

Evaluatie Wet investeren in jongeren

**In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid**

Eindrapport

datum	12 september 2011
auteurs	Dr. Jorna Leenheer Dr. Hendri Adriaens Joris Mulder, M.Sc.
M.m.v.	Maarten Meeuwis, Anouk van Steensel, Corrie Vis I.s.m. Inspectie Werk en Inkomen

© CentERdata, Tilburg, 2011

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Achtergrond	5
1.2	Onderzoeksopdracht.....	6
1.3	Deelonderzoeken ten behoeve van beleidsevaluatie.....	6
1.3.1	Onderzoek onder gemeentes naar uitvoering van de WIJ (IWI)	6
1.3.2	Kwantitatief onderzoek naar jongeren in de WIJ met gemeentedata.....	7
1.3.3	Onderzoek onder jongeren in de WIJ	7
1.3.4	Onderzoek onder niet-melders	8
1.3.5	CBS-data over inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ	8
1.4	Leeswijzer	8
1.4.1	Opzet rapport	8
1.4.2	Relaties tussen deelonderzoeken	8
2	Onderzoek onder gemeentes naar uitvoering van de WIJ.....	10
2.1	Implementatie	10
2.2	Benadering jongeren	12
2.2.1	Voorlichting en kennis van de WIJ.....	12
2.2.2	Kennis van de doelgroep en ervaringen met jongeren	13
2.3	Werkleeraanbod	15
2.3.1	Stimulering en diagnose	15
2.3.2	Overgang oud-WWB'ers	18
2.3.3	Een andere behandeling van jongeren?.....	19
2.4	Samenwerking	19
3	Kwantitatief onderzoek naar jongeren in de WIJ met gemeentedata.....	22
3.1	Algemene kenmerken jongeren in de WIJ	22
3.1.1	Leeftijd	22
3.1.2	Alleenstaand ouderschap	23
3.1.3	Startkwalificatie	23
3.2	Aanvraag en werkleeraanbod.....	24
3.3	Aard van het werkleeraanbod	26
3.4	Gestarte werkleertrajecten	27
3.4.1	Inkomensvoorziening, sancties en bezwaar	29
4	Onderzoek onder jongeren in de WIJ en niet-melders	31
4.1	Jongeren in de WIJ	31
4.1.1	Algemene kenmerken ondervraagde jongeren	32
4.1.2	Ervaringen bij de intake	33
4.1.3	Werkleeraanbod	35
4.1.4	Werkleertraject	38
4.1.5	Algehele evaluatie en toekomst	39
4.2	Niet-melders.....	43
4.2.1	Definitie	44
4.2.2	Zoekstrategieën en vindplaatsen	45
4.2.3	Algemene kenmerken	46
4.2.4	Dagbesteding en inkomen	47
4.2.5	Achtergrond van het niet-melden.....	48
4.2.6	Algehele evaluatie en toekomst	50
5	CBS-data: inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ	52
5.1	Achtergrond doelgroep en conjunctuur.....	52
5.2	Ontwikkeling inkomensvoorzieningen jongeren	53
5.3	Duur uitkering en inkomen uit arbeid.....	57

5.4	Achtergrondkenmerken jongeren met inkomensvoorziening in de WIJ	58
5.4.1	Leeftijd	58
5.4.2	Alleenstaande ouders	59
5.4.3	Geslacht	60
5.5	Regio's	61
6	Synthese	63
6.1	Deelvragen WIJ	63
6.1.1	Kenmerken van jongeren in de WIJ	63
6.1.2	Opleiding en startkwalificatie	64
6.1.3	Werkleeraanbod	65
6.1.4	Werkleertrajecten	67
6.1.5	Uitval en uitstroom	68
6.1.6	Bereik	69
6.1.7	De inkomensvoorziening	71
6.1.8	Ervaringen van jongeren	71
6.1.9	Mentaliteitsveranderingen als gevolg van de WIJ	72
6.1.10	Registratie door gemeentes	72
6.2	Conclusies	73
	Geraadpleegde literatuur en documenten	76
	Klankbordgroep	77
A	Onderzoeksvragen	78
B	Onderzoeksverantwoording	80
B.1	Onderzoek onder gemeentes naar uitvoering van de WIJ: enquête en casestudies	80
B.2	Kwantitatief onderzoek naar jongeren in de WIJ met gemeentedata: Monitor	81
B.2.1	De Monitor	81
B.2.2	Deelnemende gemeentes	82
B.3	Onderzoek onder jongeren in de WIJ: online en telefonische interviews	83
B.3.1	Enquête	84
B.3.2	Methode en werving	84
B.3.3	Respons	86
B.3.4	Regressie-analyse	86
B.3.5	Coderen van open vragen	87
B.4	Onderzoek onder niet-melders: diepte-interviews	90
C	Codeboek vragenlijst jongeren	93

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Op 1 oktober 2009 is de Wet Investeren in Jongeren (WIJ) in werking getreden. Aanleiding voor de WIJ was dat er nog te veel jongeren zijn die niet werken of leren. Het ministerie van SZW heeft geconstateerd dat veel gemeentes sinds de invoering van de Wet Werk en Bijstand (WWB) goede resultaten hebben geboekt met het re-integreren van jongeren¹. Desondanks bleek uit cijfers gebaseerd op CBS-gegevens gebleken, dat in de eerste helft van 2007 52% van de bijstandsgerechtigde jongeren tot 23 jaar (en 70% van de niet-uitkeringsgerechtigde jongeren tot 23 jaar) in de voorgaande zes maanden geen ondersteuning bij re-integratie heeft gekregen.

Uitgangspunt van de WIJ is dat jongeren idealiter werken of leren en dat goed geschoolde en/of gekwalificeerde jongeren makkelijker aan het werk komen en in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Met deze wet wordt gestreefd naar een omslag in het denken: niet een uitkering maar juist meedoen biedt perspectief op een baan, op arbeidsparticipatie en dus op een betere toekomst. Het uiteindelijke doel van de WIJ is duurzame arbeidsparticipatie van de jongere in regulier werk.

Met de WIJ wordt het recht op bijstand vervangen door het recht op scholing en/of werk. De gemeente krijgt de plicht om aan de jongere een zogenaamd werkleeraanbod te doen. Met de wet wordt voor jongeren van 18 tot 27 jaar die niet werken of leren, gewaarborgd dat zij van gemeentes binnen twee maanden na aanvraag een werkleeraanbod op maat krijgen. De WIJ is vanaf 1 oktober 2009 in werking getreden voor nieuwe aanmeldingen. Daarnaast konden gemeentes met ingang van die datum ook jongeren in de WWB laten overgaan naar de WIJ. Per 1 juli 2010 moeten alle jongeren in de WWB overgezet zijn naar de WIJ.

Het werkleeraanbod kan worden omschreven als het aanbieden van algemeen geaccepteerde arbeid, een voorziening gericht op arbeidsinschakeling (waaronder stage, opleiding of sociale activering) alsmede ondersteuning bij arbeidsinschakeling. De gemeente dient daarbij te kijken naar het individu en zijn of haar capaciteiten; gezondheid en belastbaarheid zijn elementen die daarbij worden meegenomen. Als het werkleeraanbod onvoldoende inkomen oplevert of indien van de jongere niet gevergd kan worden dat hij of zij uitvoering geeft aan een werkleeraanbod, kan een jongere in aanmerking komen voor financiële ondersteuning in de vorm van een inkomensvoorziening.

¹ Deze conclusie is ontleend aan het aanbestedingsdocument van het ministerie ten behoeve van de evaluatie WIJ.

1.2 Onderzoeksopdracht

Bij behandeling van de Wet Investeren in Jongeren is een amendement (Kamerstukken II 2008/09, 31 775, nr. 20) aangenomen dat er toe strekt de wet na twee jaar te evalueren. Dit betekent dat binnen twee jaar na inwerkingtreding van deze wet een rapport over de uitvoeringspraktijk van de wet in de praktijk aan het parlement moet worden gezonden.

Dit onderzoek richt zich op het evalueren van de Wet Investeren in Jongeren. Hierbij staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Op welke wijze wordt vorm gegeven aan de uitvoeringspraktijk van de WIJ en in hoeverre draagt dit bij aan het investeren in de arbeidsparticipatie van jongeren?

Het ministerie van SZW heeft de centrale onderzoeksvragen uitgewerkt in een groot aantal meer specifieke deelvragen. Deze zijn opgenomen in Appendix A.

CentERdata voert in opdracht het ministerie van SZW de beleidsevaluatie naar de Wet Investeren in Jongeren uit. Ten behoeve van deze evaluatie van de WIJ zijn diverse deelonderzoeken uitgevoerd.

1.3 Deelonderzoeken ten behoeve van beleidsevaluatie

Ten behoeve van de evaluatie zijn vijf deelonderzoeken uitgevoerd. Daarbij heeft CentERdata vier deelonderzoeken alsmede het integrale eindrapport voor haar rekening genomen. CentERdata heeft een kwantitatief onderzoek uitgevoerd naar jongeren in de WIJ met behulp van data die door gemeentes zijn aangeleverd, een onderzoek verricht onder jongeren in de WIJ met behulp van een enquête, diepte-interviews gedaan onder een kleine groep van niet-melders en een analyse uitgevoerd van beschikbare CBS-data. Daarnaast heeft de Inspectie Werk en Inkomen (IWI) een onderzoek gedaan onder gemeentes naar de uitvoeringspraktijk van de WIJ. We lichten de verschillende deelonderzoeken kort nader toe. Meer gedetailleerde informatie over de gekozen methoden en het onderzoeksproces van de deelonderzoeken staan beschreven in Appendix B.

1.3.1 Onderzoek onder gemeentes naar uitvoering van de WIJ (IWI)

De Inspectie voor Werk en Inkomen (IWI) heeft een onderzoek uitgevoerd onder gemeentes met als doel een beeld te krijgen van hoe gemeentes invulling hebben gegeven aan de uitvoering van de WIJ. Daartoe heeft IWI een enquête onder 40 gemeentes gehouden en 8 casestudies uitgevoerd onder gemeentes. Hierin stonden de implementatie en uitvoering van de WIJ door gemeentes centraal, alsmede de ervaringen van gemeentes met de WIJ. In dit rapport is een verkorte weergave opgenomen van het door IWI uitgevoerde onderzoek.

1.3.2 Kwantitatief onderzoek naar jongeren in de WIJ met gemeentedata

Allereerst is een kwantitatief onderzoek uitgevoerd onder een representatieve groep gemeentes met behulp van de zogenaamde Monitor. Het doel van dit deelonderzoek is om gegevens te verzamelen en te analyseren over jongeren in de WIJ, die veelal (nog) niet via het CBS beschikbaar zijn. Data via het CBS komen vertraagd beschikbaar en gezien de korte doorlooptijd van de beleidsevaluatie, was het doel om zo te garanderen dat er bijtijds relevante data beschikbaar waren. Inderdaad zijn op het moment van de rapportage de beschikbare data van het CBS beperkt tot jongeren met een inkomensvoorziening, terwijl er via de Monitor informatie beschikbaar is over alle WIJ-aanvragen in de steekproefgemeentes en ook over onder meer werkleeraanbiedingen en -trajecten. Daarnaast gaat de Monitor ook verder in haar uitvraag van gegevens dan het CBS en wordt gemeentes bijvoorbeeld gevraagd om aan te geven wanneer en waarom jongeren afhaken of uitvallen en wat zij vervolgens gaan doen. Juist deze aanvullende informatie blijkt in de praktijk moeilijk te leveren zijn door gemeentes.

De Monitor is vormgegeven als een Access-applicatie die gemeentes kunnen gebruiken om informatie over WIJ-jongeren in hun gemeente bij te houden. Deze applicatie is door het onderzoeksbureau Regioplan ontwikkeld in een voortraject. Vanaf augustus 2010 heeft CentERdata de dataverzameling overgenomen. CentERdata is niet betrokken geweest bij het inhoudelijke en technische ontwerp van de Monitor.

Er zijn 23 gemeentes bereid gevonden deel te nemen aan dit deelonderzoek, twintig gemeentes zijn uiteindelijk daadwerkelijk in staat geweest om bruikbare data aan te leveren. Een aantal deelnemende gemeentes heeft niet de Monitor gebruikt, maar leverde data uit eigen systemen (zoals GWS). Dit heeft soms wel als gevolg dat de gemeente niet in staat was alle gevraagde gegevens op te leveren. Vanaf begin 2010 zijn er vijf data-uitvragen gedaan onder de deelnemende gemeentes, waarbij de gemeentes steeds de meest actuele versie van hun database aanleverden. Op basis van deze tussentijdse uitvragen hebben de gemeentes analyses gezien van hun specifieke gemeente ten opzichte van de andere deelnemende gemeentes.

De analyses in dit rapport zijn gebaseerd op de laatste uitvraag met peildatum 1 mei 2011. Uiteindelijk bevat ons systeem 18.805 records van 17.211 verschillende jongeren (enkele jongeren kregen meer dan één werkleeraanbod en voor hen was er daarom ook meer dan een record aanwezig). Over hen zijn gegevens verzameld over aanmeldingsdatum, leeftijd, het werkleeraanbod, start van traject, inkomensvoorziening, sancties, en dergelijke.

1.3.3 Onderzoek onder jongeren in de WIJ

Daarnaast is er een enquête uitgevoerd, met zowel open als gesloten vragen, onder jongeren die een aanvraag hebben gedaan bij de WIJ. Het doel is om een beeld te krijgen van de uitvoering van de WIJ vanuit het perspectief van de jongeren. Daarbij staan de ervaringen van jongeren centraal. Hoe ervaart de jongere de dienstverlening van de gemeentelijke instantie(s), hoe ervaart de jongere de WIJ als geheel? Daarbij wordt aan de jongere gevraagd waarom hij/zij bepaald gedrag heeft vertoond of bepaalde beslissingen heeft genomen. Daarnaast wordt jongeren gevraagd naar hun

toekomstplannen en naar een groot aantal achtergrondkenmerken gevraagd, zoals gezinssamenstelling, woonsituatie, opleiding, en dergelijke.

Aan dit deelonderzoek hebben tussen november 2010 en april 2011 512 jongeren uit 20 gemeentes deelgenomen. Een deel van de interviews is telefonisch afgenomen (115) en een ander deel online (397).

1.3.4 Onderzoek onder niet-melders

In aanvulling op het onderzoek onder jongeren in de WIJ is er ook een klein kwalitatief deelonderzoek uitgevoerd onder zogenaamde niet-melders, jongeren die niet werken of studeren maar zich ook niet bij de WIJ hebben gemeld. Het doel van het deelonderzoek is om een beeld te krijgen van de achtergrond van niet-melders en de redenen en motieven die zij hebben om zich niet te melden.

In totaal zijn 15 jongeren geïnterviewd tussen april en juli 2011. De interviews zijn telefonisch (3 interviews) of face-to-face (12 interviews) afgenomen. Daarnaast is er een face-to-face interview gehouden met een jongere die gedurende langere tijd niet-melder was, maar zich inmiddels heeft gemeld voor de WIJ.

1.3.5 CBS-data over inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ

Ook wordt er een nationaal beeld geschetst van de WIJ met behulp van beschikbare CBS-data. Het gaat hierbij voornamelijk om gegevens over jongeren die een inkomensvoorziening in het kader van de WIJ ontvangen (bijstandsuitkeringsstatistiek, kortweg: BUS). Deze data zijn beschikbaar tot april 2011 (met uitzondering van enkele meer specifieke achtergrondvariabelen). De analyses worden in dit rapport met tabellen en grafieken samengevat en besproken.

1.4 Leeswijzer

1.4.1 Opzet rapport

De rapportage is als volgt ingedeeld. Hoofdstuk 2 bevat een verkorte weergave van het door IWI uitgevoerde onderzoek naar de uitvoeringspraktijk van gemeentes. Hoofdstuk 3 bevat resultaten op basis van de kwantitatieve data over jongeren in de WIJ, die door gemeentes zijn geleverd. In Hoofdstuk 4 worden de resultaten van de enquête onder jongeren in de WIJ besproken, alsmede de resultaten van de interviews met niet-melders. Hoofdstuk 5 bespreekt het geaggregeerde beeld voor Nederland op basis van beschikbare CBS-data. Dit hoofdstuk beperkt zich tot inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ. Hoofdstuk 6 presenteert de synthese waarbij de onderzoeksvragen aan de orde komen. Appendix A geeft een overzicht van de door het ministerie van SZW geformuleerde specifieke deelvragen. Appendix B beschrijft de onderzoeksmethode. Appendix C bevat de vragenlijst die gebruikt is voor het jongerenonderzoek.

1.4.2 Relaties tussen deelonderzoeken

De verschillende deelonderzoeken vullen elkaar aan, maar er is soms ook sprake van overlap. Zo bevatten bijvoorbeeld de data van gemeentes, het onderzoek onder jongeren

en de CBS-data alle beschrijvende statistieken over kenmerken van jongeren in de WIJ. Ook geven zowel het onderzoek onder gemeentes door IWI, de data van gemeentes over WIJ-jongeren als de interviews onder WIJ-jongeren informatie over de invulling van het werkleeraanbod. Soms kan er sprake zijn van verschillen in de resultaten tussen de deelonderzoeken. Dat kan te maken hebben met verschillen in definitie of operationalisatie van concepten, ook kunnen er verschillen in de onderzochte populatie of steekproef bestaan. Wanneer er opvallende verschillen optreden, dan zullen we deze bij behandeling van de resultaten bespreken en kruisverwijzingen doen. Ook in de synthese (Hoofdstuk 6) worden verbanden gelegd tussen de verschillende deelonderzoeken.

2 Onderzoek onder gemeentes naar uitvoering van de WIJ

De Inspectie voor Werk en Inkomen (IWI) heeft onderzoek verricht onder gemeentes met als doel om een beeld te krijgen hoe gemeentes invulling hebben gegeven aan de uitvoering van de WIJ. Daartoe heeft IWI een enquête onder 40 gemeentes gehouden alsmede 8 casestudies onder gemeentes uitgevoerd. Dit hoofdstuk bevat een door CentERdata samengestelde samenvatting van het IWI-onderzoek naar de WIJ. Daarbij komen de implementatie van de WIJ (2.1), het benaderen van de doelgroep (2.2), het werkleeraanbod (2.3) en samenwerking met andere instellingen (2.4) aan bod. Een onderzoeksverantwoording wordt gegeven in Appendix B.1.

2.1 Implementatie

Ongeveer driekwart van de geënquêteerde gemeentes (29 van de 40) voeren de WIJ zelfstandig uit. Vijf van de veertig gemeentes uit de steekproef hebben de uitvoering van de WIJ uitbesteed aan een buurgemeente; nog eens vier gemeentes werken nauw samen in een samenwerkingsverband met buurgemeentes. Twee andere gemeentes maken al enige tijd deel uit van een intergemeentelijke sociale dienst. In die gevallen nemen we als uitgangspunt het samenwerkingsverband of de gemeente waaraan is uitbesteed.

In 80% van de onderzochte gemeentes doet het jongerenloket² op een Werkplein of het Werkplein de intake voor jongeren die een werkleeraanbod aanvragen (Tabel 1). De helft van de gemeentes neemt het vervolg voor haar rekening, bij 40% ligt ook het vervolgtraject bij het Werkplein. Dat laatste komt vooral in grotere gemeentes voor. Jongerenloketten hebben zich 'traditioneel' gericht op jongeren tot 23 jaar. Met de komst van de WIJ is de doelgroep veelal uitgebreid tot jongeren tot 27 jaar, al is dat niet overall zo. In 10% van de gemeentes beschouwt de sociale dienst van de gemeente zich als de organisatie die als enige bij de uitvoering van de WIJ is betrokken.

Tabel 1: Taakverdeling tussen jongerenloket(Werkplein) en gemeentes

	Perc. onderzochte gemeentes	
Gemeente doet intake en vervolg	10%	
Werkplein doet intake en vervolg	40%	80%
Werkplein doet intake, gemeente vervolg	40%	
Anders	10%	

De overige 10% kiest voor een andere taakverdeling (Tabel 1). Zo geeft een grote gemeente aan een tweedeling te maken tussen enerzijds jongeren die direct aan het werk kunnen en terecht kunnen bij een van de Werkpleinen en anderzijds de overige

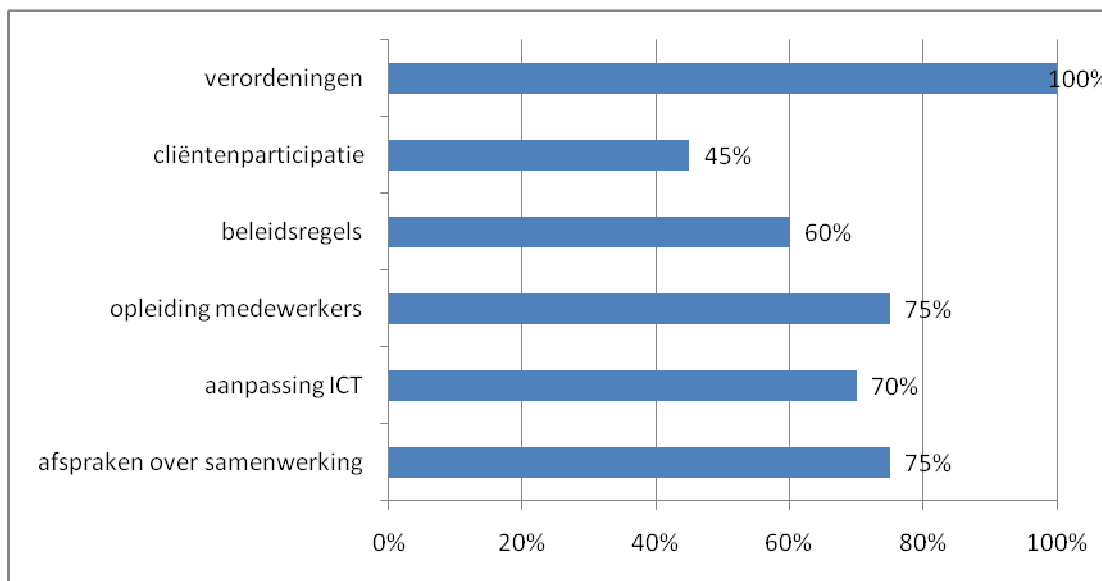
² Een jongerenloket is normaal gesproken een samenwerkingsverband op het Werkplein, waar minstens UWV en de betrokken sociale diensten in teamverband samenwerken ten behoeve van jongeren en hen van dienst zijn bij het zoeken naar werk en scholing en het krijgen van een uitkering. Zo'n jongerenloket is fysiek herkenbaar aan een eigen website en een eigen balie. In enkele gevallen is er geen 'fysiek' jongerenloket, maar opereert er wel een 'jongerenteam' van eenzelfde samenstelling.

jongeren zich kunnen melden bij het jongerenloket dat onderdeel is van de dienst jeugd en onderwijs. Er is ook een gemeente waar jongeren tot 23 jaar naar het jongerenloket in een buurgemeente worden gestuurd en de oudere leeftijdsgroep door de gemeente zelf wordt opgevangen.

Bij 20% van de gemeentes is de WIJ niet in de bestaande organisatie ingepast, maar heeft een min of meer grondige reorganisatie plaatsgevonden. Of een gemeente reorganiseert, hangt niet samen met de gemeentegrootte of al dan niet samenwerken met een buurgemeente. Al dan niet reorganiseren maakt geen verschil voor ondervonden knelpunten bij de uitvoering van de WIJ. Enkele geënquêteerde gemeentes hebben gereorganiseerd om ervoor te zorgen dat de eerste contacten met jongeren niet langer door een inkomensconsulent, maar door een werkconsulent worden onderhouden. Op veel plaatsen is de bestrijding van het voortijdig schoolverlaten (VSV) die uitgevoerd wordt door de afdeling onderwijs, min of meer geïntegreerd in de uitvoering van de WIJ. Medewerkers voortijdig schoolverlaten worden steeds meer betrokken en zijn soms zelfs gedetacheerd bij het jongerenloket. Waar het jongerenloket al een VSV-functie vervulde, is die taak veelal uitgebreid tot de uitvoering van de WIJ. Veel meer dan voorheen is het jongerenloket de sluis geworden voor de dienstverlening aan jongeren van verschillende gemeentelijke diensten.

Figuur 1: Afgeronde zaken implementatie WIJ

Figuur 1 geeft een beeld van de vorderingen van gemeentes ten tijde van het onderzoek met de implementatie van de WIJ zoals hiervoor beschreven. Daarbij blijkt circa driekwart van de onderzochte gemeentes gereed te zijn met de praktische implementatie. Het zijn vooral de gemeentes die de WIJ niet zelf uitvoeren (door uitbesteding of door mee te doen aan een samenwerkingsverband) die de implementatie nog niet compleet hebben afgerond.

Voor de WIJ moesten gemeentes een aantal zaken in verordeningen regelen, zoals regels over de inhoud van het werkleeraanbod, het verlagen van het bedrag van de inkomensvoorziening bij het niet of onvoldoende nakomen van verplichtingen of bij ernstige misdrijvingen, het bestrijden van misbruik en oneigenlijk gebruik, de wijze

waarop jongeren of hun vertegenwoordigers worden betrokken bij de uitvoering van deze wet en over het verhogen of verlagen van de norm (sanctiebeleid). Dat is inmiddels in alle gemeentes gebeurd. Bij het opstellen van hun verordeningen hebben alle gemeentes gebruik gemaakt van de modellen van Stimulansz, die in opdracht van SZW zijn ontwikkeld. Voor de verordeningen werkleeraanbod waren twee modellen beschikbaar. Vooral grote gemeentes hebben gekozen voor het model waarin voor de keuze van instrumenten voor specifieke doelgroepen verwezen wordt naar een beleidsplan. Ruwweg evenveel gemeentes kozen voor het model waarin de in te zetten instrumenten op hoofdlijnen in de verordening zelf te lezen zijn. Uit geen van beide varianten is voor jongeren goed op te maken wat zij in hun omstandigheden aan ondersteuning kunnen verwachten. Gemeentes hebben hun verordeningen zo veel mogelijk laten aansluiten bij het WWB-beleid en voor een deel hun WWB-verordeningen uitgebreid tot de WIJ.

De regeling van de cliëntenparticipatie is ten tijde van het onderzoek in 45% van de gemeentes afgerond (Figuur 1). Meestal is de taak van de cliëntenraad WWB uitgebreid tot de WIJ. Een aantal gemeentes heeft in die raad een plaats ingeruimd voor een jongere, maar sommige gemeentes geven aan moeite te hebben bij het vinden en vasthouden van een jongerenvertegenwoordiger. De cliëntenraden hebben zich vooral bemoeid met de verordeningen, waarbij de handhavingverordeningen de meeste discussie hebben uitgelokt. Driekwart van de onderzochte gemeentes heeft de opleiding van medewerkers afgerond. Een kwart van de gemeentes, voor het overgrote deel gemeentes die de WIJ niet zelf uitvoeren, heeft opleidingen voor het personeel achterwege gelaten. Werkinstructies zijn wel praktisch altijd gegeven. Verder heeft 70% van de gemeentes de aanpassing van de informatiesystemen voor de WIJ afgerond. Uit de casestudies blijkt dat gemeentes meestal nog geen compleet en voor het genereren van beleidsinformatie bruikbaar overzicht hebben zoals van de kenmerken van jongeren, de trajecten die zij doorlopen en de al dan niet succesvolle afloop daarvan. Het bieden van informatie aan de gemeenteraad verloopt vooral via de begrotings- en verantwoordingscyclus. Driekwart van de gemeentes heeft met onderwijs, zorginstellingen en werkgevers afspraken gemaakt over samenwerking.

2.2 Benadering jongeren

2.2.1 Voorlichting en kennis van de WIJ

Op één na geven alle gemeentes voorlichting over de WIJ. Eén van die gemeentes laat de initiatieven en acties op dit gebied over aan een grotere gemeente waarmee zij samenwerkt. Gemeentes plaatsen vrijwel allemaal informatie op hun website en hebben folders gemaakt. Wel blijkt de informatie op gemeentelijke websites nog wel eens moeilijk te vinden. Verder laat 40% mededelingen opnemen in de plaatselijke pers, vooral in de invoeringsperiode zijn huis-aan-huisbladen en dergelijke ingeschakeld. Vooral enkele grote gemeentes grijpen een banenbeurs aan als gelegenheid om voorlichting te geven. Andere bijeenkomsten waar jongeren samenkomen, worden minder gebruikt. De grotere gemeentes geven verder voorlichting via een intermediair als het jongerenwerk en een persoonlijke brief. Scholen blijken eigenlijk geen rol in de voorlichting te spelen.

Ondanks de voorlichting is de doelgroep volgens verschillende gemeentes slecht op de hoogte van de WIJ. Drijfveer achter hun komst naar het Werkplein en sociale dienst is vooral dat zij werk en bovenal een inkomen nodig hebben. Ouders spelen op de achtergrond ook een rol: die betalen bijvoorbeeld de premie voor een ziektekostenverzekering en andere kosten als de jongere geen inkomen heeft. Ook in het onderzoek onder niet-melders (Hoofdstuk 4) vinden wij dat sommige jongeren zich niet melden, omdat zij door hun ouders of partner worden onderhouden en zodoende geen financiële problemen ondervinden. Er zijn trouwens ook wel jongeren die vooral ondersteuning zoeken. Voor die groep speelt geld eigenlijk geen rol, bijvoorbeeld omdat zij thuis wonen en financieel ondersteund worden. Veel jongeren gaan ervan uit dat zij recht hebben op financiële bijstand van de gemeente als zij geen eigen inkomen hebben. Ook in de wereld van hulpverlenende instellingen die voor toeleiding van jongeren naar de WIJ zorgen, is vaak weinig kennis over de WIJ, zo ervaren gemeentes. Deze instellingen geven volgens gemeentes nog wel eens incorrecte informatie die jongeren op het verkeerde been zet.

2.2.2 Kennis van de doelgroep en ervaringen met jongeren

Het blijkt dat 70% van de gemeentes via instanties informatie krijgt over jongeren die (potentieel) tot de doelgroep van de WIJ behoren (Tabel 2). Bij al deze gemeentes is het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC)³ een partner als het gaat om een deel van de doelgroep, schoolverlaters zonder startkwalificatie, te identificeren. Behalve met het RMC houdt een kwart van de gemeentes rechtstreeks contact met scholen om schoolverlaters te achterhalen en daarnaast is het lokale zorgnetwerk in 30% van de gemeentes relevant. In een klein deel van de gemeentes wordt informatie gekregen via jongerenwerk (10%), de verwijsindex risicojongeren (10%) en door bestandskoppeling (5%). De 30% van de gemeentes die van geen enkele instantie informatie over de doelgroep krijgt, zijn alle gemeentes met minder dan 50.000 inwoners⁴. In algemene zin zijn grote gemeentes en gemeentes waarbij het jongerenloket meer dan alleen de intake doen, duidelijk actiever op het punt van het identificeren van jongeren in de doelgroep. De 30% die geen informatie over de doelgroep verzamelt, kan er al dan niet bewust voor hebben gekozen om op dit gebied een meer passieve houding aan te nemen. Hierover zijn door IWI geen vragen gesteld.

Tabel 2: Hoe weten gemeentes welke jongeren tot de doelgroep van de WIJ horen.

	Perc. Onderzochte gemeentes
Via RMC	70%
Via zorgnetwerk	30%
Via scholen	25%
Via jongerenwerk	10%
Via Verwijsindex Risicojongeren	10%
Door bestandskoppeling	5%
Op geen enkele manier	30% (allemaal kleine gemeentes)

Meer dan één antwoord mogelijk

³ RMC's zijn ingesteld om voortijdige schooluitval bij jongeren tussen de 18 en 23 jaar te beperken. Een RMC ondersteunt en versterkt het werk van de leerplichtambtenaar en werkt samen met andere instanties. Scholen zijn verplicht elke leerling die voortijdig de school verlaat, te melden bij het RMC.

⁴ Daarbij geeft DIVOSA aan dat in kleinere gemeenten sociale diensten vanwege de omvang van de doelgroep vaak een beter zicht hebben op de jongere dan in grotere gemeenten.

Als er geen zorgnetwerk is, is het voor een gemeente veel moeilijker om afspraken met het bonte palet aan zorginstellingen te maken. Soms zijn er in de gemeente nog overlegsituaties waarin een deel van de doelgroep wordt besproken, zoals jongeren zonder vast woonadres of jongeren die overlast geven, en waarmee dan afspraken worden gemaakt over het doen van een werkleeraanbod.

Aan gemeentes is gevraagd wat volgens hen de redenen zijn van "niet-gebruik". Tabel 3 geeft aan welk percentage van de gemeentes een bepaalde reden noemt, het geeft dus geen onderverdeling aan van het aantal jongeren voor wie de betreffende reden opgaat. Niet-gebruikers zijn te definiëren als jongeren die niet werken en niet studeren en tegelijkertijd geen aanspraak maken op hun recht op een werkleeraanbod. Het kan daarbij gaan om jongeren die zich in het geheel niet hebben gemeld voor de WIJ, maar ook om jongeren die zich wel gemeld hebben maar vervolgens geen WIJ-aanvraag gedaan hebben (en dus ook geen werkleeraanbod hebben aangevraagd), jongeren die na hun aanvraag zijn afgehaakt, niet op hun werkleeraanbod zijn ingegaan of hun werkleertraject voortijdig hebben gestaakt. Het door IWI gehanteerde begrip niet-gebruiker of niet-melder (IWI gebruikt beide termen) is anders en ruimer dan het door CentERdata bedoelde begrip niet-melder (zie ook Hoofdstuk 4)⁵. Van de ondervraagde gemeentes weet 30% niet wat de redenen van niet-gebruik zijn. De meest genoemde reden van niet-gebruik is dat jongeren zelf werk vinden (65% van de gemeentes. Minder vaak genoemde redenen zijn (20 à 30% van de onderzochte gemeentes): de onaantrekkelijkheid van het werkleeraanbod, de (te lage) inkomensvoorziening of onbekendheid met de WIJ. De reden dat jongeren het werkleeraanbod onaantrekkelijk vinden, schuilt vooral in het idee dat ze een werkleeraanbod moeten aanvaarden als voorwaarde voor het krijgen van een uitkering. De te lage inkomensvoorziening geldt vooral voor jongeren die niet meer bij hun ouders wonen. Uit zichzelf brengen gemeentes daarnaast incidenteel naar voren dat er jongeren zijn die op grond van hun geloofsovertuiging geen beroep op een uitkering doen, of omdat zij wars zijn van verplichtingen en controle.

Tabel 3: Door gemeentes genoemde redenen van niet-gebruik.

	Perc. onderzochte gemeentes
Zoeken zelf werk	65%
Werkleeraanbod niet aantrekkelijk	25%
Inkomensvoorziening te laag	20%
Onbekendheid met de WIJ	20%
Weet niet	30%

Meer dan één antwoord mogelijk

Bij de casestudies heeft de inspectie enig cijfermateriaal kunnen verzamelen dat suggereert dat de uitval tussen eerste melding en de vervolgstap aanzienlijk kan zijn. Aangezien jongeren ook kunnen uitvallen omdat zij regulier werk hebben gevonden of regulier onderwijs gaan volgen (in de komende hoofdstukken zal blijken dat hiervan inderdaad vaak sprake is), is het niet duidelijk of een hoge uitval als positief of negatief moet worden beschouwd. Ruwweg een derde tot de helft valt uit, vooral als het

⁵ IWI heeft in haar enquête de term niet-gebruiker niet gedefinieerd, daarom kan niet-gebruik bijvoorbeeld ook worden opgevat als jongeren die zich melden, maar geen recht hebben op een werkleeraanbod.

werkleeraanbod work first impliceert. Het is aannemelijk dat het grootste deel daarvan zelf werk vindt, eventueel met gebruikmaking van WERKbedrijf-faciliteiten.

Medewerking van jongeren

De gemeentes vinden de jongeren die zich melden in doorsnee coöperatief. Als we de 'gemiddelde' gemeentelijke opvatting overnemen, werkt driekwart van hen actief en van harte mee aan het werkleeraanbod, 20% stelt zich passief op en 5% werkt eerder tegen dan mee. Maar de verschillen tussen gemeentes zijn hierbij aanzienlijk. Twee geënquêteerde gemeentes benadrukken nog eens extra dat het niet meewerken van een jongere een betrekkelijke uitzondering is, zeker als de gemeente de jongere niet te veel aan zijn lot overlaat.

Volgens de casestudiegemeentes hebben jongeren soms een slecht beroepsbeeld, willen sommigen niets voor niets doen maar wel geld verdienen, overschatten jongeren zich nog wel eens of hebben zij irrealistische verwachtingen. De grens met tegenwerken is dan soms moeilijk te bepalen. Na acceptatie van het werkleeraanbod blijken gemeentes vrij tolerant, waarbij verschillende consultants aangeven dat jongeren het bont moeten maken, wil het werkleeraanbod en daarmee ook de inkomensvoorziening worden ingetrokken. Daarbij speelt een rol dat de gemeente niet het risico wil lopen om de jongere uit het oog te verliezen.

2.3 Werkleeraanbod

2.3.1 Stimulering en diagnose

Startkwalificatie

Gemeentes proberen op verschillende manieren om te bevorderen dat jongeren de snelste weg naar duurzaam werk kiezen (Tabel 4). De helft van de gemeentes legt de nadruk op het behalen van een startkwalificatie. Daarnaast wil 40% van de geënquêteerde gemeentes duurzaam werk bevorderen door een zorgvuldige procedure en maatwerk. Minder gemeentes (20%) geven aan dat zij vooral willen investeren in jongeren die hun ondersteuning echt nodig hebben, rekening houden met de arbeidsmarkt of regels en afspraken handhaven. Bij elk traject rekening houden met de arbeidsmarkt (15%), het goed handhaven van regels en afspraken (10%) en het zorgen voor heel verschillende trajecten (5%) worden daarnaast door een klein deel van de gemeentes genoemd.

Tabel 4: Hoe bevorderen gemeentes de snelste weg naar duurzaam werk?

	Perc. onderzochte gemeentes
Nadruk leggen op behalen startkwalificatie	50%
Een zorgvuldige procedure en maatwerk	40%
Vooraf in kansarme jongeren investeren	20%
Bij elk traject rekening houden met de arbeidsmarkt	15%
Goed handhaven van regels en afspraken	10%
Voor heel verschillende trajecten zorgen	5%

Meer dan één antwoord mogelijk

De meerderheid van de geënquêteerde gemeentes (55%) geeft aan er altijd op aan te sturen dat een jongere zonder startkwalificatie alsnog een startkwalificatie verkrijgt door terug te gaan naar school of door een combinatie van leren en werken. Daarnaast meldt 35% dit meestal te doen en zegt 10% daar soms wel en soms niet naar te streven. Zo zegt één gemeente niet op een startkwalificatie aan te dringen als de jongere gemakkelijk werk lijkt te kunnen vinden. Overigens merkt een groot deel van de geënquêteerde gemeentes op dat veel jongeren zonder startkwalificatie absoluut niet terug willen naar de schoolbanken, maar geld willen verdienen. Vooral voor oudere jongeren is een terugkeer naar school zelden een gangbare weg. Het meest kansrijk is een BBL-traject, maar als knelpunt speelt dat de oudere jongeren voor werkgevers relatief duur zijn. Dit alles geeft aan dat gemeentes een balans moeten zien te vinden tussen het belang van de startkwalificatie enerzijds en de wensen en mogelijkheden van jongeren anderzijds.

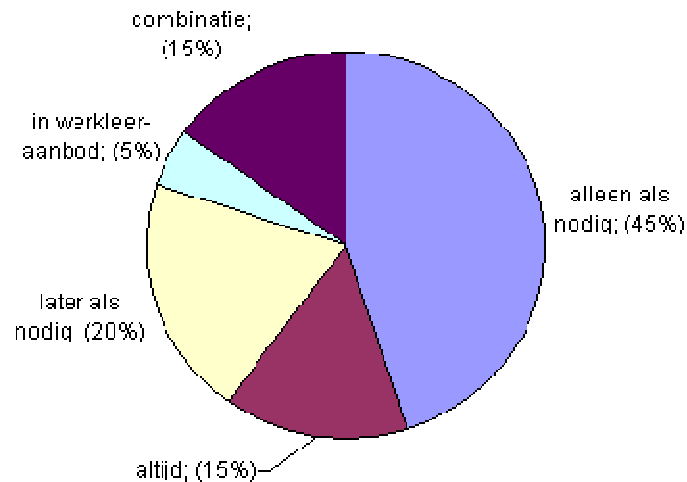
Diagnose

De eerste stap om tot een werkleeraanbod te komen bestaat uit het in beeld brengen van de mogelijkheden van de jongere, de zogenaamde screening. Alle gemeentes nemen tijdens de intake via een korte screening de situatie van de jongere door: welke opleiding en diploma's heeft hij en welke werkervaring, hoe ziet zijn thuissituatie eruit, etc. Daarbij wordt door veel gemeentes ingeschat of een jongere zelfredzaam is op de arbeidsmarkt of dat een voortijdig schoolverlater weer terug kan naar school.

De wijze waarop na de intake een verdergaande analyse van de situatie van de jongere wordt uitgevoerd, laat 45% van de gemeentes over aan de professionaliteit van de medewerkers (Figuur 2). Er zijn gemeentes die volgens een bepaalde methodiek werken, waarin dit een onderdeel van het proces is, of een diagnose-instrument inzetten. Daarbij zegt 15% van de gemeentes altijd een diagnose-instrument te gebruiken, al dan niet tijdens de intake, 20% doet dit pas als een jongere er niet op korte termijn in slaagt om werk te vinden (of terug te gaan naar school) of als de gemeente bijvoorbeeld gezien de problemen van de jongere de kansen op werk bij voorbaat al laag inschat. Ten slotte zet 5% een diagnose-instrument in als onderdeel van een werkleeraanbod en gebruikt 15% een combinatie van deze. Het gebeurt soms dat de gemeente - met instemming van de jongere - contact opneemt met instanties waarmee de jongere te maken heeft om te informeren welke problematiek zij bij de jongere hebben vastgesteld.

Figuur 2: Gebruik diagnose-instrumenten door gemeentes

Twee gemeentes zijn bezig een diagnose-instrument speciaal voor jongeren te ontwikkelen. Meer specialistische diagnosestellingen besteden gemeentes meestal uit, zoals onderzoeken naar de belastbaarheid van jongeren met gezondheidsklachten en psychische klachten. Gemeentes passen diagnose-instrumenten ook toe in de vorm van observatie van de jongere, bijvoorbeeld tijdens een "work first" traject. Naast de eigenlijke diagnose-instrumenten gebruiken gemeentes ook instrumenten zoals de participatieladder⁶.

Instrumenten

Alle ondervraagde gemeentes stellen de instrumenten die beschikbaar zijn voor de WWB beschikbaar voor jongeren in de WIJ, uitgezonderd die instrumenten die de WIJ expliciet uitsluit. Ruim de helft van de geënquêteerde gemeentes (55%) heeft nieuwe instrumenten ontwikkeld, hetzij om invulling te geven aan het werkleeraanbod (20%), hetzij om de werkloosheid onder jongeren beter te kunnen bestrijden (25%) en soms met beide oogmerken. In het kader van regionale actieplannen ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid spannen gemeentes zich in om stageplaatsen en leerwerkplekken voor jongeren te vinden. Grote gemeentes hebben soms speciale projecten voor bepaalde groepen, bijvoorbeeld voor (wat) hoger opgeleiden of alleenstaande moeders.

Bij specifiek voor de WIJ ontwikkelde instrumenten vallen in de casestudies allereerst initiatieven op om de diagnose te verbeteren. Twee gemeentes zijn bezig een diagnose-instrument speciaal voor jongeren te ontwikkelen. Een andere gebruikt een observatieperiode van enkele weken waarin de jongere onder begeleiding werk zoekt en eenvoudige werkzaamheden verricht. Ook opvallend, naast uitbreiding van het aanbod aan trainingen in werknemersvaardigheden en 'empowerment', zijn initiatieven die jongeren stimuleren terug naar school te gaan om een startkwalificatie te behalen en jongeren vouchers (een loonkostensubsidie waarbij werkgevers met een cheque van bijvoorbeeld 2500 euro worden aangemoedigd om jongeren in dienst te nemen). Het

⁶ De participatieladder is een meetinstrument waarmee is vast te stellen in hoeverre een burger, bijvoorbeeld een Wwb'er meedoet in de samenleving. De ladder is onderverdeeld in zes treden: van sociaal geïsoleerd tot werkend zonder ondersteuning.

gaat hier dus enerzijds om initiatieven die invloed op de instroom in de WIJ hebben en anderzijds om initiatieven die de uitstroom vanuit de WIJ bevorderen.

Bij de ontwikkeling van nieuwe instrumenten dient als kanttekening te worden gemaakt dat wat voor de ene gemeente een nieuw instrument is, in een andere gemeente al jaren kan worden ingezet. Dat is ook daadwerkelijk het geval bij veel van de initiatieven die de geënuquëeerde gemeentes hebben genoemd.

Samenstelling werkleeraanbod

De keuze van in te zetten instrumenten in een leerwerkeraanbod is nog wel eens een probleem voor gemeentes, deels omdat het aanbod soms onoverzichtelijk is, deels omdat bepaald aanbod beperkt is. Jongeren voor wie bijvoorbeeld heel moeilijk een werkleeraanbod is te formuleren, zijn jongeren uit het voortgezet speciaal onderwijs en van praktijkscholen. Vaak komen deze jongeren net niet in aanmerking voor de Wet Wajong. Deze jongeren zijn aangewezen op aangepast werk en hebben extra begeleiding nodig.

De inhoud van het werkleeraanbod verschilt. Soms wordt het werkleeraanbod in algemene termen geformuleerd en vindt verdere invulling gaandeweg plaats. Soms wordt heel concreet aangegeven wat een jongere gaat doen en welk doel daarmee bereikt moet worden. De duur van het werkleeraanbod is wisselend, maar wordt wel vrijwel altijd aangegeven. Bij een grote afstand tot de arbeidsmarkt of de terugkeer naar school wordt het traject opgeknipt in een aantal overzichtelijke stappen. Voor elke stap wordt een leerwerktraject opgesteld en na afloop steeds bekeken of het gestelde doel is bereikt en hoe verder gegaan moet worden.

2.3.2 Overgang oud-WWB'ers

Jongeren die op 30 september 2009 een WWB-uitkering hadden, moesten uiterlijk op 1 juli 2010 worden opgenomen in de WIJ (met als uitzondering sommige alleenstaande ouders⁷). Het blijkt dat het 70% van de onderzochte gemeentes niet gelukt is de omzettingsdatum van 1 juli voor alle WWB-jongeren te halen. De helft daarvan was in alle gevallen te laat - vaak enkele dagen -, in de andere gemeentes ging het meestal om een bescheiden restgroep.

De ondervraagde gemeentes geven aan dat ruim 90% van de jongeren die eerder recht op bijstand hadden in aanmerking komen voor een werkleeraanbod én een inkomensvoorziening, 10% krijgt uitsluitend een inkomensvoorziening. Dat jongeren in de WWB soms een ontheffing van de arbeidsplicht kregen, wordt door sommige gemeentes als knelpunt genoemd bij het aanbieden van het werkleeraanbod.

Een enkele casestudiegemeente heeft de omzetting van WWB-uitkeringen zoveel mogelijk administratief afgehandeld. Daarbij is als vuistregel genomen dat een re-integratietraject onder het WWB-regime als een werkleeraanbod WIJ kon worden beschouwd. In andere casestudiegemeentes is het hele WWB bestand jongeren opgeroepen. In een casestudiegemeente was het de gewoonte alleenstaande ouders vrij

⁷ Meer specifiek gaat het hierbij om alleenstaande ouders wonend in een dertiental gemeentes dat deelneemt aan een experiment naar de mogelijkheden tot bevordering van arbeidsparticipatie van alleenstaande ouders in de WWB, zie Knoef, Leenheer en von Bergh (2011).

gemakkelijk een vrijstelling van de arbeidsverplichting te geven. Met de invoering van de WIJ is men daarvan afgestapt. Dat vraagt wel intensieve motiverende gesprekken met deze jongeren.

2.3.3 Een andere behandeling van jongeren?

Een aantal van de onderzochte gemeentes ziet al effect van de WIJ in de zin van een verhoging van de arbeidsparticipatie (30% van de gemeentes) en van de sociale participatie van jongeren (15%). Knelpunten in de uitvoering kunnen de realisatie van dit doel belemmeren. Daarbij noemt 85% van de gemeentes één of meer knelpunten, terwijl 15% van de gemeentes op het moment van het onderzoek geen knelpunten van betekenis ziet. Vijftien procent van de gemeentes beschouwt het gebrek aan medewerking van bepaalde groepen jongeren als een knelpunt. Gebrek aan kennis over welke instrumenten effectief zijn wordt eveneens door 15% genoemd. In de casestudies noemen gemeentes vaak de ongunstige economische situatie die het vinden van werk- en leerwerkplekken voor jongeren in de WIJ bemoeilijkt.

De helft van de gemeentes geeft aan jongeren niet (wezenlijk) anders te behandelen dan voor de WIJ (Tabel 5), de andere helft geeft aan dat er wel veranderingen hebben plaatsgevonden. Er bestaat daarbij geen verband met de grootte van de gemeente. Van de gemeenten die jongeren niet anders zijn gaan behandelen, geven sommigen aan dat zij al voor invoering volgens de geest van de WIJ handelden. Bij de gemeentes die aangeven jongeren wel anders zijn gaan behandelen betekent dat meestal dat zij nu sterker inzetten op arbeidsparticipatie van de jongere (35% van alle gemeentes), meer nadruk leggen op scholing en terugkeer naar school (25%), jongeren meer op hun eigen verantwoordelijkheid aanspreken (25%) of aansturen op sociale participatie (15%). Een gemeente tekent aan dat met het al dan niet geven van een inkomensvoorziening druk wordt uitgeoefend om jongeren een leerwerkeraanbod te laten accepteren.

Tabel 5: Een andere behandeling van jongeren?

	Perc. onderzochte gemeentes
Niet anders	50%
Sterker sturen op arbeidsparticipatie	35%
Meer investeren in scholing	25%
Meer verantwoordelijkheid bij jongeren leggen	25%
Meer jongeren zien te bereiken	15%
Sterker sturen op sociale participatie	15%
Meer overleg met jongeren	15%

Meer dan één antwoord mogelijk

2.4 Samenwerking

Het grootste deel van de gemeentes (85%) werkt samen met het UWV (Tabel 6). De gemeentes die UWV niet als partner beschouwen, zijn allemaal kleine gemeentes, die de WIJ alleen, zonder samen te werken met andere gemeentes, uitvoeren. Verder zeggen

gemeentes in meerderheid met werkgevers samen te werken (65%), en minder dan de helft met de sociale werkvoorziening (45%). Veel gemeentes noemen het onderwijsveld (80%) en de zorgsector (75%) als samenwerkingspartner, iets minder noemen gemeentes de instellingen voor schuldhulpverlening (60%). Minder gemeentes noemen het justitiële circuit (25%) en de huisvestingssector (15%). Uit de casestudies blijkt dat in sommige gemeentes de huisvesting van jongeren een probleem kan vormen door gebrek aan betaalbare woonruimte. Dat geldt specifiek voor jongeren die aangewezen zijn op begeleid wonen. In driekwart van de gemeentes is een zorgnetwerk (75%). Grotere gemeentes werken vaker samen met de genoemde partijen dan kleinere.

Tabel 6: Partijen waar gemeentes mee samenwerken

	Perc. onderzochte gemeentes
Met UWV	85%
Met het onderwijs	80%
Met de zorgsector	75%
Met werkgevers	65%
Met schuldhulpverlening	60%
Met WSW-bedrijven	45%
Met het justitiële circuit	25%
Met de huisvestingssector	15%

Meer dan één antwoord mogelijk

De geënquêteerde gemeentes zijn redelijk te spreken over de samenwerking: de meeste gemeentes (80%) vinden de samenwerking goed verlopen, maar vinden deze nog wel voor verbetering vatbaar. Wat zich volgens de casestudiegemeentes ook nog wel eens wreekt, is dat de samenwerkingspartners slecht op de hoogte zijn van de WIJ wat leidt tot miscommunicatie, waardoor jongeren met een verkeerd beeld naar de WIJ worden doorverwezen.

Het overleg met de zorgsector en het onderwijs bestaat bij driekwart van de gemeentes uit bespreking van individuele gevallen (Tabel 7). In de gemeentes met meer dan 50.000 inwoners is het uitwisselen van informatie over jongeren met onderwijs en zorgsector vrijwel standaard, maar in kleinere gemeentes is dat veel minder de gewoonte. Over alle gemeentes genomen gaat het om 40%. Minder gemeentes delen met de overlegpartners kennis over welke instrumenten effectief zijn (20%) en welke nieuwe instrumenten gewenst zijn (20%), waarbij meestal ook de gezamenlijke financiering van projecten wordt besproken. Veertig procent van de geënquêteerde gemeentes overlegt met het onderwijs en de zorgsector over verder uitbouwen van de samenwerking. In grote gemeentes wordt op meer vlakken samengewerkt dan in kleine.

Tabel 7: Onderwerpen van overleg met zorgsector/onderwijs

	Perc. onderzochte gemeentes
Geen overleg	10%
Uitbouw van de samenwerking	40%
Informatie uitwisselen over jongeren	40%
Casusbesprekingen	75%
Effectiviteit van instrumenten	20%
Nieuwe instrumenten	20%
Gezamenlijk financieren van projecten	20%
Anders	5%

Meer dan één antwoord mogelijk

Ongeveer een derde van de geënquêteerde gemeentes heeft aangegeven niet te overleggen met werkgevers in het kader van de WIJ (Tabel 8). Mogelijk bestaat er wel samenwerking via het werkgeversservicepunt⁸ of via de gemeente aan wie de betreffende gemeente de uitvoering van de WIJ heeft uitbesteed. Het overleg dat er wel is, heeft vooral betrekking op de vraag hoe de samenwerking kan worden opgebouwd (bij 35% van de gemeentes) of probeert de gemeente de beeldvorming over jongeren bij werkgevers positief te beïnvloeden (30%). Minder gemeentes overleggen met werkgevers over het succes van instrumenten en over nieuwe instrumenten en spreekt met hen over de gezamenlijke financiering van projecten. Ook de samenwerking met werkgevers is in grote gemeentes het vaakst en het meest veelzijdig ontwikkeld.

Tabel 8: Onderwerpen van overleg met werkgevers

	Perc. onderzochte gemeentes
Geen overleg	35%
Uitbouw van de samenwerking	35%
Informatie uitwisselen over jongeren	40%
Beeldvorming over jongeren	30%
Hoe werkgevers betrekken in projectorganisatie	20%
Effectiviteit van instrumenten	15%
Nieuwe instrumenten	15%
Gezamenlijk financieren van projecten	15%
Anders	5%

Meer dan één antwoord mogelijk

⁸ Werkgeversservicepunten zijn gevestigd op sommige werkpleinen, zij hebben als doel te zorgen voor een goede afstemming tussen vraag en aanbod op de regionale arbeidsmarkt. Daarbij dienen ze als spilpunt op de lokale arbeidsmarkt waar werkgevers met al hun vragen op het gebied van werk en inkomen terecht kunnen.

3 Kwantitatief onderzoek naar jongeren in de WIJ met gemeentedata

Het doel van het kwantitatieve onderzoek naar jongeren in de WIJ is om onder een representatieve groep gemeentes data te verzamelen, en te analyseren, over de uitvoering van de WIJ met behulp van de zogenaamde Monitor. Daarbij gaat het vooral om gegevens die (nog) niet via het CBS beschikbaar zijn. In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van de kwantitatieve analyse op basis van de gegevens die door twintig gemeentes zijn aangeleverd. De peildatum voor de datalevering is 1 mei 2011. Een meer uitgebreide onderzoeksverantwoording is te vinden in Appendix B.2.

Niet alle tabellen zijn gebaseerd op gegevens voor alle gemeentes, omdat gemeentes die niet via de Monitor leveren niet over alle variabelen informatie hadden. Hierdoor missen de gegevens voor de drie grote gemeentes in de steekproef (Rotterdam, Den Haag en Nijmegen) bij sommige tabellen, we geven dit steeds aan bij de betreffende tabel.

De dataset van gemeentes die we in dit hoofdstuk analyseren bevat 18.805 WIJ-aanvragen. In totaal analyseren we 18.805 records die betrekking hebben op 17.994 WIJ-jongeren. Een klein aantal jongeren kreeg namelijk meer dan één werkleeraanbod. Het aantal aanvragen per gemeente varieerde van 25 tot bijna 10.000 aanvragen.

3.1 Algemene kenmerken jongeren in de WIJ

3.1.1 Leeftijd

Tabel 9 geeft de leeftijd weer van de jongeren ten tijde van hun WIJ-aanvraag. Over de steekproefgemeentes is de gemiddelde leeftijd bij aanvraag 22,5 jaar met een standaarddeviatie van 2,4⁹. De verschillen tussen de gemeentes zijn niet groot. De gemiddelde leeftijd varieert tussen de gemeentes van 21,8 tot 23,0.

Ruim de helft van de jongeren is 23 jaar en ouder (52,1%), krap de helft is jonger dan 23 jaar (47,9%). Jongeren van 16 of 17 jaar kunnen onder bepaalde omstandigheden ook in aanmerking komen voor een werkleeraanbod. In de praktijk blijken negen van de twintig gemeentes geen aanvragen van 16- of 17-jarigen te hebben gehad. Gemiddeld kwam slechts 0,8% van de aanvragen van jongeren van 16 of 17 jaar.

Tabel 9: Leeftijdskenmerken van jongeren bij aanvraag

Gemiddelde leeftijd	22,5%
Standaarddeviatie leeftijd	2,4%
Aandeel 23 jaar en ouder	52,1%
Aandeel jonger dan 23 jaar	47,9%
Aandeel 16/17 jarigen	0,8%

⁹ De standaarddeviatie is een maat voor de spreiding van een variabele, zie ook Appendix B.2.

3.1.2 Alleenstaand ouderschap

Gemiddeld is 17,6% van de jongeren die een WIJ-aanvraag doet alleenstaande ouder (zie Tabel 10). Het percentage varieert tussen de gemeentes van 6,9% tot 40,0%¹⁰. Geen van de drie grote gemeentes (Den Haag, Rotterdam en Nijmegen) was in staat informatie over dit kenmerk aan te leveren, ook voor een aantal andere gemeentes is dit kenmerk voor een substantieel deel van de jongeren niet bekend.

Oudere WIJ-jongeren zijn duidelijk vaker alleenstaande ouder, dit komt uit de CBS-cijfers in Hoofdstuk 5 ook duidelijk naar voren. Ruim één op de vijf jongeren van 23 jaar en ouder is alleenstaande ouder (22,1%), voor de groep onder 23 jaar gaat het om 12,1%.

Tabel 10: Alleenstaande ouders onder jongeren die een WIJ-aanvraag deden

	Percentage alleenstaande ouders
Alle jongeren	17,6%
Jongeren onder 23 jaar	12,1%
Jongeren 23 jaar en ouder	22,1%

3.1.3 Startkwalificatie

Een groot deel van de jongeren dat zich in het kader van de WIJ bij de gemeente meldt, heeft geen startkwalificatie. Dat wil zeggen dat de jongere geen diploma heeft behaald op minimaal MBO-2 of HAVO/VWO-niveau. Gemiddeld heeft ruim twee op de drie jongeren die een WIJ-aanvraag doet (68,1%) geen startkwalificatie, 31,9% heeft wel een startkwalificatie (zie Tabel 11).

Het verschil tussen gemeentes is voor dit kenmerk vrij groot. In één gemeente heeft 92% geen startkwalificatie. In twee gemeentes heeft bijna de helft van de jongeren die een WIJ-aanvraag doen *wel* een startkwalificatie. Voor Rotterdam en Den Haag is geen informatie over dit kenmerk beschikbaar.

Het verschil tussen jonge en oudere WIJ-jongeren is niet groot. Van de jongeren tot 23 jaar heeft 32,5% een startkwalificatie, voor jongeren van 23 jaar en ouder is dit 31,2%. Alleenstaande ouders hebben iets minder vaak een startkwalificatie dan gemiddeld (29,0%).

¹⁰ Aangezien de verschillen tussen gemeentes vrij groot waren is expliciet navraag gedaan bij de gemeentes met het hoogste en het laagste percentage alleenstaande ouders; daarbij bleek dat de opgegeven cijfers correct waren.

Tabel 11: Startkwalificatie van jongeren die een WIJ-aanvraag deden

	Percentage met startkwalificatie
Alle jongeren	31,9%
Jongeren onder 23 jaar	32,5%
Jongeren 23 jaar en ouder	31,2%
Alleenstaande ouders	29,0%

3.2 Aanvraag en werkleeraanbod

Van de 16.544 aanvragen in de steekproefgemeentes (met uitzondering van Nijmegen)¹¹ hebben er 11.553 geresulteerd in een werkleeraanbod, dit komt neer op ruim twee op drie (69,8%) (Tabel 12). In totaal werden er 12.153 werkleeraanbiedingen gedaan, een klein aantal jongeren ontving meer dan één werkleeraanbod. Het percentage dat een werkleeraanbod krijgt, varieert echter aanzienlijk tussen de gemeentes, namelijk van 32% tot 91%. Aan deze verschillen kunnen zowel verschillen in uitvoering als verschillen in registratie tussen gemeentes ten grondslag liggen. Mogelijk werkt de ene gemeente sneller dan de andere, zodat het percentage jongeren dat nog wacht op een werkleeraanbod in de ene gemeente hoger ligt dan in de andere. Het kan ook zijn dat de ene gemeente er sterker op stuurt dat jongeren terug naar school gaan of regulier werk zoeken dan de andere. Dit zou de waargenomen verschillen in aantallen afhakers en niet-meewerkers (en daarmee verschillen in het percentage aanvragen dat tot een werkleeraanbod leidt) kunnen verklaren. Bovenstaande verschillen zijn zogenoemde uitvoeringsverschillen tussen gemeentes, maar daarnaast hebben wij op basis van de ontvangen data, interviews met jongeren en gesprekken met gemeentes ook sterke aanwijzingen dat er administratieverschillen bestaan tussen gemeentes die tot verschillen in de resultaten leiden. Allereerst lijkt het zo te zijn dat niet iedere gemeente even stelselmatig jongeren administreert die voortijdig afhaken, niet meewerken of snel overstappen op regulier onderwijs of werk. Vooral als de intake door een werkplein of regionaal loket wordt gedaan en het vervolg door de sociale dienst van de gemeente zoals werd aangegeven in Hoofdstuk 2, is dit goed mogelijk. Zo gaf één van de deelnemende gemeentes in een telefonisch gesprek aan als gemeente niet alle aanvragen te zien, omdat jongeren zich eerst dienen te melden bij een regionaal jongerenloket melden.

WIJ-jongeren onder 23 jaar krijgen ongeveer net zo vaak een werkleeraanbod (69,1%) als dat de oudere WIJ-jongeren (23 jaar en ouder) dat krijgen (70,5%). Een uitsplitsing naar startkwalificatie of alleenstaand ouderschap is niet betrouwbaar te maken, aangezien deze kenmerken voor de drie grote steekproefgemeentes ontbreken.

¹¹ Voor Nijmegen hebben wij bestanden gekregen over aanvragen en over gestarte trajecten, maar deze zijn niet koppelbaar. Zodoende kunnen de 1594 aanvragen van Nijmegen niet in deze paragraaf worden meegenomen.

Tabel 12: Aantallen jongeren met WIJ-aanvraag en WLA

	Aantal aanvragen	WLA	Percentage WLA
Alle jongeren	16.544	11.553	69,8%
Jongeren onder 23 jaar	7.812	5.396	69,1%
Jongeren die 23 jaar of ouder zijn	8.732	6.157	70,5%

De vraag is wat er gebeurt met jongeren die geen werkleeraanbod krijgen. Het gaat hierbij om 4.321 jongeren oftewel 26,1% van de aanvragen (Tabel 13). Een eerste mogelijkheid is dat jongeren een inkomensvoorziening krijgen zonder dat zij een werkleeraanbod hoeven te doen. Dit komt voor bij 1.844 jongeren oftewel ruim één op de tien aanvragen (11,1%). Daarnaast zijn er 286 jongeren die voortijdig afhaken (1,7%) en 257 jongeren die onvoldoende meewerken (1,6%). Daarbij luidt de variabeledefinitie dat er sprake is van afhaken als de jongere actief zijn aanvraag intrekt en van niet-meewerken als het niet mogelijk is om de aanvraag dan wel het werkleeraanbod vorm te geven, omdat de jongere onvoldoende meewerkt. Daarnaast zijn er 127 jongeren die geen recht blijken te hebben op een werkleeraanbod.

Voor de grootste groep is het niet bekend wat de reden is dat zij geen werkleeraanbod hebben gekregen. Mogelijk wachten zij nog op een werkleeraanbod, maar het kan ook goed zijn dat zij zijn afgehaakt zonder dat dit is geadmistreerd. Gegeven het feit dat gemeentes zelf aangeven dat 30 tot 40% van de jongeren uiteindelijk afvalt (zie Hoofdstuk 2), is dit laatste zeer goed mogelijk.

Tabel 13: Aantallen jongeren met WIJ-aanvraag en WLA

	Alle aanvragen	
	Aantal	Perc.
Alle jongeren	16.544	
Jongeren met WLA	11.553	69,8%
Geen werkleeraanbod, wel inkomensvoorziening	1.844	11,1%
Afgehaakt	286	1,7%
Niet-meewerker	257	1,6%
Geen recht op werkleeraanbod	127	0,8%
Geen WLA, status onbekend	2477	15,0%

Voor de jongeren die geen recht blijken te hebben op een werkleeraanbod, is gevraagd aan te geven wat daarvan de achterliggende reden is (zie Tabel 14). Daarbij blijkt een inkomen boven de norm de meest voorkomende reden te zijn (42,5%). Daarnaast kunnen het volgen van regulier onderwijs en detentie redenen zijn om geen recht te hebben op een werkleeraanbod. Voor ruim een derde is geen toelichting gegeven (33,9%).

Tabel 14: Jongeren zonder recht op WLA

Gemeente	Aantal	Percentage
Regulier onderwijs	22	17,3%
Detentie	8	6,3%
Inkomen boven norm	54	42,5%
Reden onbekend	43	33,9%
Totaal	127	100%

Voor jongeren die zijn afgehaakt is ook gevraagd wat de achterliggende reden is. Dit blijkt in het merendeel van de gevallen niet vast te stellen door de gemeente. Gemeentes geven aan dat zij dit vaak niet weten omdat jongeren simpelweg niet meer verschijnen bij afspraken. Bij afhakers waarvoor wel een reden is genoemd gaat het in veel gevallen om het op zoek gaan naar of vinden van regulier werk.

Voor alle WIJ-aanvragen beschouwen we de beschikkingsduur als de duur tussen het moment van aanvraag en de beschikkingsdatum. Voor Rotterdam en Den Haag is de beschikkingsdatum en daarmee de beschikkingsduur niet beschikbaar, deze gemeentes zijn niet meegenomen in de analyse. Het blijkt dat de gemiddelde beschikkingsduur 44 dagen is, met een standaarddeviatie van 47 dagen (Tabel 15). Voor ongeveer één op de vijf aanvragen (21,5%) is de beschikkingsduur onbekend. Dit kan betekenen dat de beschikkingsdatum niet geregistreerd is, maar het kan er ook mee samenhangen dat de beschikking nog niet heeft plaatsgevonden. Voor bijna vier op de vijf aanvragen waarvoor de beschikking heeft plaatsgevonden is de beschikkingsduur korter dan twee maanden (61 dagen), voor 20,8% is de beschikkingsduur langer dan twee maanden.

Tabel 15: Beschikkingsduur – aantal dagen tussen aanvraag en beschikking

Gemiddelde beschikkingsduur	44,4 dagen
Standaarddeviatie beschikkingsduur	46,6 dagen
Beschikking heeft nog niet plaatsgevonden of beschikkingsduur is niet bekend.	21,5%
Beschikkingsduur is korter dan 2 maanden (61 dagen)	79,2%
Beschikkingsduur langer dan 2 maanden (61 dagen)	20,8%

3.3 Aard van het werkleeraanbod

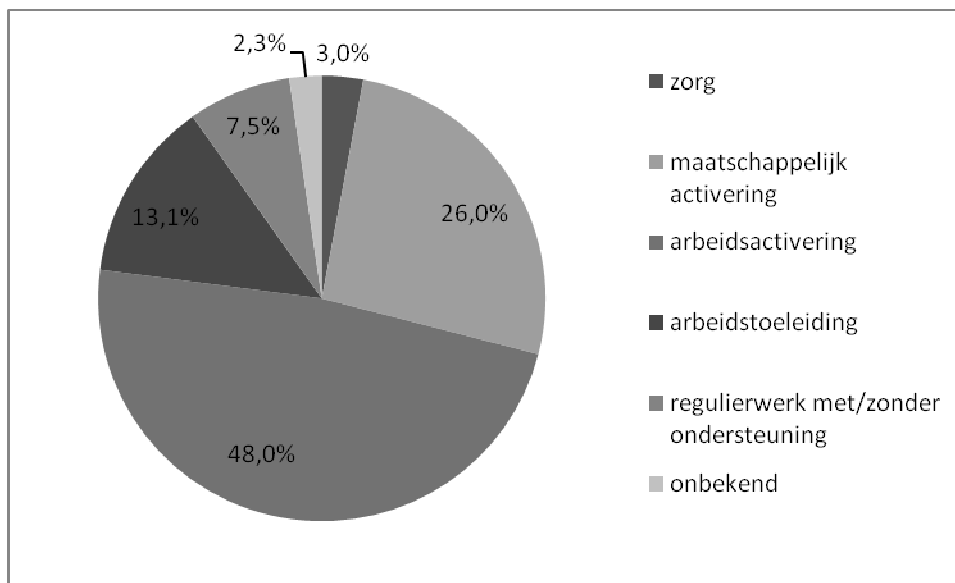
Om de aard van het werkleeraanbod te categoriseren volgen we de participatieladder van de Statistiek Re-integratie voor Gemeenten (SRG). Deze onderscheidt vijf tredes: zorg, maatschappelijke activering, arbeidsactivering, arbeidstoeleiding en regulier werk met ondersteuning. Bij zorg is een persoon niet in staat tot werk vanwege een ernstige beperking, waarbij er een zorgvraag is. Bij maatschappelijke activering krijgt een persoon een traject om sociale vaardigheden of basale arbeidsvaardigheden te ontwikkelen. Bij arbeidsactivering ontwikkelt of verbetert een persoon door middel van scholing of ervaring (bijvoorbeeld stage) competenties die nodig zijn voor het verrichten van regulier werk. Bij arbeidstoeleiding zijn er geen belemmeringen meer voor

werkaanvaarding, maar heeft een persoon ondersteuning nodig voor het verrichten van regulier werk. Ondersteuning bij regulier werk kan bestaan uit bijvoorbeeld loonkostensubsidie, nazorg of een traject voor schuldhulpverlening.

In Figuur 3 wordt weergegeven wat de aard van het werkleeraanbod is dat gemeentes aan jongeren doen. De meeste jongeren ontvangen een werkleeraanbod dat te karakteriseren is als arbeidsactivering (48,0%) of arbeidstoeleiding (26,0%). Een aanbod gericht op zorg wordt het minst vaak gegeven (3,0%). Voor 2,3% van de aanbiedingen is het type onbekend.

Figuur 3: Aard van het werkleeraanbod

Een uitsplitsing naar gemeentes laat verschillen zien in de aard van de gegeven werkleeraanbiedingen. Zo is arbeidstoeleiding het meest gegeven type werkleeraanbod in dertien gemeentes, arbeidsactivering in vijf gemeentes en maatschappelijke activering in twee gemeentes. Aangezien arbeidsactivering relatief vaak voorkomt in de grote steden is het over het totaal gezien het meest gegeven type werkleeraanbod. Werkleeraanbiedingen van het type zorg maken in de verschillende gemeentes tussen 0,1% en 25,6% van het totaal uit.

3.4 Gestarte werkleertrajecten

Meer dan negen op de tien trajecten die zijn aangeboden (96,2%) zijn inmiddels ook gestart. In twee gemeentes ligt het percentage gestarte trajecten onder 70%, in deze gemeentes was het percentage aanvragen dat tot een werkleeraanbod leidde wel bovengemiddeld. In drie gemeentes zijn alle trajecten gestart, waaronder Rotterdam. Gemeentes is gevraagd aan te geven waarom jongeren hebben afgezien van het werkleeraanbod, maar dit blijken gemeentes in de meeste gevallen niet te kunnen. De meest opgegeven reden is dat de jongere regulier werk heeft gevonden. Daarnaast worden ook zwangerschap en het niet kunnen krijgen van kinderopvang regelmatig genoemd.

Tabel 16 geeft het aantal en percentage gestarte werkleeraanbiedingen naar type werkleeraanbod aan. Het percentage gestarte trajecten is ook weergegeven exclusief Rotterdam, aangezien Rotterdam bijna de helft van het aantal werkleeraanbiedingen voor zijn rekening neemt die bovendien allemaal gestart zijn. Als we Rotterdam buiten beschouwing laten, dan blijkt 87,8% van de werkleeraanbiedingen gestart. Ook in de andere gemeentes zijn dus bijna negen op de tien aangeboden trajecten gestart.

Wat opvalt is dat de werkleeraanbiedingen met een zorgkarakter minder vaak van start gaan dan gemiddeld (89,3%), exclusief Rotterdam gaat het om ongeveer drie op de vier aangeboden trajecten (zie Tabel 16). Het betreft hier jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Aan de andere kant start ook de categorie regulier werk met/zonder ondersteuning minder vaak dan gemiddeld (92,3%; excl. Rotterdam 82,8%). Binnen deze categorieën start altijd nog de overgrote meerderheid van de aangeboden trajecten.

Tabel 16: WLA's gestart naar type WLA

	Alle gemeentes			Alle gemeentes excl. Rotterdam
	WLA	WLA gestart	Perc.	Perc.
Werkleeraanbod				
Zorg	373	333	89,3%	75,9%
Maatschappelijke activering	3254	3172	97,5%	81,1%
Arbeidsactivering	6003	5769	96,1%	87,8%
Arbeidstoeleiding	1640	1578	96,2%	94,2%
Regulier werk met/zonder ondersteuning	841	776	92,3%	82,8%
Type onbekend	24	24	100,0%	100,0%
Totaal	12135	11670	96,0%	87,8%

De duur van een traject is gemiddeld 188,6 dagen (Tabel 17), hetgeen neerkomt op ongeveer een half jaar. De trajecten die zijn te karakteriseren als maatschappelijke activering duren gemiddeld het langst (256,7 dagen ofwel ruim 8 maanden). De verschillen in duur (gemeten met de standaarddeviatie) zijn het grootst bij trajecten van het type maatschappelijke activering en regulier werk met ondersteuning. Voor het merendeel van de trajecten (87,0%) is de duur nog niet bekend. Dit kan worden verklaard door het feit dat van veel lopende trajecten de einddatum nog niet is vastgesteld. Een aantal gemeentes vult in dat geval waarschijnlijk nog niets in, terwijl andere gemeentes de geplande einddatum (in de toekomst) invullen.

Beschouwen we enkel de beëindigde trajecten, dan blijkt de gemiddelde trajectduur 171,9 dagen te zijn geweest. Daarbij geldt dat de trajectduur het langst was bij trajecten van het type maatschappelijke activering (361 dagen oftewel ongeveer een jaar) en het kortst bij het type zorg (112 dagen oftewel ruim drie maanden).

Tabel 17: Duur van een traject in dagen

	Alle trajecten		Afgeronde trajecten	
	gemiddelde duur	Standaard deviatie	gemiddelde duur	Standaard deviatie
Werkleeraanbod				
Zorg	191,9	142,3	140,1	111,7
Maatschappelijke activering	268,0	361,4	257,6	361,3
Arbeidsactivering	164,5	170,3	147,3	150,1
Arbeidstoeleiding	197,3	166,6	173,8	151,4
Regulier werk met ondersteuning	188,9	213,1	176,9	220,8
Totaal	190,5	210,9	171,9	203,2

In totaal is ruim een derde van trajecten (35,7%) van de trajecten afgerond. Dit percentage varieert tussen gemeentes van 9,4% tot 58,7%. Drie gemeentes (Rotterdam, Heiloo en Zeist) hebben de einddata van hun trajecten in het geheel niet geregistreerd. Ook de uitstroom uit de WIJ wordt dusdanig onbetrouwbaar geadministreerd dat hierover geen kwantitatieve uitspraken kunnen worden gedaan.

3.4.1 Inkomensvoorziening, sancties en bezwaar

Van alle jongeren die een aanvraag hebben gedaan, ontvangt 56,9% een inkomensvoorziening (Tabel 18). Dit percentage varieert tussen de gemeentes van 27,5% tot 85,0%. Van de jongeren die bezig zijn met een werkleertraject, ontvangt een groter percentage een inkomensvoorziening (62,7%). In twee gemeentes ontvangen alle jongeren met een werkleertraject een inkomensvoorziening. In één van deze twee gemeentes leidt 27,5% van het totale aantal aanvragen tot een inkomensvoorziening (het minimum over alle gemeentes). In deze gemeente ontvangen jongeren zonder werkleeraanbod dus niet vaak een inkomensvoorziening en met een werkleeraanbod zo goed als altijd. Een verklaring zou kunnen zijn dat alleen jongeren die ook inkomensondersteuning nodig hebben, daadwerkelijk toegelaten worden tot de WIJ en dat de rest wordt toegeleid naar regulier werk of scholing.

Tabel 18: Jongeren met een inkomensvoorziening, als percentage van het aantal aanvragen en als percentage van jongeren bezig met een traject

	Perc.	Variatie in gemiddeldes tussen gemeentes
Inkomensvoorziening als percentage van het aantal aanvragen	56,9%	[27,5%; 85,0%]
Inkomensvoorziening als percentage van het aantal gestarte trajecten	62,7%	[55,4%; 100%]

In totaal is er 537 keer een sanctie gegeven (Tabel 19). Het betreft in de meeste gevallen (61,6%) het uitsluiten van het recht op een werkleeraanbod. Daarna komen herziening of intrekking van het werkleeraanbod (13,0%) en een verlaging van de

inkomensvoorziening (9,5%) het meest voor. De overige sanctievormen worden weinig gegeven, van 91 sancties is de aard onbekend. Zeven gemeentes rapporteerden in het geheel geen sancties.

Tabel 19: Sancties

	Aantal	Percentage
Uitsluiten op recht werkleeraanbod	331	61,6%
Herziening of intrekking van het werkleeraanbod	70	13,0%
Verlaging van de inkomensvoorziening	51	9,5%
Opschorten werkleeraanbod	23	4,3%
Opschorten, herzien of intrekken recht op inkomensvoorziening	9	1,7%
Aard sanctie onbekend	53	9,9%
Totaal	537	100%

Door 295 jongeren werd beroep of bezwaar aangetekend, waarvan 247 keer in Den Haag. Twaalf van de twintig gemeentes rapporteerden geen enkel keer bezwaar of beroep in hun gemeente. Van enkele van deze gemeentes is het duidelijk dat ze niet in staat waren deze informatie op te leveren (waaronder Rotterdam). Het totaal aantal jongeren dat in de steekproefgemeentes beroep of bezwaar aantekenden, zal dus mogelijk nog iets hoger liggen.

4 Onderzoek onder jongeren in de WIJ en niet-melders

Naast een analyse van gegevens over jongeren die verkregen zijn via gemeentes is ook een onderzoek onder jongeren zelf gehouden middels interviews. Allereerst zijn er 512 interviews met jongeren in de WIJ gehouden (zie voor onderzoeksverantwoording Appendix B.3). Ten tweede zijn er 15 interviews met zogenaamde niet-melders (zie voor onderzoeksverantwoording Appendix B.4). In paragraaf 4.1 gaan we in op de resultaten van het onderzoek onder jongeren in de WIJ, in paragraaf 4.2 bespreken we de bevindingen op basis van de geïnterviewde niet-melders.

4.1 Jongeren in de WIJ

Tussen november 2010 en april 2011 zijn er 512 jongeren geïnterviewd die een WIJ-aanvraag hebben gedaan, waarbij het ging om 397 online en 115 telefonische interviews. Het doel is om een beeld te krijgen van de uitvoering van de WIJ vanuit het perspectief van de jongeren. Daarbij staan de ervaringen van jongeren centraal. Hoe ervaart de jongere de dienstverlening van de gemeentelijke instantie(s), hoe ervaart de jongere de WIJ als geheel? Daarnaast wordt jongeren gevraagd waarom hij bepaald gedrag heeft vertoond of bepaalde beslissingen heeft genomen.

Er is gekozen voor een combinatie van telefonische en online interviews omdat veel gemeentes niet bereid waren telefoonnummers van jongeren vrij te geven, terwijl zij vaak wel een brief wilden uitsturen aan jongeren met een verzoek tot deelname aan een online enquête (zie Appendix B.4.1 voor meer details). De bruto-respons was 530 interviews, maar 18 interviews zijn verwijderd omdat de gegevens onbetrouwbaar bleken. Voor informatie over de selectie van jongeren voor de interviews wordt verwezen naar de bijlage.

De deelnemende jongeren zijn iets ouder dan uit de kwantitatieve data (Monitor) bleek (22,7 versus 22,5 jaar), dat kan worden verklaard doordat bij Monitor de leeftijd bij aanvraag is aangehouden en in het onderzoek onder jongeren de leeftijd op het moment van afname van het interview. Het percentage alleenstaande ouders ligt binnen het jongerenonderzoek iets hoger (op 23%) dan uit de kwantitatieve data bleek (18%). Dit is mogelijk te verklaren uit het feit dat de drie grote gemeentes dit gegeven binnen de Monitor niet konden opleveren. Het percentage respondenten met een startkwalificatie ligt in het jongerenonderzoek behoorlijk wat hoger (46%) dan uit de Monitor bleek (32%). Het lijkt erop dat beter gekwalificeerde jongeren meer geneigd zijn tot medewerking aan een interview dan laagopgeleiden. We zullen daarom in de rest van de rapportage steeds toetsen of er verschillen bestaan tussen jongeren met en zonder startkwalificatie.

Bij verschillende vragen en bevindingen zullen we nagaan of er verschillen zijn tussen groepen of segmenten van jongeren. Daarbij kijken we onder meer naar de volgende kenmerken: geslacht, opleiding (startkwalificatie - geen startkwalificatie, hoogopgeleid - overige), leeftijd (jonger dan 23 jaar - 23 jaar en ouder), oud-WWB (vs. WIJ-instromer), woonsituatie (wonend bij ouders - andere woonsituatie), reden om te melden

(inkomensvoorziening - andere redenen), werkleeraanbod (wel gehad – niet gehad). Daarbij testen we of verschillen statistisch significant zijn. Statistische significantie houdt in dat we met grote waarschijnlijkheid (wij houden 95% aan) ervan uit mogen gaan dat de verschillen niet zijn toe te schrijven aan toeval en dus niet statistisch verwaarloosbaar zijn. Als verschillen tussen groepen niet significant zijn zullen we ze veelal niet noemen.

4.1.1 Algemene kenmerken ondervraagde jongeren

Van de 512 ondervraagde jongeren is 38% man en 62% vrouw. Evenals uit de monitorgegevens bleek, zijn slechts enkele jongeren minderjarig (0,8%), ofwel jonger dan 18 jaar. Ruim een derde (38,1%) is oud-WWB'er, de overige 61,9% is WIJ-instromer.

Ouderschap

Ruim een kwart van de ondervraagde jongeren is ouder (31%) van één of meer kinderen. Een deel van de ouders (25%) woont samen en is getrouwd. Daarmee kan 23% van de ondervraagde jongeren als alleenstaande ouder worden aangemerkt. Ruim een kwart van de ouders heeft meer dan één kind, het maximaal aantal kinderen is vijf. Gemiddeld heeft een ouder in de WIJ 1,4 kinderen. Voor het merendeel van de ouders (83%) geldt dat hun jongste kind jonger is dan 4 jaar (nog niet schoolgaand). Gemiddeld is het jongste kind 2,0 jaar.

Woonsituatie

Ongeveer één op de drie jongeren (34%) woont bij zijn of haar ouders, 41% woont zelfstandig en 14% woont samen of is getrouwd (zie Tabel 20). Daarnaast woont 5% in bij familie of vrienden en 5% heeft een andere woonsituatie. Hier kan het bijvoorbeeld gaan om een hostel, opvanghuis, op kamers, daklozenopvang of asielzoekerscentrum. Van de jongeren met kinderen woont slechts 11% bij zijn of haar ouders (Tabel 20).

Tabel 20: Woonsituatie van WIJ-jongeren

	Alle WIJ-jongeren		WIJ-jongeren met kinderen	
	Aantal	%	Aantal	%
Zelfstandig	211	41,2%	90	56,6%
Bij ouders	175	34,2%	18	11,3%
Samenwonend of getrouwd	73	14,3%	40	25,2%
Bij familie of vrienden	27	5,3%	2	1,3%
Anders	26	5,1%	9	5,7%
Totaal	512	100%	159	100%

De woonsituatie van jongeren hangt samen met hun leeftijd. Van de jongeren tot 23 jaar woont ongeveer de helft bij de ouders (48%), voor jongeren van 23 jaar en ouder is dat minder dan een kwart (23%). Van de jongeren tot 23 jaar is 10% getrouwd of samenwonend, voor de oudere WIJ-jongeren is dat 17%.

Opleiding

Ruim de helft van de ondervraagde WIJ-jongeren (54%) heeft geen startkwalificatie, dat wil zeggen minimaal een diploma op MBO-2 niveau (zie Tabel 21). Ruim 15% heeft zelfs geen diploma uit het voortgezet onderwijs behaald. Anderzijds heeft 7% een diploma uit het hoger onderwijs, een HBO- of WO-opleiding. Zoals eerder genoemd, is het opleidingsniveau van de ondervraagde jongeren iets hoger dan uit de Monitor bleek.

Het opleidingsniveau verschilt niet veel tussen mannen en vrouwen (verschillen zijn statistisch verwaarloosbaar, oftewel niet significant): 53% van de mannen en 54% van de vrouwen heeft geen startkwalificatie. Ook tussen oud-WWB'ers en nieuwe WIJ-instromers vinden we geen significante verschillen in opleiding. Wel valt op dat de WIJ-jongeren met kinderen (ouders) een lager opleidingsniveau hebben dan de jongeren zonder kinderen. Van de ouders heeft 33% een startkwalificatie tegen 52% van de jongeren zonder kinderen. Binnen de Monitor was dit verschil tussen ouders en jongeren zonder kinderen veel kleiner, bij vergelijking van cijfers lijkt het er vooral op dat hoogopgeleide jongeren zonder kinderen oververtegenwoordigd zijn in de steekproef van het jongerenonderzoek.

Tabel 21: Opleidingsniveau (hoogst genoten opleiding) deelnemers jongerenonderzoek

Opleiding	Aantal	%
Basisonderwijs	84	16,4%
VMBO/LBO/MAVO	160	31,3%
MBO 1	21	4,1%
MBO 2	77	15,0%
MBO 3 of 4	94	18,4%
HAVO/VWO	29	5,7%
HBO	28	5,5%
WO (Universiteit)	9	1,8%
Overige	10	2,0%
Totaal	512	100%

4.1.2 Ervaringen bij de intake

Eerste contact met de WIJ

Ongeveer de helft van de jongeren die van de WWB is overgegaan naar de WIJ, is hierover ingelicht middels een brief of folder van de gemeente (47%). Daarnaast is 36% mondeling geïnformeerd, meestal via een persoonlijk gesprek. Ook een groepsbijeenkomst of telefonisch gesprek komt incidenteel voor. Minder dan één op de tien oud-WWB'ers (8%) zegt niet te zijn geïnformeerd over de overgang naar de WIJ.

Voor de nieuwe instromers geldt dat ruim een kwart (27%) op de hoogte is geraakt van de WIJ via internet. Via vrienden, kennissen en familie (15%) wordt daarna het meest genoemd. Daarnaast wordt nog een veelvoud aan andere bronnen genoemd zoals jongerenwerker, school, krant of folder, banenbeurs, etc.

Redenen om zich te melden

Voor ongeveer de helft van de jongeren (49%) is het krijgen van een inkomensvoorziening (uitkering) de belangrijkste reden om zich te melden bij de gemeente of het werkplein (zie Tabel 22). Voor de andere helft zijn opleiding en baankansen vergroten (26%), een baan vinden (18%) of hulp bij problemen (7%) de belangrijkste redenen.

Tabel 22: Belangrijkste reden jongere om zich voor de WIJ aan te melden

	Percentage
Een inkomensvoorziening (uitkering) krijgen	49%
Opleiding of hulp krijgen om kans op werk te vergroten	26%
Een baan vinden	18%
Hulp krijgen bij persoonlijke of sociale problemen	7%

Daarbij vinden we verschillen in motivaties om zich te melden tussen de verschillende sociaaldemografische groepen:

- Jongeren die bij hun ouders wonen hebben minder vaak inkomensvoorziening als belangrijkste reden om zich te melden (39%).
- Jongeren met kinderen noemen het krijgen van een uitkering veel vaker (65%) dan gemiddeld als belangrijkste reden om zich te melden.
- Jongeren met een startkwalificatie melden zich vaker voor het vinden van een baan (24%), terwijl jongeren zonder startkwalificatie zich vaker melden voor een opleiding (34%). Het krijgen van een inkomensvoorziening is voor jongeren zonder startkwalificatie niet vaker een drijfveer (48%) dan voor jongeren met een startkwalificatie (50%) om zich te melden.
- Er zijn geen verschillen naar leeftijd of geslacht.

Waardering intake

De meeste jongeren zijn tevreden over het contact met medewerkers van de gemeente tijdens de intake (zie Tabel 23). Tachtig procent (80,4%) vond het contact (zeer) prettig, ruim driekwart vond de medewerkers (zeer) deskundig (77,8%) en (zeer) persoonlijk in hun contact (77,0%). Over het contact met de medewerkers zijn ze net iets meer te spreken dan over de informatie die ze kregen. Daarbij vond driekwart (74,9%) de informatie (zeer) duidelijk en 70,1% vond het (zeer) compleet. De algehele waardering van de intake is 2,80¹² op een 4-puntsschaal (1-4).

¹² De vijf vragen hangen sterk met elkaar samen (Cronbach's alpha=82,9%). De algehele waardering van de intake is daarom berekend als het gemiddelde over de vijf antwoorden.

Tabel 23: Oordeel jongere over de intake (periode tot aan het werkleeraanbod)

	Positief of zeer positief (score: 3 of 4)	Gemiddelde score (Schaal: 1-4)
Contact met medewerkers vanuit de gemeente gedurende de intake:		
* Prettig	80,4%	2,88
* Deskundig	77,8%	2,81
* Persoonlijk	77,0%	2,82
De informatie vanuit de gemeente gedurende de intake:		
* Duidelijk	74,9%	2,78
* Volledig	70,1%	2,72
Waardering intake totaal		2,80

Als we uitsplitsingen maken van de waardering van de intake naar verschillende subgroepen valt op dat er op geen enkel kenmerk verschillen zijn. De waardering voor de intake hangt niet af van opleiding, het al dan niet hebben van kinderen, van de motivatie om zich te melden, van leeftijd of van woonvorm. Een voorzichtige conclusie is dat er geen systematische redenen zijn of groepen zijn te onderscheiden waarvoor de intake niet voldoet.

4.1.3 Werkleeraanbod

Minder dan de helft van de ondervraagde jongeren (42%) geeft aan inmiddels een werkleeraanbod te hebben gekregen (Tabel 24). Van degenen met een werkleeraanbod moest 40% hier lang op wachten, waarbij lang wachten is gedefinieerd als langer dan 8 weken. Jongeren met startkwalificatie hebben iets vaker een werkleeraanbod aangeboden gekregen (44%) dan jongeren zonder startkwalificatie (41%)¹³. Voor de jongeren met een werkleeraanbod geldt dat degenen zonder startkwalificatie daar vaker lang op hebben moeten wachten (50%) dan jongeren met startkwalificatie (29%).

Het valt op dat het percentage jongeren met een werkleeraanbod in de interviews (42%) duidelijk lager ligt dan uit de Monitor bleek (67%). Ook geven de jongeren met een werkleeraanbod een langere doorlooptijd tussen aanmelding en aanbod aan dan uit de gemeentecijfers blijkt (beschikkingsduur). Daarvoor zijn een aantal mogelijke verklaringen te geven. Uit de open opmerkingen die jongeren aan het eind van de vragenlijst kunnen maken alsmede uit de opmerkingen gedurende de telefonische interviews valt op dat jongeren soms aangeven geen werkleeraanbod te hebben gehad, waarbij de gemeente dit waarschijnlijk wel als zodanig beschouwt. Het gaat allereerst om jongeren die in het kader van de WIJ een korte training aan het doen zijn of aan het werk zijn bij een re-integratiebureau, het gaat daarbij vaak om werk dat jongeren als laagwaardig beschouwen. Deze jongeren beschouwen dit als een inleidende fase, terwijl het "echte" werkleeraanbod nog moet komen. Daarnaast zijn er ook jongeren die aangeven zelf een stage of werkleeraanbod te hebben geregeld en zich enkel voor een aanvullende inkomensvoorziening bij de gemeente melden. Het is goed mogelijk dat de

¹³ Mogelijk hangt dit (kleine) verschil samen met het feit dat juist laagopgeleiden zich niet altijd bewust zijn van het feit dat ze een werkleeraanbod hebben gehad (zie ook uitleg volgende paragraaf).

gemeente deze omzet naar een werkleeraanbod in het kader van de WIJ. Al met al interpreteren jongeren de term werkleeraanbod mogelijk wat minder ruim dan gemeentes dat doen¹⁴. Dit idee werd in ieder geval zeer plausibel gevonden door gemeentes die we hierover informeel spraken.

Voor ongeveer een kwart van de jongeren is te verwachten dat zij in de toekomst een werkleeraanbod gaan krijgen (24%). Zij wachten nog op de gemeente of moeten zelf nog actie ondernemen (invullen formulieren, overhandigen bescheiden). Daarnaast geeft 20% aan dat zij geen werkleeraanbod hoeven uit te voeren en toch een inkomensvoorziening krijgen. Ten slotte heeft 14% de WIJ verlaten, dan wel omdat de jongere de aanvraag heeft ingetrokken, dan wel omdat de jongere geen recht op een werkleeraanbod bleek te hebben. De meeste van deze jongeren volgen inmiddels een opleiding in het regulier onderwijs of zijn aan het werk.

Tabel 24: Status jongere met betrekking tot werkleeraanbod, inkomensvoorziening zonder werkleeraanbod en uitstroom

Status	Aantal	%
Heeft WLA	216	42,2%
WLA komt nog	124	24,2%
Jongere wacht op gemeente	- 90	
Jongere moet actie ondernemen	- 34	
Recht op inkomensvoorziening zonder WLA	103	20,1%
WIJ verlaten	69	13,5%
Jongere heeft geen recht op WLA	- 22	
Jongere heeft aanvraag ingetrokken	- 47	
Totaal	512	100,0%

Ruim de helft van de jongeren met een werkleeraanbod (54%) zegt voldoende inbreng te hebben gehad bij het samenstellen van het werkleeraanbod, terwijl 13% aangeeft dat daarvoor geen enkele ruimte was. De overigen (33%) hadden enige inbreng. Jongeren met of zonder sterkqualificatie verschillen hierin niet van mening.

Het werkleeraanbod kan uit één of meerdere componenten bestaan. In ongeveer een kwart van de gevallen (24%) ontvangt de jongere een hulptraject bij sociale of persoonlijke problemen. Meer dan de helft van de werkleeraanbodingen (56%) voorziet in een opleiding (Tabel 25). Verschillende aanbiedingen behelzen een combinatie van 4 dagen werken en 1 dag naar school. Daarnaast krijgen sommige jongeren een korte arbeidstraining, zoals voor medewerker callcenter of heftruckchauffeur. Verder bestaat 59% van de aanbiedingen uit werk of een stage. Er wordt een diversiteit aan branches genoemd, zoals bejaardenzorg, invalkracht onderwijs, groenvoorziening, detailhandel, industrieel reinigen en huishoudelijke hulp. In sommige gevallen gaat het om een vrijwilligersproject of werk via een re-integratiebureau. Ongeveer een kwart van alle werkleeraanbodingen bevat een combinatie van werk of stage en een opleiding.

¹⁴ De gemeentes volgen hierin de Wet zelf die ook ruimte laat voor een werkleeraanbod dat bijvoorbeeld voorziet in sociale activering.

Tabel 25: Inhoud werkleeraanbod

	Aantal	Percentage van totaal aantal WLA's
Hulptraject	52	24%
Opleiding	121	56%
Stage of werk	126	59%

* Een werkleeraanbod kan uit meer dan een component bestaan, aantallen en percentages tellen daarom niet op tot het totaal aantal werkleeraanbiedingen of tot 100%.

De meeste jongeren oordelen positief over het werkleeraanbod dat zij hebben gekregen (Tabel 26). 79% vindt het aanbod duidelijk en 74% is er tevreden mee. Dit percentage ligt hoger dan het percentage jongeren dat aangaf voldoende inbreng te hebben bij het samenstellen van het werkleeraanbod (54%). Een deel van de jongeren die geen of slechts enige mate van inbreng had, is toch tevreden met het werkleeraanbod dat ze uiteindelijk krijgen. Mogelijk speelt hier een rol dat jongeren soms zelf niet goed onder woorden kunnen brengen wat ze willen en slechts een vaag beeld hebben van allerlei beroepen, zoals in het IWI-onderzoek werd geconstateerd. Aan de andere kant is ruim een kwart van de jongeren (28%) in meer of mindere mate teleurgesteld en vindt meer dan een derde (36%) dat het aanbod niet of helemaal niet is toegesneden op zijn of haar persoonlijke situatie.

Tabel 26: Oordeel jongere over werkleeraanbod

	(helemaal) mee eens (score: 3 of 4)	Gemiddelde score (Schaal: 1-4)	Standaard deviatie
* Duidelijk	79%	2,92	0,66
* Teleurgesteld**	28%	2,07	0,89
* Toegesneden op persoonlijke situatie	64%	2,67	0,88
* Tevreden	74%	2,86	0,79
Waardering WLA totaal		2,84	0,62

De algehele waardering van het werkleeraanbod is 2,84¹⁵. Als we uitsplitsingen maken naar verschillende subgroepen valt op dat er op geen enkel kenmerk verschillen zijn. De waardering voor het werkleeraanbod hangt niet af van opleiding, het al dan niet hebben van kinderen, van de motivatie om zich te melden, van geslacht, van leeftijd of van woonvorm. Hoewel jongeren zonder startkwalificatie dus iets minder vaak aangeven een werkleeraanbod te hebben gekregen, lijkt het er niet op dat het werkleeraanbod minder passend is indien het wel wordt aangeboden.

Jongeren is ook gevraagd wat ze van hun persoonlijke werkleeraanbod vinden en hoe ze de totstandkoming van het WLA hebben ervaren met behulp van een open vraag. De open antwoorden zijn vervolgens gecodeerd en ingedeeld in categorieën (zie Appendix

¹⁵ De vier vragen hangen sterk met elkaar samen (Cronbach's alpha=0,76), waarbij de variabele teleurstelling tegengesteld is opgenomen. De algehele waardering van het werkleeraanbod is daarom berekend als het gemiddelde over de vier antwoorden.

B.4.3 voor uitleg van de procedure en meer gedetailleerde resultaten). Van de geplaatste opmerkingen zijn er 65% positief van toon, 20% negatief en bevatten 15% een opmerking die zowel positieve als negatieve componenten bevat.

Als naar de inhoud van de specifieke opmerkingen wordt gekeken dan valt op dat de positieve opmerkingen het vaakst betrekking hebben op de opleiding of cursus die in het kader van het werkleeraanbod kan worden gevolgd. Daarna volgen opmerkingen die betrekking hebben op het werk. Bij de opmerkingen die negatief van aard zijn wordt het vaakst een gebrek aan maatwerk genoemd en gebrek aan tijd of aandacht bij het tot stand komen van het werkleeraanbod. Enkele voorbeelden van opmerkingen die jongeren maken zijn in Tabel 27 weergegeven.

Tabel 27: Opmerkingen over het werkleeraanbod van jongeren

- *"Goed, wilde graag de opleiding blijven voortzetten en daar hebben ze goed naar geluisterd. Ik wilde graag een diploma hebben."* (man, 26 jaar, geen diploma's)
- *"Erg leuk, timmerman wilde ik altijd al worden. Ik had de andere vakgebieden (metselaar etc.) ook willen proberen, maar dit bleek uiteindelijk niet te kunnen. Het renoveren van gemeentelijk panden is helemaal leuk."* (man, 25 jaar, MBO-2 opleiding).
- *"Het aanbod paste niet bij mijn achtergrond (administratief) en bij mijn wensen en mogelijkheden (zoals schoonmaken terwijl je last van allergieën hebt). Het aanbieden van het aanbod ging gehaast, daarbij hadden ze zich te weinig verdiept in mijn achtergrond, mogelijkheden en voorkeuren."* (man, 25 jaar, MBO-4)
- *"Het kwam niet uit met tijden dat mijn dochter naar school moest dus ik heb het daarom niet geaccepteerd".* (vrouw, 23 jaar, MBO-2)

4.1.4 Werkleertraject

Van de 216 aangeboden werkleeraanbiedingen zijn er 138 (64%) inmiddels gestart. Dit percentage ligt duidelijk lager dan uit de Monitor bleek (96%). Mogelijk beschouwen gemeentes het traject eerder als gestart dan jongeren dat doen. Zeventien jongeren hebben afgezien van het aanbod en zijn uitgestroomd uit de WIJ. Daarbij valt op dat het werkleertraject van jongeren met kinderen (53%) minder vaak van start gaat dan van jongeren zonder kinderen (69%). Daarbij geven sommige gemeentes en jongeren aan dat dit komt omdat er geen kinderopvang beschikbaar is.

Van de 106 jongeren die op dit moment bezig zijn met het werkleertraject, is 73% er tevreden of zeer tevreden over. Van de 32 jongeren die het werkleertraject hebben afgerond is 72% tevreden of zeer tevreden (Tabel 28).

Tabel 28: Oordeel jongere over werkleertraject

	Traject nog bezig	Traject afgerond
Heel ontevreden	2%	6%
Ontevreden	12%	6%
Noch ontevreden, noch tevreden	13%	16%
Tevreden	51%	41%
Heel tevreden	22%	31%
<i>N</i>	106	32

Van de jongeren die het werkleertraject hebben afgerond is 59% uitgestroomd uit de WIJ. De overige 41% heeft een nieuw werkleeraanbod aangeboden gekregen of verwacht die nog aangeboden te krijgen.

Samenvattend hebben de 512 WIJ-aanvragen van de geïnterviewde jongeren geleid tot:

- 215 werkleeraanbiedingen, waarvan
- 138 gestarte werkleertrajecten
- 296 inkomensvoorzieningen (193 met en 103 zonder werkleeraanbod)
- 87 jongeren die zijn afgehaakt (69 gedurende de intake en 18 na aanbieden van het werkleeraanbod).

Ook uit de cijfers van gemeentes bleek dat ruim de helft van de WIJ-aanvragen leidt tot een inkomensvoorziening. Aangaande werkleeraanbiedingen en werkleertrajecten zien we dat de aantallen die uit het jongerenonderzoek lager liggen dan op basis van de Monitor zou mogen worden verwacht. De verschillen in interpretatie die jongeren en gemeentes waarschijnlijk aanhouden voor het concept werkleeraanbod kunnen deze verschillen verklaren. Het aantal afhakers (deze groep behelst in wezen niet-afhakers, niet-meewerkers, jongeren die geen recht hebben op een werkleeraanbod, maar ook jongeren die hun werkleertraject hebben geweigerd of voortijdig beëindigd) is iets hoger dan uit de Monitor blijkt, maar dit kan goed verklaard worden doordat er zich ook afhakers bevinden onder de jongeren met een "onbekende status" zoals die in de Monitor voorkwamen (14,6% van alle WIJ-aanvragen).

4.1.5 Algehele evaluatie en toekomst

Algehele evaluatie

Jongeren zijn over het algemeen behoorlijk positief over de WIJ, de gemiddelde score is 3,37 op een 5-puntsschaal. Aan de andere kant is 17,3% negatief of zeer negatief, dat is ongeveer een op de vijf jongeren. Om de verschillen in evaluatie tussen jongeren te begrijpen is een regressie-analyse uitgevoerd met waardering voor de WIJ als afhankelijke variabele en sociaaldemografische karakteristieken van de jongeren, motivatie om zich te melden, waardering van de intake, het werkleeraanbod en het werkleertraject als verklarende variabelen. Meer informatie over regressie-analyse is te vinden in Bijlage A.1.4.

Uit de regressie-analyse blijkt dat jongeren met kinderen de WIJ lager waarderen dan jongeren zonder kinderen. Daarnaast blijken mannen de WIJ hoger te waarderen dan vrouwen. Voor geen van de andere sociaal-demografische kenmerken vinden we

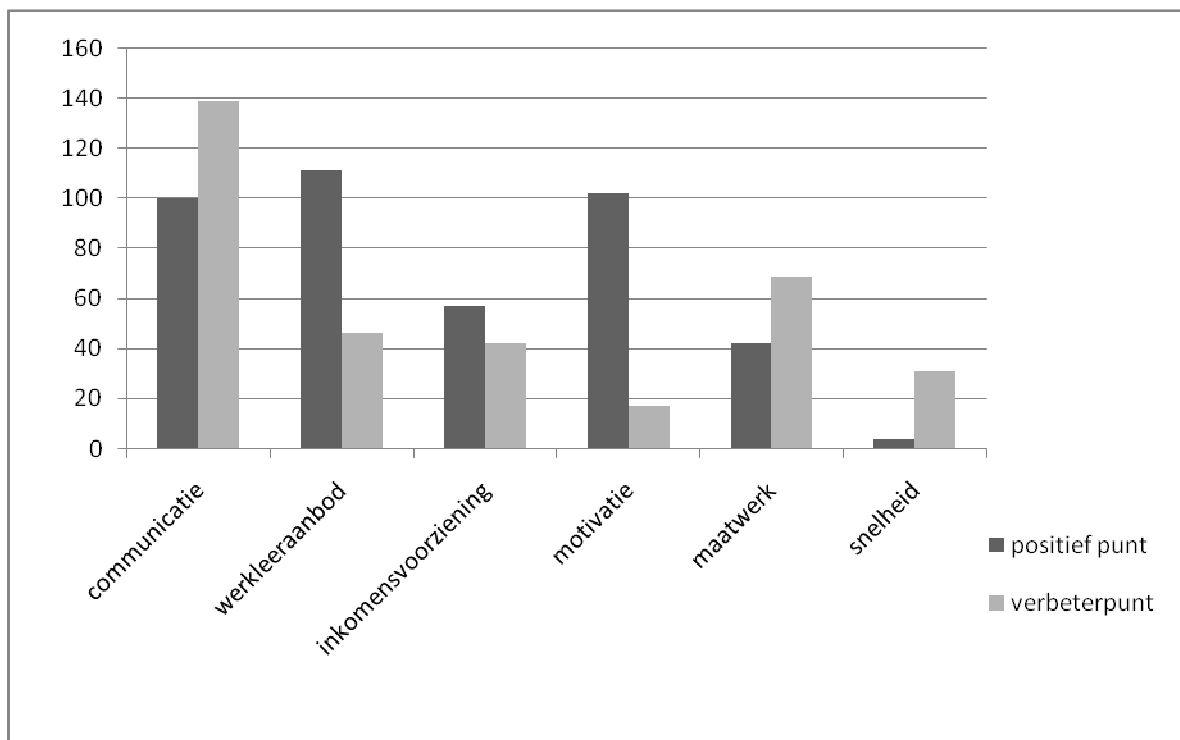

significante effecten. De verschillen in waardering tussen jongeren voor de WIJ hangen niet samen met de opleiding, leeftijd en woonsituatie van de jongeren.

Verder vinden we dat jongeren wiens belangrijkste reden om zich te melden voor de WIJ de inkomensvoorziening is, de WIJ niet hoger of lager waarderen dan jongeren met andere drijfveren. Het sterkste effect vinden we voor de waardering van de intake. De waardering voor de intake hangt positief samen met de waardering die jongeren hebben voor de WIJ als geheel. Of jongeren al dan niet een werkleeraanbod hebben gehad of een traject zijn gestart, beïnvloedt de waardering niet. Wel is het zo dat naarmate de jongere het werkleeraanbod beter waardeert, de waardering voor de WIJ als geheel ook hoger ligt.

Verder is aan de jongeren gevraagd wat zij als positieve punten van de WIJ kunnen noemen en wat als verbeterpunten. Het betrof twee open vragen waarbij jongeren hun eigen woorden konden gebruiken. De open antwoorden zijn vervolgens gecodeerd en ingedeeld in categorieën (zie Appendix A voor uitleg van de procedure).

Figuur 4: Aantallen genoemde positieve punten en verbeterpunten van de WIJ volgens jongeren in hoofdcategorieën

Figuur 4 geeft de genoemde positieve punten en verbeterpunten weer in de hoofdcategorieën. Communicatie wordt zowel als positief punt als verbeterpunt het vaakst genoemd. Dit is blijkbaar een belangrijk aspect voor jongeren in hun ervaringen met de WIJ. Daarbij wordt communicatie vaker als verbeterpunt genoemd (139 keer) dan als positief punt (100 keer)¹⁶. Bij communicatie gaat het erom dat de jongere

¹⁶ Aangezien jongeren meerdere antwoorden kunnen geven en er ook jongeren zijn die geen enkel positief punt of verbeterpunt noemen, ligt het noemen van aantallen hier meer voor de hand dan het uitdrukken in percentages

begrijpt wat er gebeurt, wat de mogelijkheden van de WIJ zijn en hoe procedures lopen. Ook kan het gaan om bereikbaarheid van de gemeente of de contactpersoon. Daarnaast gaat het ook om persoonlijke aandacht en hulp van de contactpersoon. Bij verbeterpunten noemen jongeren dat zij een vaste contactpersoon willen.

111 jongeren noemen het werkleeraanbod als positief punt, waarbij sommigen specifiek de opleidingsmogelijkheden of de mogelijkheden voor het vinden van werk noemen. Veel minder jongeren (46) noemen het werkleeraanbod als verbeterpunt. Sommige jongeren willen werk dat beter aansluit op hun wensen, anderen geven simpelweg aan dat er sneller werk beschikbaar moet komen. Daarnaast zijn er jongeren die verbeterpunten noemen op het gebied van opleidingen, maar de wensen zijn op dit punt heel divers.

Zowel het werkleeraanbod als het motiveren van jongeren wordt vaker als positief dan als verbeterpunt genoemd. Motivatie wordt tezamen met het werkleeraanbod het vaakst als positief punt genoemd. Jongeren geven aan dat de WIJ in staat is hun een toekomstperspectief te bieden en tegelijkertijd fungeert het als vangnet voor kansarmen. Sommige jongeren verwoorden het motiveren als meer dwingend en geven aan dat het goed is dat jongeren nu iets moeten doen voor hun geld. Daarentegen is maatwerk vaker als verbeterpunt genoemd dan als positief punt. Bij maatwerk gaat het erom dat de WIJ is toegerust voor specifieke situaties en groepen, dat er een scala van mogelijkheden is en dat er aandacht is voor specifieke omstandigheden en behoeftes van de jongeren.

Het krijgen van een inkomensvoorziening wordt 57 keer als positief genoemd en door 42 wordt hier juist over geklaagd. Opvallend is dat inkomen een veel minder vaak genoemd aspect is dan communicatie en het werkleeraanbod.

Snelheid wordt vaker als verbeterpunt dan als positief punt genoemd. Dit is overigens niet verwonderlijk, aangezien snelheid vaak een zogenaamde "dissatisfier" is in dienstverlening.

Ter illustratie zijn in Tabel 29 een aantal van de gegeven antwoorden weergegeven.

Tabel 29: Opmerkingen over de WIJ door jongeren

Positieve punten van de WIJ genoemd door jongeren

- *"De WIJ is een compleet pakket, ze voldoen aan alle behoeftes."* (vrouw, 26 jaar)
- *"Ik vind dat de mensen echt laten zien dat ze voor jou het beste willen. Ze stellen je op je gemak en ik kon altijd terecht met vragen."* (20 jaar, thuiswonend)
- *"WIJ heeft me goed geholpen tot een opleiding te komen dus ik ben wel tevreden. Ik vind het echt goed dat WIJ bestaat die jongeren kan helpen om tot een baan te komen en of tot een opleiding te komen."* (vrouw, 25 jaar, samenwonend)
- *"Dat ze je de kans bieden, om weer verder te kunnen gaan..."* (alleenstaande ouder, geen startkwalificatie)
- *"Het luisteren naar de wensen van een persoon en zijn traject aan zijn persoonlijke talenten aanpassen"* (25 jaar, HBO)

Verbeterpunten van de WIJ genoemd door jongeren

- *"De algehele informatievoorziening. Ik heb maandenlang geen duidelijkheid gehad over waar ik aan toe was. Ik kreeg onvolledige en tegenstrijdige informatie vanuit de gemeente en het jongerenloket..."* (vrouw, 25 jaar, HAVO/VWO)
- *"Ik ben alleen wonend en moet rond komen met een bedrag van ongeveer 850 euro. Dat red ik soms net niet. Dat vind ik wel lastig. Bij de bedrijven die ik moet betalen worden de bedragen wel steeds hoger (cz, energie, huur)." (vrouw, 26 jaar).*
- *"Meer alledaagse trainingen. Hoe voer je een sollicitatiegesprek? Hoe schrijf je een C.V.? Hoe kun je eenvoudig goedkope boodschappen in huis halen? Etc. etc. Daar op inspringen en in groepsverband uitvoeren."* (vrouw, 23 jaar, MBO-3)
- *"Ook kijken naar jongeren die wat ouder zijn (24-27 jr) en toch nog naar school willen gaan, deze zouden meer ondersteund moeten worden (vb BBL opleiding), zowel qua aanbod(opleidingen) als qua begeleiding (als het zoeken naar deze opleidingen)."*
- *"Als iemand in de bijstand zit en niet heel veel kan werken omdat diegene een kind heeft. Dat er dan niet wordt verwacht dat je binnen een korte tijd alles hebt geregeld voor opvang! Overal zijn wachtlijsten en moet je wachten tot je aan de beurt bent."* (alleenstaande ouder, 21 jaar, MBO-2).

Met betrekking tot verschillen tussen subgroepen van jongeren vinden we het volgende. Jongeren met een startkwalificatie noemen vaker (26% van deze groep) het werkleeraanbod als een positief punt dan jongeren zonder startkwalificatie (18%). Jongeren zonder kinderen geven vaker (22%) dan jongeren met kinderen (14%) aan de communicatie en hulp als positief punt te ervaren, terwijl jongeren met kinderen communicatie vaker als verbeterpunt noemen (30% tegen 22%). Verder noemen jongeren zonder kinderen de inkomensvoorziening vaker als positief punt (13%) dan jongeren met kinderen dat doen (7%). Jongeren onder 23 jaar zien de communicatie en inkomensvoorziening vaker als positief punt dan oudere WIJ-jongeren en de jongeren van 23 jaar en ouder noemen het motiveren van jongeren vaker als positief punt. Opvallend genoeg noemen jongeren die de inkomensvoorziening als belangrijkste reden noemen om zich te melden, de inkomensvoorziening niet vaker dan anderen als positief

punt dan wel verbeterpunt. Jongeren zonder werkleeraanbod zien maatwerk vaker als een verbeterpunt dan jongeren met een werkleeraanbod.

Toekomstperspectief

Jongeren kijken behoorlijk positief aan tegen hun leven op dit moment (score: 3,4) en zijn nog meer positief over hun toekomst (3,8). Slechts 8% ziet zijn toekomst negatief of zeer negatief tegemoet. Er bestaan nauwelijks significante verschillen tussen de verschillende sociaaldemografische groepen (zoals leeftijd, alleenstaand ouder, startkwalificatie, ed.). Het blijkt alleen dat hoogopgeleiden positiever zijn over hun leven op dit moment dan andere jongeren, maar dat geldt niet voor hoe zij tegen de toekomst aankijken.

Tabel 30: Algehele evaluatie

	Schaal 1-5	Score	% negatief
Leven op dit moment	Heel ontevreden – heel tevreden	3,4	19,1%
Toekomst	Zeer negatief - zeer positief	3,8	7,6%

Uit de meer concrete vraag wat jongeren over respectievelijk één en vijf jaar denken te gaan doen, blijkt dat werken voor de meeste jongeren het meest reële toekomstperspectief is (Tabel 31). Bijna de helft denkt over een jaar aan het werk te zijn (44%), bijna 70% denkt dat dit over vijf jaar zo zal zijn. Meer dan een kwart denkt volgend jaar een opleiding te volgen of naar school te gaan (27%), maar de verwachting voor over vijf jaar ligt veel lager (8%). Een kleine groep ziet de uitkeringssituatie als toekomstperspectief voor het komend jaar (4%) of zelfs voor de middellange termijn (1,2%). In de categorie "anders" wordt vaak een combinatie van bovenstaande genoemd, zoals zorg voor kinderen gecombineerd met parttimewerk. Daarnaast komt ook het hebben van een eigen bedrijf diverse keren terug. Verder geven sommige jongeren in de categorie "anders" aan het echt nog niet te weten.

Tabel 31: Verwachting over belangrijkste bezigheid over een en vijf jaar

	Over een jaar (%)	Over vijf jaar (%)
Werk	44,3%	69,5%
School/ opleiding	27,3%	8,2%
Stage of werk onder begeleiding	7,0%	1,8%
Uitkeringssituatie	3,7%	1,2%
Zorg voor familie of kinderen	5,9%	7,4%
Vrijwilligerswerk	1,4%	0,6%
Vertrek uit Nederland	0,8%	2,5%
Anders	9,6%	8,8%

4.2 Niet-melders

In aanvulling op het onderzoek onder jongeren in de WIJ is er ook een klein kwalitatief deelonderzoek uitgevoerd onder zogenaamde niet-melders, jongeren die niet werken of

studeren maar zich ook niet bij de WIJ hebben gemeld. Het doel van het deelonderzoek is om een beeld te krijgen van de achtergrond van niet-melders en de redenen en motieven die zij hebben om zich niet te melden. Tussen april en juli 2011 zijn 15 niet-melders geïnterviewd. Daarnaast is er een interview gehouden met een jongere die gedurende langere tijd een niet-melder was, maar zich inmiddels heeft gemeld voor de WIJ (zoals pas gedurende het gesprek bleek). Ondanks dat deze jongere officieel geen niet-melder meer was, was haar verhaal desalniettemin waardevol.

Belangrijkste doelstelling van het deelonderzoek was om te achterhalen wat de motieven zijn van jongeren om zich niet te melden. Daarbij is ook ingegaan op de achtergrond van de jongeren en hun dagbesteding. Er is voor een semi-gestructureerd interview gekozen, Bijlage B.4 beschrijft de onderzoeksopzet meer uitgebreid. De rest van deze paragraaf bespreekt de bevindingen. Daarbij willen wij de kanttekening plaatsen dat de verhalen van jongeren voor ons niet volledig te verifiëren zijn, bijvoorbeeld met betrekking tot hun ervaringen met instanties. Bij twijfel en onduidelijkheid is er wel altijd doorgevraagd om een zo gedetailleerd mogelijk beeld te verkrijgen van de ervaringen van de jongeren. Verder stellen de onderzoekers nooit diagnoses. Voor zover er over ziektes of syndromen van jongeren wordt gesproken in de resultaten dan betreft het uitspraken van de jongeren zelf of diagnoses waarvan de jongeren aangeven dat anderen die over hen hebben gesteld.

4.2.1 Definitie

Er bestaat geen eenduidige definitie van een niet-melder. In overleg met het ministerie van SZW, is uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

De groep niet-melders in het kader van de WIJ bevat iedereen onder de 27 jaar die niet werkt, niet op school zit en ook niet ingeschreven is bij het UWV als werkzoekende of arbeidsongeschikte. Jongeren die een WW- of een Wajong-uitkering hebben behoren niet tot de doelgroep van de WIJ/van de gemeente en zijn al in beeld bij het UWV. Niet-uitkeringsgerechtigden (NUG-gers genoemd) tellen wel mee, ongeacht hun kwalificatieniveau of door wie ze worden onderhouden.

Jongeren worden in het kader van dit onderzoek als niet-werkend beschouwd als ze 3 maanden nadat ze het regulier onderwijs hebben verlaten nog geen werk hebben gevonden. Verder beschouwen we een persoon als werkend als hij tenminste 12 uur per week werkt of gemiddeld heeft gewerkt in de afgelopen 3 maanden.

Voor jongeren onder de 18 jaar geldt het volgende:

Jongeren onder de 18 zonder startkwalificatie vallen onder de leerplicht en niet onder de WIJ. Jongeren met startkwalificatie en zonder werk zouden voor het ontvangen van kinderbijslag door hun ouders ingeschreven moeten staan bij het UWV en een WIJ-traject moeten volgen of er op moeten wachten.

Volgens cijfers van het CBS waren er in 2009 circa 88.000 niet-melders tussen 18 en 26 jaar, exclusief zogenaamde NUG-gers die staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf¹⁷.

¹⁷ "Jongeren 2009", Centrum voor Beleidsstatistiek, Centraal Bureau voor de Statistiek, in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

Van deze groep heeft 42% geen startkwalificatie. Ongeveer 59% van deze groep geeft aan wel te willen werken. Kwantitatieve informatie over niet-melders na invoering van de WIJ zijn niet beschikbaar.

4.2.2 Zoekstrategieën en vindplaatsen

Bij het samenstellen van de steekproef is de doelstelling om een zo gevarieerd mogelijke groep van jongeren te interviewen, zodat alle verschillende motieven en achtergronden van niet-melden aan bod komen. Daarbij is geprobeerd een aantal doelgroepen te definiëren die als niet-melder kunnen worden gekarakteriseerd, zie Appendix B.4 voor meer informatie.

Op basis hiervan zijn wij gericht gaan zoeken naar niet-melders langs de volgende kanalen:

- Eigen sociaal netwerk: allereerst hebben we navraag gedaan in onze eigen sociale omgeving. Via-via zijn er drie jongeren gevonden op deze manier en hebben we ook een aantal contacten kunnen leggen met instanties.
- Instanties: we hebben contact gehad met een groot aantal instanties (circa 20), zoals daklozenopvang, gemeentes, verslavingszorg, jongerenprojecten, buurthuizen en patiëntenverenigingen. Via dit kanaal werden zeven jongeren gevonden¹⁸.
- Internet: we zijn gericht naar groepen op zoek gegaan door oproepjes te plaatsen en contact te leggen via forums en sociale media. Op basis hiervan zijn vier jongeren gevonden.

Al met al was het vinden van niet-melders een moeizaam proces. Voor een deel heeft dit te maken met het feit dat de definitie nauw is. Er zijn veel contacten geweest met jongeren die bij nadere kennismaking toch geen niet-melder bleken te zijn, omdat zij bijvoorbeeld nog op school stonden ingeschreven, een werkloosheidsuitkering ontvingen of omdat zij zich ooit bij een uitkeringsinstantie hadden gemeld (zogenaamde afhakers of niet-meewerkers). Daarnaast is het zo dat veel instanties hun best doen om jongeren zich zo snel mogelijk te laten melden bij de gemeente voor de WIJ. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor daklozenopvang of verslaafdenzorg. Dat houdt dus in dat zodra jongeren bij instanties in beeld komen, zij binnen de kortste keren geen niet-melder meer zijn. Dit bemoeilijkte ons zoekproces, maar is ook een indicatie dat de groep niet-melders niet heel groot is. Ten slotte stelden we ons als doel om zo veel mogelijk diversiteit in de interviews te bereiken. Binnen bepaalde subgroepen konden we gemakkelijk meer interviews realiseren (bijvoorbeeld NUG-gers met jonge kinderen), maar we hebben er bewust voor gekozen om diversiteit voor kwantiteit te laten gaan. Het feit dat het moeilijk was om niet-melders te vinden kan ook als onderzoeksresultaat worden opgevat en duidt erop dat het voor gemeentes ook moeilijk is om deze jongeren te vinden en te bereiken.

¹⁸ In dit kader zijn de inspanningen van CJG Boxtel en Spirit Jeugd en Opvoedhulp zeer waardevol geweest.

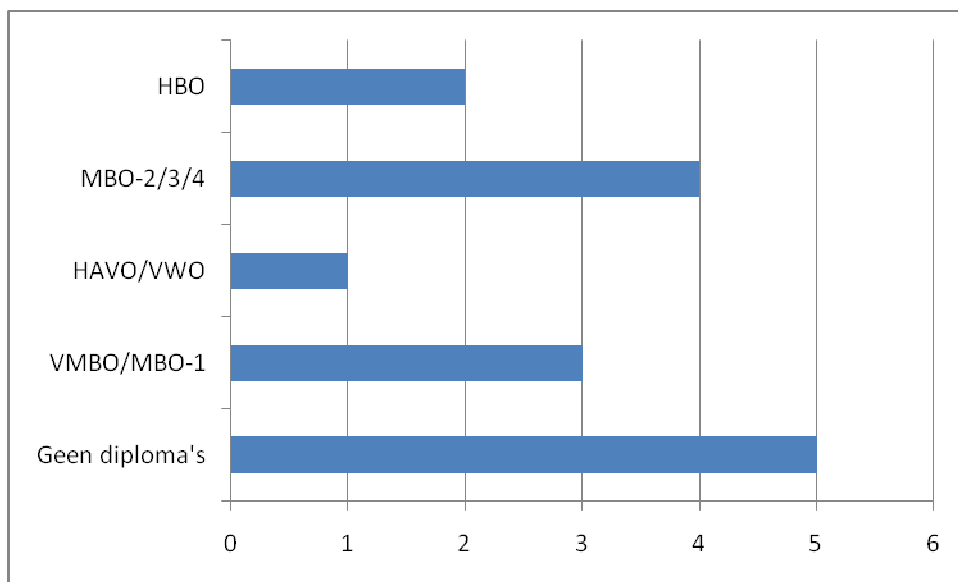

4.2.3 Algemene kenmerken

In totaal zijn er vijftien jongeren geïnterviewd. Daarbij is bij 12 jongeren een persoonlijk interview gehouden en bij 3 jongeren een telefonisch interview¹⁹. Van de geïnterviewde jongeren wonen er vijf in West-Nederland, zeven in Zuid-Nederland, twee in Noord-Nederland en één in Oost-Nederland.

De steekproef bevat zes mannen en negen vrouwen. De leeftijd van de geïnterviewde jongeren varieert tussen 18 en 26 jaar, waarbij zes jongeren 23 jaar of ouder zijn. Bijna de helft van de jongeren (zeven jongeren) heeft een startkwalificatie, een opleiding op tenminste MBO-2 niveau (Figuur 5). Daarnaast zijn er twee jongeren met een VMBO of MBO-1 opleiding. De overige vijf jongeren hebben in het geheel geen diploma's.

Figuur 5: Opleiding geïnterviewde niet-melders (aantallen)

Twee op de drie jongeren (10) heeft werkervaring. In bijna alle gevallen werkten de jongeren via tijdelijke contracten, nulurencontracten of uitzendbureaus. Ook is er bij sommigen sprake van werk buiten het officiële circuit om (zwart werk). Twee jongeren hebben in (jeugd)detentie gezeten.

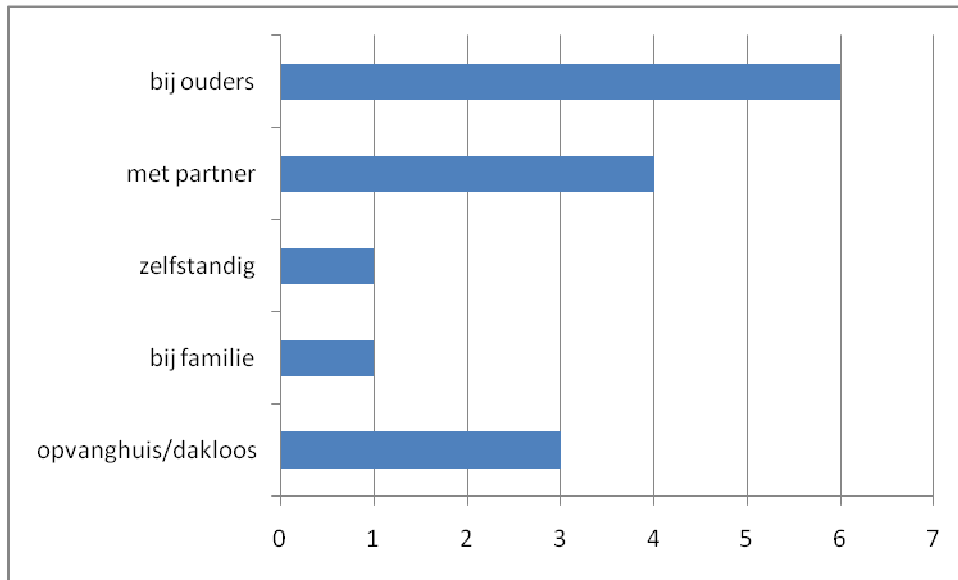
De meeste jongeren wonen bij hun ouders (6) of samen met een partner (4) (Figuur 6). Daarnaast woont één jongere bij familie, woont één jongere zelfstandig en wonen drie jongeren in een opvanghuis voor (voormalig) daklozen²⁰. Drie jongeren hebben kinderen, het gaat om twee jongeren die samenleven met een partner en om een dakloze jongere.

¹⁹ Er werd voor een telefonisch interview gekozen voor jongeren die zeer ver weg woonden, dan wel als er weinig ruimte was om fysiek af te spreken.

²⁰ Er zijn interviews in twee verschillende opvanginstellingen gehouden.

Figuur 6: Woonsituatie geïnterviewde niet-melders (aantallen)

4.2.4 Dagbesteding en inkomen

De vraag is waar de dagbesteding van niet-melders uit bestaat, daarbij kan een aantal activiteiten worden onderscheiden. Beide hoogopgeleide jongeren zijn actief aan het solliciteren, ook enkele andere jongeren zijn op zoek naar werk. Een jongere probeert met behulp van een zorgboerderij een eigen bedrijf op te starten. Twee jongeren hebben de dagelijkse zorg voor kinderen en huishouden, beiden combineren dit met vrijwilligerswerk. Daarnaast is er nog een geïnterviewde jongere zeer actief bezig met vrijwilligerswerk. Er zijn drie jongeren die tot weinig activiteiten in staat zeggen te zijn vanwege medische problemen. Deze jongeren vullen hun dagen met bijvoorbeeld internet, lezen en wandelen.

Voor vijf jongeren zijn de dagelijkse bezigheden moeilijk te vatten. Het gaat hier in alle gevallen om jongeren met complexe problemen. Voor hen lijkt de belangrijkste dagbesteding eruit te bestaan hun leven weer enigszins op de rails te krijgen. Het vinden van woonruimte en hun administratie op orde krijgen wordt door hen genoemd. Drugsproblemen spelen bij deze groep ook een rol. Drie jongeren geven aan zich bezig te houden met criminele activiteiten, één jongere gaat binnenkort een taakstraf uitvoeren.

Ongeveer de helft van de jongeren wordt volledig financieel onderhouden door ouders of partner. In de meeste gevallen levert dit in ieder geval op korte termijn geen problemen op. De andere helft ervaart wel financiële problemen. Het is niet altijd duidelijk hoe zij in hun onderhoud voorzien. Spaargeld, opvang voor daklozen, familie die af en toe wat toestopt, hier en daar een baantje (soms zwart werk) en eventueel ook crimineel gedrag zijn bronnen die in de behoeftes van deze jongeren voorzien. Drie jongeren geven aan schulden te hebben. Voor deze tweede groep lijkt de huidige levensstijl op termijn niet houdbaar. Een jongere kreeg lange tijd een Wajong-uitkering, maar heeft daar nu geen recht meer op en verkeert in een overgangsfase.

4.2.5 Achtergrond van het niet-melden

Een belangrijke vraag is waarom jongeren zich tot nu toe niet hebben gemeld voor de WIJ. Hierbij spelen vaak meerdere redenen en motieven een rol. We onderscheiden hieronder zes motieven. Alle motieven die hieronder worden besproken zijn voor tenminste twee jongeren relevant. Daarnaast is het zo dat voor veel jongeren meer dan één van de zes motieven opgaat.

Niet in staat zich te melden

Een aantal jongeren voelt zich niet in staat zich te melden. Het gaat hier in de eerste plaats om jongeren met medische problemen. Het gaat bijvoorbeeld om hoogsensitiviteit, chronisch vermoeidheidssyndroom, paniekaanvallen, en dergelijke. De jongeren die we in deze groep aantreffen konden zich allen financieel behoorlijk redden. Wel voelen zij zich niet erkend in de problemen die ze hebben, waardoor ze in een impasse raken met hun leven. Het feit dat we een jongere interviewde die al enkele jaren het huis vrijwel niet uitkomt, illustreert dat het hier toch ook om een zorgelijke groep gaat. Een ander deel van de jongeren ervaart een scala van problemen, waardoor zij meer bezig zijn hun leven op het meest elementaire niveau op de rails te krijgen voordat zij aan melden zullen denken. Overigens spelen bij sommige van deze jongeren psychische problemen maar ook (een vorm van) autisme een rol.

Zelf redden

Een aantal jongeren meldt zich niet, omdat ze zich financieel redden. Hier kunnen NUG-gers onder vallen of jongeren die door hun ouders worden onderhouden. Zo spraken wij een jongere die een HBO-opleiding heeft, nu niet aan de slag komt, maar door bij haar ouders te wonen en nauwelijks wat uit te geven het zo wel redt. Jongeren geven niet alleen aan zichzelf wel te kunnen redden; ze zijn ook vaak op eigen kracht bezig om aan het werk te komen. Hoewel de jongeren aangeven zichzelf te redden, ziet de situatie er niet voor allen goed uit. Bij een aantal jongeren is het duidelijk dat de situatie financieel niet op langere termijn houdbaar is. Daarnaast geldt voor deze jongeren dat zij op dit moment geen werkervaring opdoen of een opleiding volgen en dat eigenlijk bijna allemaal wel zouden willen. Bovendien zijn niet alle jongeren gericht op zoek naar werk of opleidingsmogelijkheden.

Onbekendheid met de wetgeving

Bij vrijwel alle jongeren (met uitzondering van een enkeling) valt op dat zij nauwelijks kennis hebben van de rechten en mogelijkheden op het gebied van sociale voorzieningen en uitkeringen. Daarbij is er weinig verschil tussen de jongeren met en zonder opleiding. De term WIJ kent slechts een enkeling. Een aantal jongeren is gewoonweg verbaasd als wij hen vragen waarom zij zich niet melden bij de sociale dienst. Zij zijn zich volstrekt niet bewust van het feit dat zij daar een beroep op zouden kunnen doen. Het feit dat deze jongeren vaak de indruk hebben dat de sociale dienst primair een uitkeringsinstantie is en niet dat zij ook kunnen worden geholpen bij werk en eventueel een opleiding speelt daarbij een belangrijke rol. Zo dacht één van de jongeren dat hiervoor uitzendbureaus de officiële instanties waren. Ook kwamen we jongeren tegen bij wie het idee leeft dat jongeren geen recht meer hebben op inkomensvoorzieningen vanuit de overheid. Eén jongere geeft aan dat zij bij het UWV heeft gehoord dat jongeren enkel voor een WIJ-uitkering in aanmerking kunnen komen nadat ze een WW-uitkering hebben gehad. Aangezien de jongere hiervoor niet voldoende heeft gewerkt, concludeert

ze dat ze niet voor de WIJ in aanmerking komt. Dit idee lijkt ook bij een aantal andere jongeren te leven.

Negatieve percepties van de dienstverlening

Bij sommige jongeren speelt de motivering om zich niet te melden een rol dat zij negatieve percepties hebben van de dienstverlening van het jongerenloket. Daarbij wordt door enkele jongeren de lange wachttijden genoemd. Zo geeft een jongere aan dat tegen de tijd dat hij eindelijk een uitkering of een traject krijgt, hij al lang zelf werk heeft gevonden. Een andere jongere geeft aan dat zij min of meer geweigerd is door het jongerenloket omdat zij hoogopgeleid is en bovendien NUG-ger is. De betreffende jongere heeft expliciet aangegeven dat zij zich niet wilde melden voor een uitkering maar voor hulp bij het vinden van werk. De gemeente gaf aan dat ze in die richting niets voor haar kunnen betekenen. De jongere heeft later een korte periode gewerkt en is inmiddels weer voor enkele maanden werkloos. Zodoende valt zij op dit moment onder de definitie van een niet-melder.

Afschrikking

De WIJ geeft jongeren recht op een werkleeraanbod in plaats van recht op een uitkering. Uit de interviews blijkt niet dat de plicht om te werken of leren jongeren tegen de borst stuit. Enkele jongeren spreken ook niet van "een uitkering aanvragen", maar van "een traject gaan doen", een teken dat dit bij hen al de standaard is geworden. Wel geeft één jongere aan dat het met de vergoeding voor het werkleertraject niet mogelijk is om zijn schulden in een redelijk tempo af te lossen; hij ziet daarom regulier werk als enige reële optie. Binnen het huidige systeem bestaat het gevaar dat jongeren zich niet voor een werkleertraject melden omdat ze de inkomensvoorziening te laag vinden, maar dat het hen tegelijkertijd niet lukt om regulier werk te vinden.

Een jongere ondervindt duidelijk een afschrikking van het moeten volgen van een werkleertraject. Het gaat om jongere met een autistische stoornis (PDD-NOS) maar tegelijkertijd een hoge intelligentie. Hij heeft binnen de Wajong meerdere trajecten gevolgd alsmede een BBL-traject, maar kon deze vanwege zijn problematiek steeds niet volhouden (inmiddels ontvangt hij, na herkeuring, geen Wajong-uitkering meer). Daarnaast geeft een andere jongere aan dat zij de indruk heeft dat een jongere maar gedurende een beperkte periode gebruik mag maken van sociale voorzieningen. Hoe het precies zit, kan deze jongere niet verwoorden, maar het leidt er in ieder geval toe dat zij bang is om zich te snel te melden en haar kansen op ondersteuning in de toekomst te verspelen.

Principiële drijfveren

Geen van de geïnterviewde jongeren heeft absolute principiële bezwaren tegen het melden bij de gemeente. Wel speelt bij sommigen dat het aanvragen van een uitkering als iets wordt gezien waarmee je je liever niet inlaat als het niet echt strikt nodig is. Eén jongere is vrij expliciet over haar negatieve houding jegens uitkeringen en zegt zelfs contact te hebben verbroken met een kennis die op deze manier profiteerde. Zij wordt zelf door haar partner onderhouden.

Bij twee jongeren komt een uitgesproken antipathie naar voren jegens instanties in het algemeen. Beiden hebben al vanaf hun jeugd met veel hulpverlening te maken gehad. Overigens laten dezelfde twee jongeren zich beiden in met criminele activiteiten.

4.2.6 Algehele evaluatie en toekomst

Aan de jongeren is ook gevraagd wat zij van hun toekomst verwachten en wat hun plannen zijn. Drie jongeren zouden het liefst terug naar school gaan. Financiële en medische problemen, soms gecombineerd met twijfel over de juiste studierichting, weerhouden hun daar nu nog van. De anderen willen in principe aan het werk. Wel variëren jongeren sterk in de activiteiten die ze daartoe ontplooien. Waar de ene heel actief solliciteert en alles wil aanpakken zijn anderen meer kieskeurig of worden zij getrokken tot het illegale circuit. Twee NUGers geven aan geen specifieke plannen te hebben, maar bij doorvragen blijkt dat een (parttime)baan toch wel hun voorkeur heeft, zeker als de kinderen iets groter zijn. Twee jongeren lopen met plannen om een eigen bedrijf te starten en zijn ook bezig met voorbereidingen daartoe.

De interviewers hebben na afloop van ieder interview een inschatting proberen te maken van de kans dat de geïnterviewde jongere zich in het komende jaar zal gaan melden. Daarbij lijkt voor tien van de vijftien de kans klein of zeer klein dat ze zich zullen melden. Bij vijf jongeren wordt die kans wel als "goed mogelijk" of "(zeer) groot" ingeschat; dreigende geldproblemen lijken daarbij de belangrijkste aanjager te zijn.

De vraag is in hoeverre het niet melden als probleem moet worden gezien. Die vraag is niet eenduidig te beantwoorden. Bij beschouwing van de geïnterviewde jongeren onderscheiden wij ruwweg 3 profielen van niet-melders (tussen haakjes het aantal geïnterviewde jongeren dat tot dit profiel kan worden gerekend).

1. *Jongeren met complexe problemen (5)*

Jongeren binnen dit profiel hebben problemen op het gebied van drugs, psychische problemen, criminaliteit schulden en/of huisvesting. Hun problemen zijn vrijwel altijd al begonnen voor de jongere 18 jaar was (schooluitval, mishandeling, uit huis plaatsing). Dakloze jongeren behoren bijna per definitie tot deze groep. De jongeren hebben bijna nooit een startkwalificatie. Zij zijn vaker man dan vrouw. Deze groep heeft een verhoogd risico om maatschappelijk ontspoord te raken of te blijven. De kans dat deze jongeren zonder hulp succesvol aan een opleiding of baan beginnen is gering.

2. *Jongeren met verhoogd risico op maatschappelijke uitval (6)*

Jongeren binnen dit profiel vertonen geen enkele overlast voor de omgeving, maar zijn inactief en er is een gerede kans dat dit voor langere termijn zo blijft. Bij deze groep spelen psychische en medische problemen een belangrijke rol, vaak zijn deze problemen niet officieel gediagnosticeerd dan wel erkend. Ook hebben zij soms moeite om een opleiding te kiezen of baan te vinden, dan wel deze voor langere tijd vol te houden. De jongeren binnen dit profiel hebben meestal geen startkwalificatie. Zij zijn vaker vrouw dan man. Vaak krijgen deze jongeren (financiële) steun van hun ouders, hetgeen de situatie in stand houdt. Ouders weten vaak niet hoe zij de jongere uit de situatie kunnen begeleiden, soms hebben zij zelf ook de nodige problemen. Het is onzeker of deze jongeren zonder hulp succesvol aan een opleiding of baan zullen beginnen.

3. *Jongere met laag risico op maatschappelijke uitval (4)*

Jongeren zijn gewild of ongewild tijdelijk uit het arbeidsproces, maar zijn wel maatschappelijk actief – bijvoorbeeld in vrijwilligerswerk, in bedrijf van partner of mantelzorg. De jongere heeft meestal een startkwalificatie, het gaat in veel gevallen om vrouwen die financieel worden onderhouden door hun partner. De

kans dat deze jongeren zonder hulp succesvol aan een opleiding of baan (kunnen) beginnen is aanzienlijk tot groot. Twee van de vier jongeren in deze groep heeft kinderen.

Voor jongeren passend in profiel 1 is het probleem van niet-melden het grootst. Deze jongeren hebben namelijk een kleine kans om op eigen kracht aan het werk te komen. Daarnaast vertoont een deel van deze groep maatschappelijke overlast in de vorm van criminele activiteiten of openbaar dronkenschap of drugsgebruik. Voor profiel 2 is het niet-melden een minder groot probleem, maar wel bestaat het risico dat jongeren vervreemden van de arbeidsmarkt en dat het gebrek aan opleiding en werkervaring hen op lange termijn in problemen zal brengen. Voor profiel 3 is het maatschappelijk belang van melden gering, wel zal deze groep ondersteuning moeten krijgen als ze zich melden. Wat opvalt is dat er bij diverse jongeren een breuk optreedt wanneer zij meerderjarig worden (18 jaar oud); zo gaf een jongere aan dat zij op haar achttiende verjaardag van de ene op de andere dag uit een gesloten jeugdopvang kwam, maar vervolgens niet wist hoe ze zich moest redden. Overigens is het niet altijd duidelijk dat de WIJ deze jongeren een oplossing kan bieden, aangezien voor een deel van hen (met name binnen profiel 1) het vinden van werk of opleiding niet hun eerste prioriteit heeft. In dat geval lijkt er in de eerste plaats behoefte te zijn aan professionele hulp via andere instanties. Al met al vinden wij dat de groep niet-melders niet heel groot is en dat voor een deel van de groep het niet-melden niet als (groot) probleem moet worden beschouwd.

5 CBS-data: inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ

Dit hoofdstuk bevat cijfers van het CBS zoals die over 2009 en 2010 naar buiten gebracht zijn. Het gaat hierbij voornamelijk om gegevens uit de Bijstandsuitkeringsstatistiek (BUS).

5.1 Achtergrond doelgroep en conjunctuur

Alvorens de ontwikkelingen in de WIJ te bespreken, beschouwen we allereerst kort de doelgroep van jongeren tussen 18 en 26 als geheel en de conjuncturele ontwikkelingen sinds de invoering van de WIJ.

In 2009 woonden er 1,79 miljoen jongeren tussen 18 en 26 jaar in Nederland. Het gaat hierbij om alle in Nederland ingeschreven personen, in principe horen personen zonder vaste woonplaats hier ook toe. Het aantal jongeren steeg licht met 1,7% tot 1,82 miljoen in 2010 en nog eens 1,6% tot 1,85 miljoen in 2011.

In het schooljaar 2008/2009 volgden 832.035 jongeren tussen 18 en 26 jaar rijksbekostigd onderwijs. Dit komt ruwweg neer (enige voorzichtigheid moet worden betracht aangezien schooljaren en kalenderjaren niet overeenkomen) op 40 tot 50% van de jongeren. Daarbij dient men zich te realiseren dat een deel van de jongeren onder 27 jaar zijn opleiding al heeft afgerond en aan het werk is. Het aantal jongeren in het onderwijs nam met 4,5% toe naar 869.473 in schooljaar 2009/2010.

De beschikbare cijfers over jeugdwerkloosheid gaan in op de leeftijdsgroep 15-26 jaar (de statistieken houden een andere leeftijdsindeling aan dan die relevant is voor de WIJ). In deze leeftijdsgroep is 11,0% van de jongeren werkloos, dit komt neer op 99.000 jongeren. Het gaat hierbij om jongeren zonder werk, of met werk voor minder dan twaalf uur per week, die actief op zoek zijn naar betaald werk voor tenminste twaalf uur en die daarvoor direct beschikbaar zijn. In 2010 lag het werkloosheidspercentage op 11,1% en het aantal werkloze jongeren tussen 15 en 25 jaar op 100.000.

Het algehele werkloosheidspercentage lag in Nederland in 2009 op 4,8% en in 2010 op 5,4%. De jeugdwerkloosheid lag daarmee substantieel hoger dan de werkloosheid voor de gehele beroepsbevolking. Tussen 2009 en 2010 groeide zowel de jeugdwerkloosheid als het algehele Nederlandse werkloosheidsniveau licht (+0,6%). De toename in het aantal jongeren dat onderwijs volgt en de € 250 miljoen aan middelen die zijn ingezet om de jeugdwerkloosheid te bestrijden, kunnen een verklaring zijn voor deze beperkte groei van de jeugdwerkloosheid (doorgaans stijgt de jeugdwerkloosheid in een periode van economische neergang sneller dan de algehele werkloosheid).

Tabel 32: Gegevens over jongeren tussen 18 en 26 jaar

	2009	2010	2011
Aantal jongeren	1.790.802	1.821.262	1.850.485
Aantal jongeren in Rijksbekostigd onderwijs	832.035	869.473	
Werkloosheid (15-26 jaar)*	9,7%	10,3%	

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

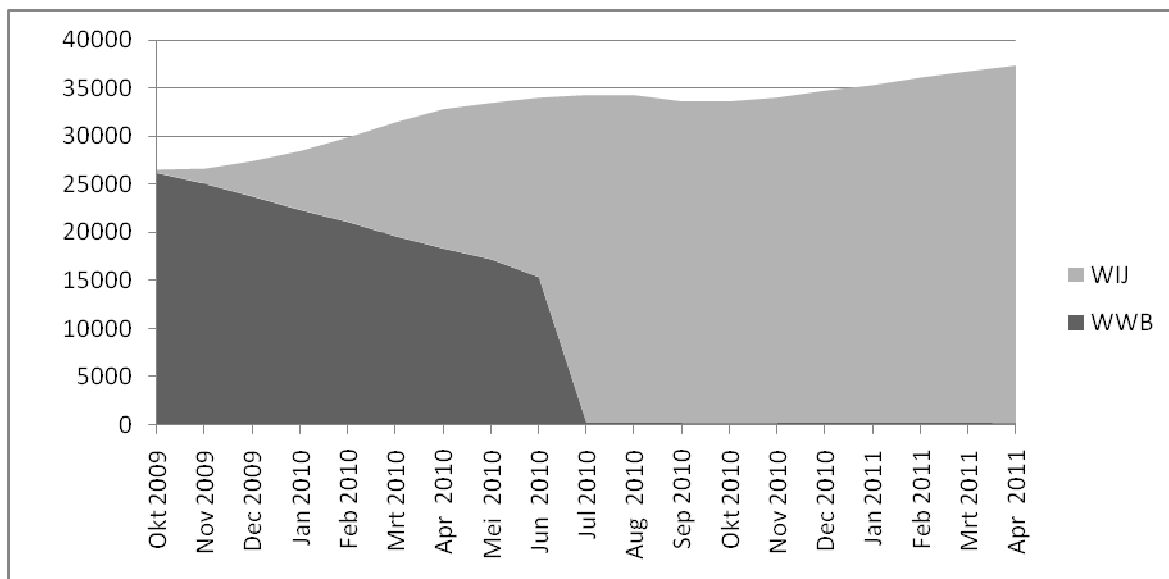
* berekend als gemiddelde over de vier kwartaalcijfers

5.2 Ontwikkeling inkomensvoorzieningen jongeren

Uit de cijfers van de bijstandsuitkeringsstatistiek (BUS) blijkt dat er op 30 april 2011 37.310 jongeren een inkomensvoorziening in het kader van de WIJ ontvingen of een WWB-voorziening (zie Tabel 33). Vanaf juli 2011 betreft het vrijwel enkel inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ. Jongeren tot 27 jaar maken daarmee 10,5% van het totaal aantal uitkeringsgerechtigden (WWB en WIJ) in Nederland uit. Anders uitgedrukt ontvangt iets minder dan 2% van het totaal aantal jongeren tussen 18 en 27 jaar in Nederland een inkomensvoorziening in het kader van de WIJ in april 2011.

In Figuur 7 zijn het aantal jongeren in de WIJ en WWB weergegeven tussen oktober 2009 en april 2011. Het totaal aantal jongeren in de WIJ en WWB tezamen groeide in die periode van 26.520 jongeren naar 37.310 (+40,7%). Tussen oktober 2009 en juni 2010 nam het aantal jongeren tot 27 jaar in de WWB af van 26.190 naar 15.390. Er mag vanuit worden gegaan dat gemeentes al voor 1 juli zijn begonnen om jongeren in de WWB over te zetten naar de WIJ. In juli werden vrijwel alle resterende jongeren in de WWB overgezet naar de WIJ met uitzondering van circa 280 jongeren. Deze resterende jongeren vallen onder de WWB, artikel 16. Dit artikel houdt in dat als bijstand niet kan worden uitgekeerd aan de ouders van een kind, bijvoorbeeld omdat het kind geen contact met hen heeft, bij zeer dringende redenen het kind zelf bijstand kan ontvangen.

Figuur 7: Aantal jongeren tot 27 jaar in WIJ en WWB

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

Tabel 33 geeft de maand-tot-maand ontwikkeling van het aantal jongeren tot 27 jaar in de WIJ en WWB tezamen weer. Ter vergelijking beschouwen we ook de ontwikkeling van het aantal WWB-ers tussen 27 en 35 jaar. Om de effectiviteit van een maatregel voor een bepaalde doelgroep te evalueren wordt vaak een vergelijking gemaakt met de ontwikkelingen van een groep die goed vergelijkbaar is met de doelgroep, maar op wie de maatregel niet van toepassing is (de controlegroep). Dit wordt de difference-in-difference benadering genoemd. De cijfers zijn grafisch weergegeven in Figuur 8 en Figuur 9. Daaruit blijkt dat het totaal aantal jongeren tot 27 jaar met een uitkering iedere maand is gegroeid behalve tussen juli en oktober 2010.

Verder blijkt het aantal jongeren tot 27 jaar met een WIJ-uitkering tussen oktober 2009 en juni 2010 sneller te groeien dan het aantal WWB-ers tussen 27 en 35 jaar. Tussen juli en oktober slaat dit echter om; het aantal WIJ-uitkeringen daalt licht terwijl het aantal personen met een uitkering tussen 27 en 35 jaar licht groeit. Vanaf november 2010 ligt de groei van het aantal uitkeringen in de groep tot 27 jaar weer iets hoger dan voor de groep tussen 27 en 35 jaar.

Er zijn op basis van deze vergelijking dus geen duidelijke aanwijzingen dat de WIJ heeft geleid tot een minder grote groei van het aantal uitkeringsgerechtigden tot 27 jaar dan binnen de WWB het geval zou zijn geweest. Anderzijds moet er voorzichtigheid worden betracht om te concluderen dat het effect er daadwerkelijk niet is, met name vanwege de conjuncturele ontwikkelingen. Het effect van laagconjunctuur op werkloosheid is namelijk altijd het sterkst voor jongeren en schoolverlaters. Zodoende is de vergelijking met de groep van 27-35 jaar in een periode van laagconjunctuur waarvan in 2009 en 2010 sprake was, lastig.

Tabel 33: Uitkeringsgerechtigden

	Tot 27 jaar (WIJ + WWB)		27-35 jaar (WWB)	
	Aantal	Ontwikkeling t.o.v. voorgaande maand*	Aantal	Ontwikkeling t.o.v. voorgaande maand *
Okt 2009	26520		39910	
Nov 2009	26620	0,4%	40520	1,5%
Dec 2009	27400	2,9%	41300	1,9%
Jan 2010	28450	3,8%	42210	2,2%
Feb 2010	29860	5,0%	43090	2,1%
Mrt 2010	31430	5,3%	44130	2,4%
Apr 2010	32790	4,3%	45020	2,0%
Mei 2010	33440	2,0%	45400	0,8%
Jun 2010	33980	1,6%	45980	1,3%
Jul 2010	34250	0,8%	46450	1,0%
Aug 2010	34240	0,0%	46640	0,4%
Sep 2010	33600	-1,9%	46590	-0,1%
Okt 2010	33600	0,0%	46830	0,5%
Nov 2010	33990	1,1%	47190	0,8%
Dec 2010	34710	2,1%	47940	1,6%
Jan 2011	35280	1,6%	48600	1,4%
Feb 2011	36070	2,2%	49220	1,3%
Mrt 2011**	36720	1,8%	49830	1,2%
April 2011**	37310	1,6%	50220	0,8%

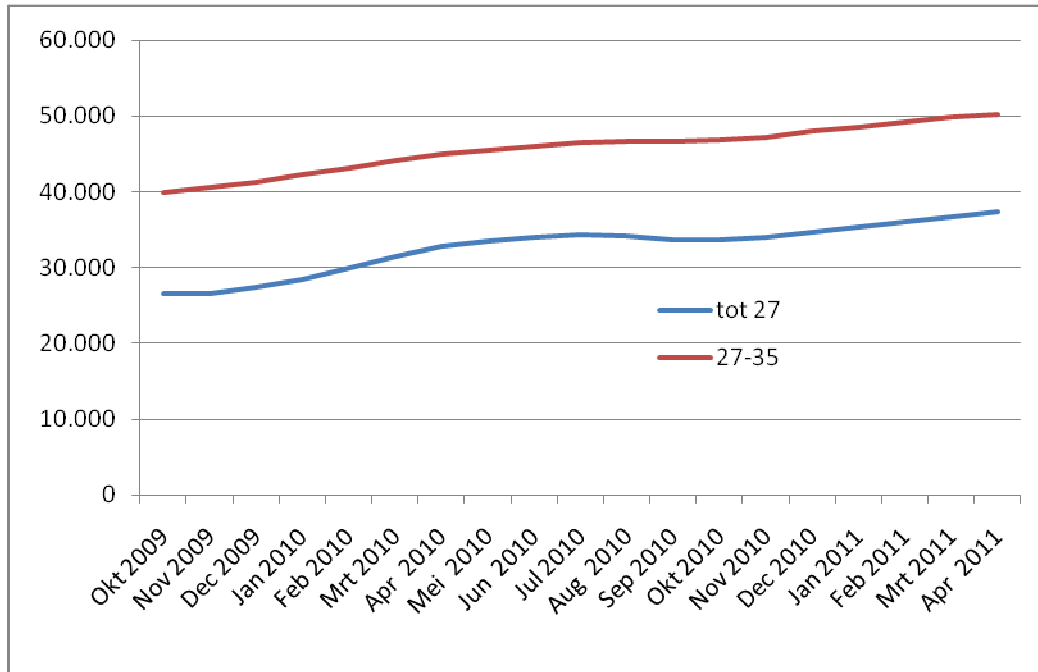
Bron: CBS, Bewerking CentERdata

* Het betreft de groei ten opzichte van de voorgaande maand.

** Het betreft voorlopige cijfers.

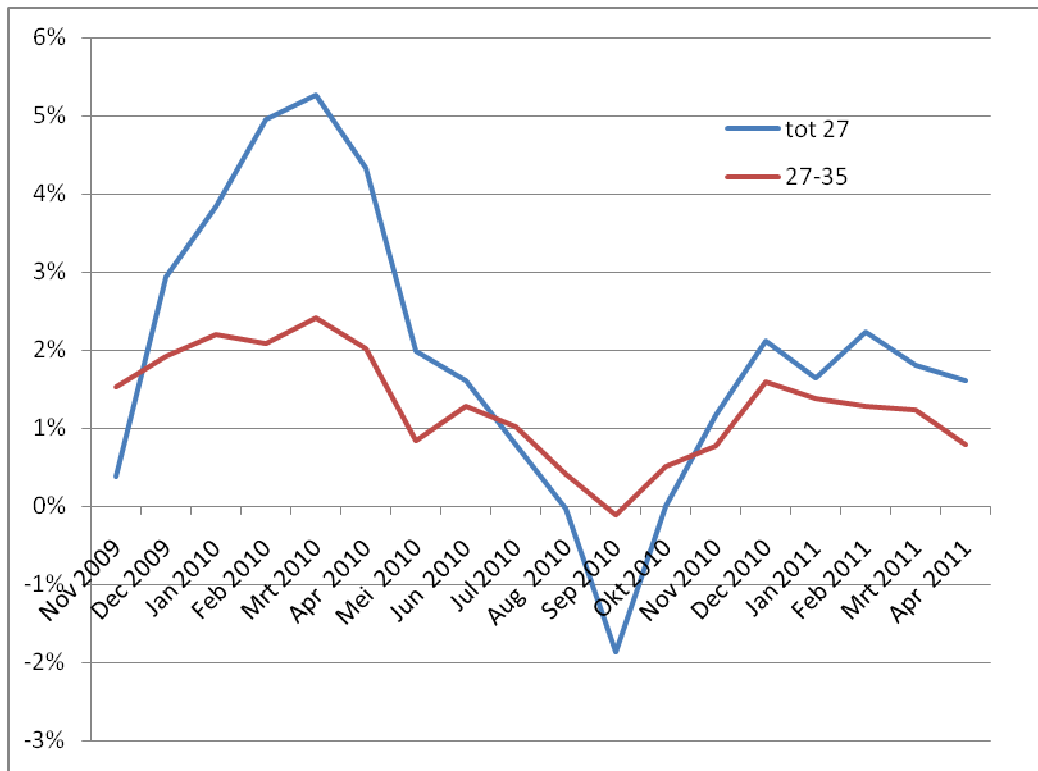
Figuur 8: Aantal uitkeringen personen tot 27 jaar (WIJ+WWB)* en tussen 27-35 jaar (WWB)

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

* Vanaf juli 2010 zijn vrijwel alle uitkeringen aan jongeren tot 27 jaar WIJ-uitkeringen

Figuur 9: Maandelijks groei aantal uitkeringen personen tot 27 jaar (WIJ+WWB)* en tussen 27-35 jaar (WWB)

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

* Vanaf juli 2010 zijn vrijwel alle uitkeringen aan jongeren tot 27 jaar WIJ-uitkeringen

5.3 Duur uitkering en inkomen uit arbeid

Van de jongeren die per ultimo 2010 een inkomensvoorziening kregen in het kader van de WIJ, kreeg 43,2% dat op dat moment gedurende 2 tot 3 maanden. De uitkeringsduur was korter dan een half jaar (2 kwartalen) voor 34,0% van de jongeren in de WIJ. Ongeveer één op de tien jongeren met een inkomensvoorziening, ontvangt deze al gedurende een jaar of langer. Potentieel loopt de uitkeringsduur op naarmate de jongeren ouder worden. Toch zijn de cijfers voor de WIJ-jongeren tussen 25 en 27 niet veel af van de totaalcijfers. Zo is voor 9,5% de uitkeringsduur langer dan een jaar en voor 12,2% tussen 3 en 4 kwartalen. Overigens hebben wij sterk het vermoeden dat de uitkeringsduur voor sommige jongeren bij de overgang van de WWB naar de WIJ weer terug op nul is gesteld. In dat geval zullen de resultaten met enige voorzichtigheid worden beschouwd en zullen de cijfers pas op termijn een goed inzicht gaan geven.

Tabel 34: Uitkeringsduur WIJ per ultimo 2010

	Aantal jongeren	Perc.
< 1 kwartaal	5020	14,5%
1-2 kwartalen	6755	19,5%
2-3 kwartalen	15.000	43,2%
3-4 kwartalen	4735	13,6%
> 1 jaar	3190	9,2%

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

Van de jongeren met een inkomensvoorziening verdient ongeveer één op de tien (9,5%) daarnaast inkomen uit arbeid (Tabel 35). Voor de oudere leeftijdsgroepen (23-25 jaar en 25-27 jaar) ligt dit percentage iets hoger (10,3%). Daarnaast ontvangt 21,2% overige vormen van inkomen, zoals alimentatie.

Tabel 35: Inkomen uit arbeid jongeren in de WIJ (ultimo 2010)

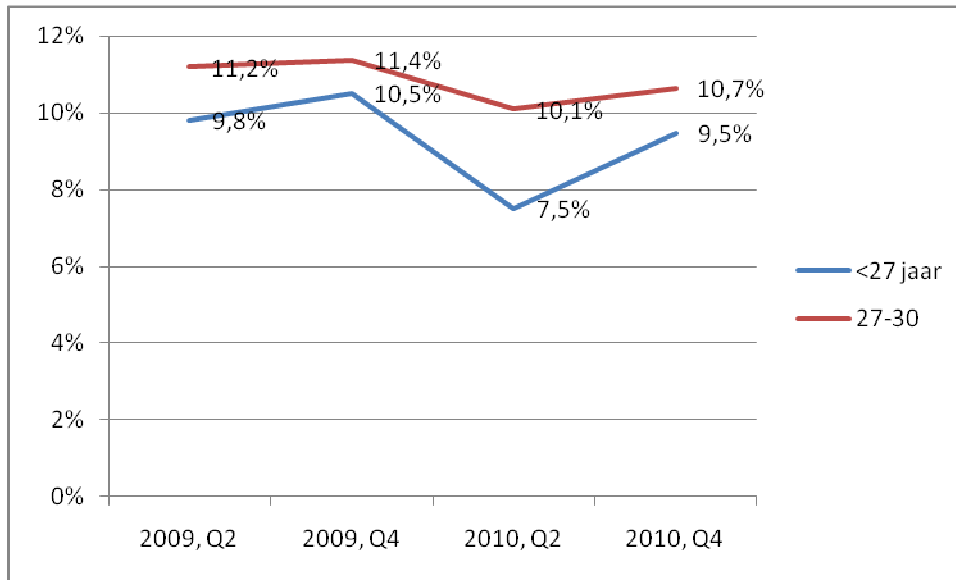
	Aantal jongeren	Perc.
< 18	0	0,0%
18-21	260	5,4%
21-23	740	10,0%
23-25	1035	10,3%
25-27	1250	10,3%
Totaal	3285	9,5%

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

Het percentage jongeren tot 27 jaar met een WIJ-uitkering dat inkomen uit arbeid ontvangt is in de eerste helft van 2010 gedaald (-3,0%), maar dit trok in het tweede kwartaal van 2010 weer iets aan (+2,0%). Voor de groep WWB-ers tussen 27 en 30 jaar is een soortgelijk patroon te zien, al is de teruggang minder sterk geweest (-1,3%). Voor beide leeftijdsgroepen geldt dat het genoemde percentage ultimo 2010 iets lager ligt dan in het tweede kwartaal van 2009, ten tijden van de invoering van de WIJ, het geval was.

Figuur 10: Percentage jongeren in de WIJ en WWB met inkomen uit arbeid (ontwikkeling)

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

* Vanaf juli 2010 zijn vrijwel alle uitkeringen aan jongeren tot 27 jaar WIJ-uitkeringen

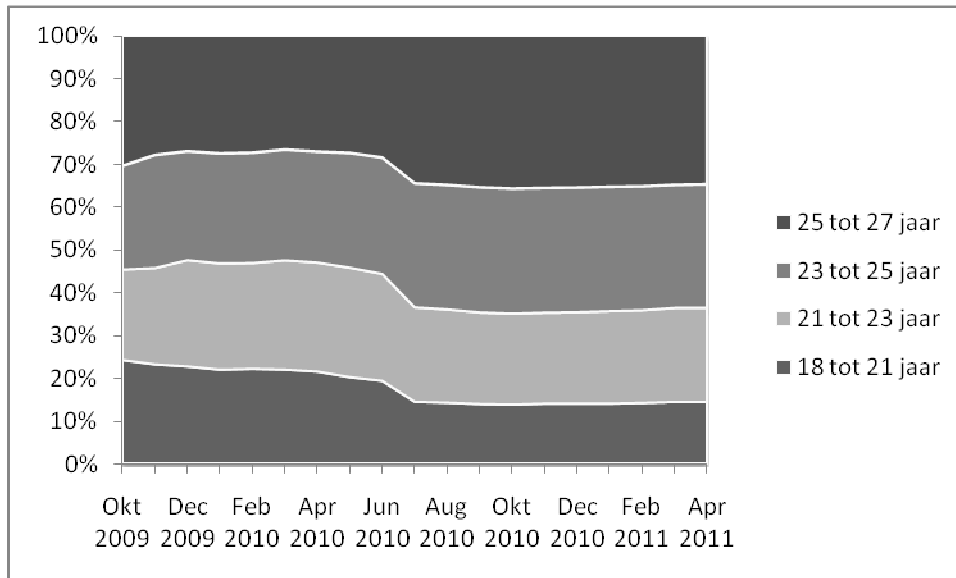
5.4 Achtergrondkenmerken jongeren met inkomensvoorziening in de WIJ

5.4.1 Leeftijd

Figuur 11 geeft de jongeren in de WIJ weer naar leeftijdsgroep. In april 2011 was 14,4% van de WIJ-jongeren tussen 18 en 21 jaar, 22,1% tussen 21 en 23 jaar, 28,9% tussen 23 en 25 jaar en 34,7% tussen 25 en 27 jaar. Ruim 63% is ouder dan 23 jaar, uit het jongerenonderzoek bleek bijna hetzelfde percentage (62%). De verhouding tussen de vier leeftijdsgroepen is vrij stabiel over de tijd met uitzondering van de periode tussen juni en september 2010. Het percentage jongeren tussen 23 tot 27 jaar groeide toen binnen de totale groep WIJ-jongeren, hetgeen hoogstwaarschijnlijk samenhangt met de algehele overgang van WWB'ers naar de WIJ.

Figuur 11: Leeftijdssamenstelling jongeren in de WIJ en WWB

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

* Vanaf juli 2010 zijn vrijwel alle uitkeringen aan jongeren tot 27 jaar WIJ-uitkeringen

5.4.2 Alleenstaande ouders

Uit Tabel 36 blijkt dat per april 2011 10.070 alleenstaande ouders een inkomensvoorziening in het kader van de WIJ ontvangen, dat komt neer op 27,2% van het totaal. Van deze alleenstaande ouders is 98% vrouw. Ongeveer de helft van de vrouwen in de WIJ is alleenstaande ouder (49,1%), tegen slechts 1,1% van de mannen. Uit de Monitor bleek een lager percentage alleenstaande ouders (17%). Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de grote steden in de steekproef geen informatie over dit kenmerk konden aanleveren en alleenstaande ouders relatief vaak een inkomensvoorziening krijgen.

Het percentage alleenstaande ouders neemt toe met de leeftijd. Van de jongeren tussen 18 en 21 jaar is 17,2% alleenstaande ouder, terwijl dit ruim een derde (33,6%) is voor jongeren tussen 25 en 27 jaar. Van de vrouwen tussen 25 en 27 jaar is zelfs een ruime meerderheid (58,6%) alleenstaande ouder, van de groep vrouwen tussen 23 en 25 jaar gaat het eveneens om meer dan de helft (50,2%).

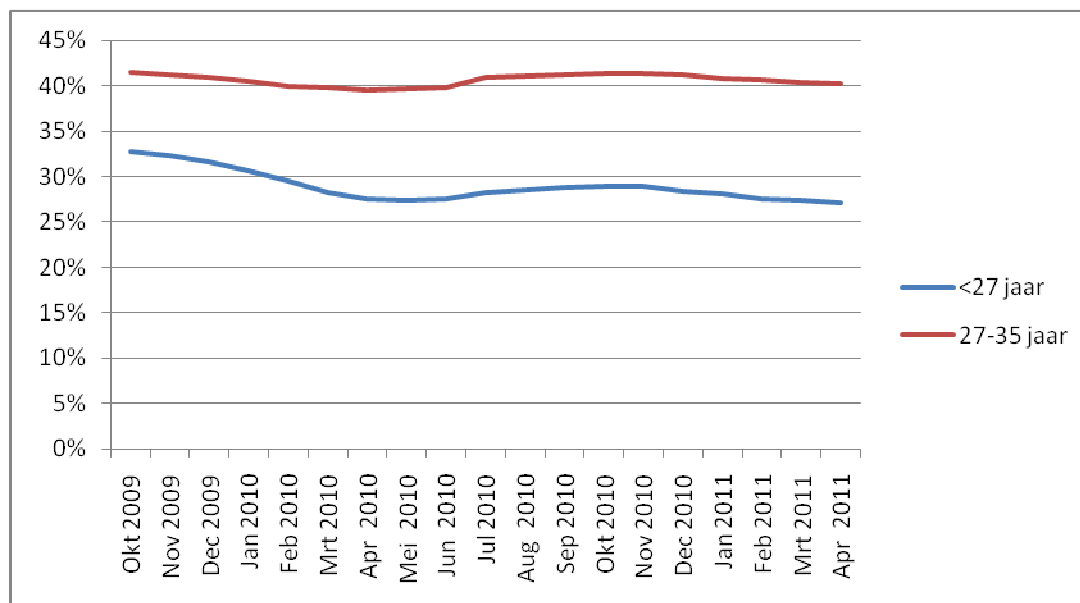
Tabel 36: Alleenstaande ouders met een inkomensvoorziening in het kader van de WIJ per april 2011

	Totaal		Vrouwen		Mannen	
	Aantal	% van jongeren in WIJ totaal	Aantal	% van vrouwen in WIJ totaal	Aantal	% van mannen in WIJ totaal
tot 21 jaar	920	17,2%	910	32,9%	0	0,0%
21 tot 23 jaar	1880	23,0%	1860	42,8%	20	0,5%
23 tot 25 jaar	2990	27,9%	2940	50,2%	50	1,0%
25 tot 27 jaar	4290	33,5%	4170	58,6%	120	2,1%
Totaal	10.070	27,2%	9.880	49,1%	190	1,1%

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

Het percentage jongeren tot 27 jaar met een WIJ- of WWB-uitkering dat alleenstaande ouder is, is licht gedaald, van 32,7% in oktober 2009 naar 27,1% april 2011 (Figuur 12). Voor de groep tussen 27 en 35 jaar daalde dit percentage van 41,5% naar 40,2% tussen oktober 2009 en april 2011. De daling was voor de jongeren tot 27 jaar iets groter (-5,6 procentpunt) dan voor WWB-ers tussen 27 en 35 jaar (-1,3 procentpunt).

Figuur 12: Percentage alleenstaande ouders in de WIJ en WWB

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

* Vanaf juli 2010 zijn vrijwel alle uitkeringen aan jongeren tot 27 jaar WIJ-uitkeringen

5.4.3 Geslacht

Zowel in de WWB als de WIJ zijn vrouwen in de meerderheid. Als we het totale bestand per april 2011 beschouwen, dan wijkt het percentage vrouwen in de WIJ (54,2%) niet veel af van het percentage vrouwen tussen 27 en 35 jaar in de WWB (53,1%). Het percentage vrouwen loopt licht op met de leeftijd. Zo is onder de WIJ-jongeren tot 21 jaar 51,8% vrouw, tussen 21 en 23 jaar 53,2%, tussen 23 en 25 jaar 54,7% en tussen 25 en 27 jaar 55,5%.

In het jongerenonderzoek was 62% van de respondenten vrouw. Het percentage vrouwen in het jongerenonderzoek ligt dus iets hoger dan uit de CBS-cijfers blijkt, mogelijk waren vrouwen meer bereid om aan het interview mee te werken. Het percentage vrouwen in de WIJ is niet noemenswaardig veranderd tussen november 2009 en april 2011.

5.5 Regio's

In Tabel 37 is het aantal WIJ-uitkeringen per april 2011 uitgesplitst naar provincie. Ruim een kwart van de WIJ-uitkeringen wordt gegeven aan jongeren in Zuid-Holland (26,7%), daarna volgen Noord-Holland (14,2%) en Noord-Brabant (11,5%). Bijna de helft van de uitkeringen (47,6%) wordt verstrekt in West-Nederland: de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland, Utrecht en Zeeland. Het gaat in totaal om 17.750 WIJ-uitkeringen.

Tabel 37: Aantal WIJ-uitkeringen aan jongeren onder 27 jaar in april 2011 naar provincie

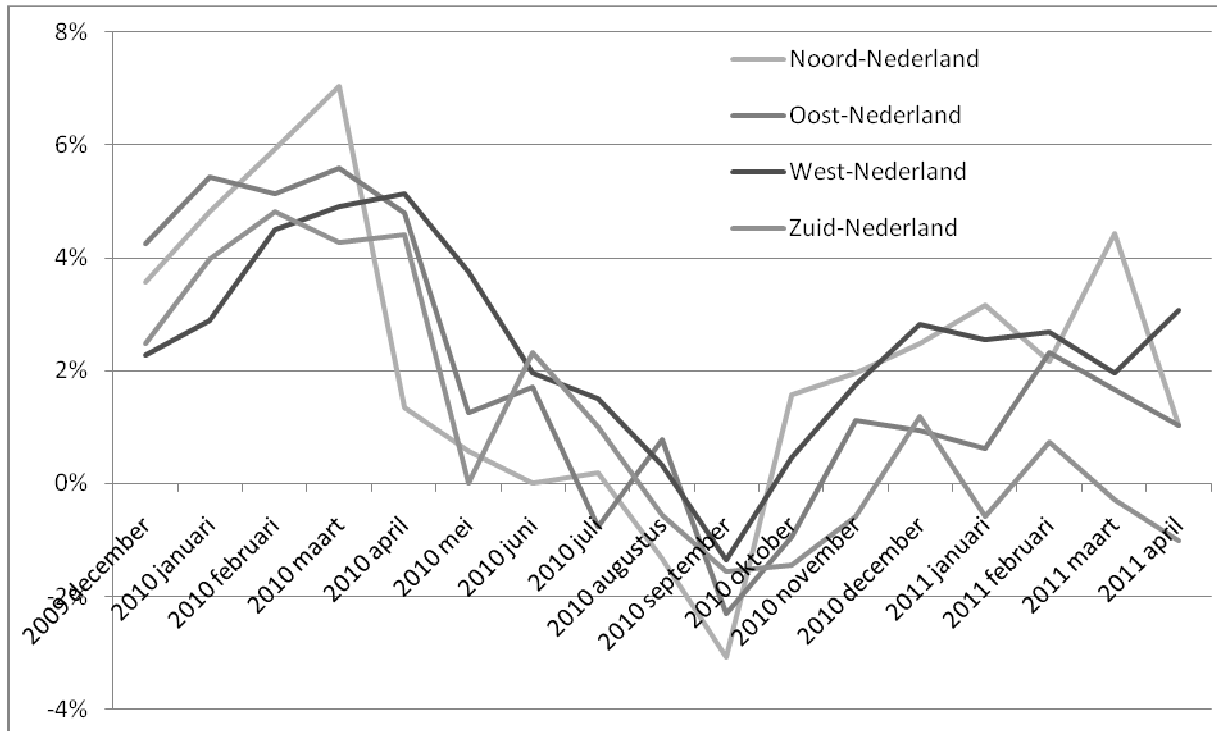
	Aantal	Percentage
Groningen	2410	6,5%
Friesland	2050	5,5%
Drenthe	1510	4,0%
Overijssel	2370	6,4%
Flevoland	1260	3,4%
Gelderland	3190	8,5%
Utrecht	1760	4,7%
Noord-Holland	5290	14,2%
Zuid-Holland	9970	26,7%
Zeeland	730	2,0%
Noord-Brabant	4300	11,5%
Limburg	2500	6,7%
Totaal	37310	100,0%

Bron: CBS, Bewerking CentERdata

Figuur 13 laat de ontwikkeling in het aantal WIJ-uitkeringen zien voor de verschillende landsdelen. Daarbij bestaan Oost-Nederland uit Overijssel, Gelderland en Flevoland, Noord-Nederland uit Drenthe, Groningen en Friesland en Zuid-Nederland uit Noord-Brabant en Limburg. De verschillende landsdelen laten een soortgelijk verloop over de tijd zien van het aantal WIJ-uitkeringen. Wel valt op dat Zuid-Nederland de groei sinds 2011 kleiner is dan gemiddeld, er is zelfs sprake van een afname van het aantal uitkeringen in maart en april 2011. Waar het totale aantal uitkeringen aan jongeren tot 27 jaar sinds november 2009 met 40,2% groeide, was dit voor Zuid-Nederland 20,6%. Zuid-Nederland liet echter ook een lagere groei in het aantal WWB-uitkeringen aan personen tussen 27 en 35 jaar zien dan het landelijk gemiddelde.

Figuur 13: Maandelijkse groei aantal uitkeringen personen tot 27 jaar (WIJ+WWB)* naar landsdeel

Bron: CBS Statline, bewerking CentERdata

* Vanaf juli 2010 zijn vrijwel alle uitkeringen aan jongeren tot 27 jaar WIJ-uitkeringen

6 Synthese

CentERdata heeft in opdracht van het ministerie van SZW een evaluatie uitgevoerd naar de Wet Investeren in Jongeren (WIJ). Deze evaluatie is gebaseerd op vijf deelonderzoeken (zie Tabel 38) die tussen begin 2010 en juli 2011 zijn uitgevoerd. In de synthese wordt op basis van deze deelonderzoeken de Wet Investeren in Jongeren geëvalueerd. Daarbij behandelen we in paragraaf 6.1 de door het ministerie van SZW geformuleerde deelvragen. We hanteren een eigen indeling, waarbij alle deelvragen (zie Appendix A) aan bod komen. In paragraaf 6.2 wordt de centrale onderzoeksvraag beantwoord.

Tabel 38: Deelonderzoeken ten behoeve van de evaluatie Wet Investeren in Jongeren

Deelonderzoek	Belangrijkste onderwerpen	Methode
Onderzoek onder gemeentes (IWI)	Implementatie en uitvoering door gemeentes	40 enquêtes onder gemeentes en 8 casestudies
Kwantitatief onderzoek naar jongeren in de WIJ (Regioplan/CentERdata)	Kenmerken jongeren, werkleeraanbod en -traject, uitval, inkomensvoorziening	Data van 18.805 WIJ-aanvragen in 20 gemeentes
Onderzoek onder jongeren in de WIJ (CentERdata)	Ervaringen van jongeren met de WIJ en toekomstverwachtingen	Telefonische en online interviews onder 512 jongeren uit 20 gemeentes
Onderzoek onder niet-melders (CentERdata)	Reden van niet-melden, dagbesteding en inkomen	Diepte-interviews onder 15 niet-melders
CBS-data (CentERdata)	Ontwikkeling in inkomensvoorzieningen van jongeren in de WIJ	Landelijke gegevens, bijstandsuitkeringsstatistiek

6.1 Deelvragen WIJ

6.1.1 Kenmerken van jongeren in de WIJ

Leeftijd

Jongeren zijn gemiddeld 22,5 jaar als zij een WIJ-aanvraag doen. Het percentage jongeren van 16 en 17 jaar dat een aanvraag doet is zeer klein (minder dan 1%). Minderjarigen spelen zodoende geen rol van betekenis binnen de WIJ. Bij aanvraag is 48% ouder dan 23 jaar. Beschouwen we de leeftijd van jongeren die op dit moment in de WIJ zitten, dan blijkt ruim 60% ouder te zijn dan 23 jaar (gegevens: bijstandsuitkeringsstatistiek en interviews onder jongeren). Dit heeft in ieder geval te maken met natuurlijke veroudering van de WIJ-jongeren, ook zou het zo kunnen zijn dat jongeren onder 23 jaar vaker uitstromen.

Geslacht

De meerderheid van de WIJ-jongeren is vrouw. Uit de CBS-gegevens blijkt dat 54% van de jongeren met een inkomensvoorziening in het kader van de WIJ vrouw is. Uit het jongerenonderzoek uitgevoerd door CentERdata blijkt een hoger percentage vrouwen (62%), dit onderzoek dekt WIJ-jongeren met en zonder een inkomensvoorziening. We vermoeden dat het verschil tussen beide deelonderzoeken kan worden verklaard door een grotere bereidheid van vrouwen om mee te werken aan een interview dan mannen. We hebben namelijk geen aanwijzingen om aan te nemen dat vrouwen die een WIJ-aanvraag doen minder vaak een inkomensvoorziening krijgen dan mannen.

Alleenstaande ouders

Uit de cijfers van de Monitor blijkt dat 18% van de jongeren in de WIJ alleenstaande ouder is, maar in deze cijfers ontbreken de grote steden. Het percentage alleenstaande ouders verschilt aanzienlijk tussen gemeentes in de Monitor (van 7% tot 40%) en ligt in grotere gemeentes relatief hoog. Daarom lijkt een percentage van 23%, zoals uit het jongerenonderzoek blijkt, meer plausibel. Ruim een kwart van de alleenstaande ouders heeft meer dan één kind, voor het merendeel (83%) geldt dat het jongste kind nog geen 4 jaar is en dus nog niet schoolgaand.

De CBS-cijfers laten zien dat 27% van de inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ naar alleenstaande ouders gaat. Dat dit cijfer hoger ligt dan uit het jongerenonderzoek blijkt, duidt erop dat alleenstaande ouders vaker dan gemiddeld een inkomensvoorziening krijgen nadat ze een WIJ-aanvraag hebben gedaan.

De alleenstaande ouders zijn vrijwel allen vrouw. Het percentage alleenstaande ouders neemt toe met de leeftijd van de jongeren. Van de vrouwen tussen 23 en 27 jaar met een inkomensvoorziening in het kader van de WIJ is zelfs meer dan de helft alleenstaande ouder.

Woonsituatie

Uit het jongerenonderzoek blijkt dat ruim één op de drie WIJ-jongeren (34%) bij zijn of haar ouders woont, 14% woont samen of is getrouwd. De grootste groep woont zelfstandig (41%), in andere woorden is alleenstaand. Oudere jongeren en jongeren met kinderen wonen minder vaak bij hun ouders.

Jongeren in de WIJ versus niet-melders

Het onderzoek onder niet-melders is te klein om vergaande conclusies te trekken over de achtergrondkenmerken van deze groep. Wat opvalt is dat de niet-melders vrijwel nooit zelfstandig wonen, ook zijn ze gemiddeld iets jonger (40% is jonger dan 23 jaar). Er werden geen alleenstaande ouders onder de niet-melders aangetroffen.

6.1.2 Opleiding en startkwalificatie

De meeste jongeren in de WIJ beschikken niet over een startkwalificatie, een diploma op minstens MBO-2 niveau. Dit blijkt zowel uit de gegevens van het jongerenonderzoek (54% zonder startkwalificatie) en de gemeentedata (68% zonder startkwalificatie). De verschillen tussen beide deelonderzoeken duiden er op dat jongeren met een startkwalificatie wellicht een grotere bereidheid hebben gehad om deel te nemen aan de

interviews, maar ook blijkt opleiding niet door alle gemeentes goed te worden geregistreerd²¹. Onder de geïnterviewde niet-melders had ruim de helft geen startkwalificatie. Melders en niet-melders wijken dus op dit kenmerk niet sterk van elkaar af. Uit het onderzoek *Jongeren 2009* van CBS (Centrum voor Beleidsstatistiek, 2011) blijkt dat in 2009 68% van de Nederlandse jongeren een startkwalificatie heeft en 32% niet. WIJ-jongeren zijn dus gemiddeld minder goed gekwalificeerd dan Nederlandse jongeren in totaal.

Het is niet te kwantificeren hoeveel jongeren die zich melden voor de WIJ terugkeren naar regulier onderwijs. Zo kan het zijn dat een gemeente een jongere die zich meldt meteen weet te bewegen terug te keren naar het regulier onderwijs en hem/haar zo weet af te houden van een WIJ-aanvraag. Deze jongere die zich wel meldt maar vervolgens geen aanvraag doet, blijft buiten de registratie. Verder is het zo dat gemeentes niet goed registreren wat jongeren gaan doen wanneer ze uit de WIJ zijn uitgestroomd. Veelal weten gemeentes simpelweg niet wat jongeren gaan doen nadat zij afhaken of een werkleeraanbod weigeren.

Ruim de helft van de gemeentes zegt altijd aan te sturen op het halen van een startkwalificatie. Veel gemeentes ervaren echter dat veel jongeren absoluut niet terug willen naar school, maar geld willen verdienen. Van de geïnterviewde jongeren geeft ruim een kwart aan terug naar school te willen, jongeren zonder startkwalificatie geven vaker dan jongeren met een startkwalificatie aan behoefte te hebben aan opleiding. Waar het soms wringt is dat jongeren (zeker als zij kinderen hebben of schulden) het als onaantrekkelijk of onhaalbaar achten om te leven van studiefinanciering (deze ligt in veel gevallen lager dan de inkomensvoorziening in de WIJ). Hoewel jongeren binnen de WIJ opleidingsmogelijkheden kunnen krijgen, mogen dit geen rijksbekostigde onderwijsvormen zijn.

6.1.3 Werkleeraanbod

Kwantitatief beeld

Volgens de gegevens van de gemeentes krijgt bijna 70% van de jongeren die een WIJ-aanvraag doen een werkleeraanbod aangeboden. De resterende groep ontvangt een inkomensvoorziening zonder daar een werkleertraject voor te hoeven uitvoeren (11%), heeft geen recht op een werkleeraanbod (1%), wacht nog op een werkleeraanbod of is afgehaakt of werkt niet mee (tezamen 18%).

Het percentage WIJ-aanvragen dat leidt tot een werkleeraanbod varieert aanzienlijk tussen gemeentes, namelijk van 32% tot 91%. Dat heeft in ieder geval deels te maken met het feit dat gemeentes verschillen in de wijze waarop gemeentes afhakers en niet-meewerkers registreren. In sommige gemeentes wordt bij jongeren die zich melden allereerst nagegaan of de jongere niet terug kan naar school of dat er direct werk kan worden gevonden. Alleen jongeren voor wie dit niet mogelijk is, melden zich vervolgens voor een WIJ-aanvraag. Andere gemeentes registreren jongeren die zich melden bij het werkplein of jongerenloket meteen voor de WIJ en maken pas daarna een soortgelijke

²¹ Dit blijkt uit de door gemeentes opgeleverde data, maar ook uit observaties in het onderzoek onder gemeentes door IWI.

inventarisatie. In gemeentes die jongeren pas na registratie proberen door te verwijzen is het percentage jongeren in de WIJ dat een werkleeraanbod ontvangt logischerwijs relatief laag en het percentage dat een inkomensvoorziening krijgt relatief hoog. De jongeren die na aanvraag uitstromen richting regulier werk of onderwijs halen immers het percentage aanvragen dat een werkleeraanbod krijgt naar beneden. Het is niet goed mogelijk vast te stellen hoeveel jongeren naar regulier onderwijs uitstromen (of zelfs dankzij gemeentes niet eens de WIJ instromen), maar dat dit plaatsvindt kan als deelresultaat van de WIJ worden beschouwd.

Verder is het zo dat gemeentes het werkleeraanbod vrij ruim mogen interpreteren; ook zorgtrajecten, een sollicitatietraining of een aantal persoonlijke gesprekken mogen als werkleeraanbod worden aangeboden. Dit kan mogelijk verklaren waarom veel minder jongeren aangeven dat zij een werkleeraanbod hebben gekregen (40%) dan dat gemeentes dat doen. Gemeentes bevestigen in informele gesprekken dit een zeer plausibele verklaring te vinden. Uit het onderzoek onder gemeentes blijkt dat gemeentes het werkleeraanbod soms in heel algemene termen formuleren, waarna verdere invulling gaandeweg plaatsvindt. Bij een dergelijke werkwijze is het voor jongeren niet duidelijk te identificeren wanneer het werkleeraanbod daadwerkelijk is afgegeven c.q. van start is gegaan.

Een deel van de jongeren hoeft geen werkleeraanbod uit te voeren om toch een inkomensvoorziening te krijgen. Volgens de gemeentedata gaat het om 11% van het totaal aantal WIJ-aanvragen. Volgens de jongeren zelf ligt dit percentage op 20%; het meest waarschijnlijke is dat een deel van deze jongeren in feite een traject in de vorm van zorg of maatschappelijke activering krijgt en dit niet als een werkleeraanbod herkent.

Samenstellen van het werkleeraanbod

De periode tussen aanvraag en beschikking bestrijkt gemiddeld krap anderhalve maand (44 dagen), zo blijkt uit gemeentegegevens. Voor ruim 20% van de beschikkingen geldt dat deze langer dan twee maanden na de aanvraag hebben plaatsgevonden. Van de jongeren geeft echter 40% aan langer dan twee maanden op het werkleeraanbod te hebben moeten wachten. Deze cijfers spreken elkaar tegen en duiden erop dat jongeren pas op een later tijdstip van mening zijn dat het werkleeraanbod is rondgekomen dan gemeentes dat doen. Ook dit kan weer worden verklaard door het feit dat gemeentes het concept werkleeraanbod ruimer interpreteren en het werkleeraanbod soms in heel algemene termen formuleren.

Ruim de helft van de jongeren geeft aan voldoende inbreng te hebben gehad bij de samenstelling van het werkleeraanbod, 13% gaf aan geen enkele inbreng te hebben gehad. De meeste jongeren oordelen positief over het werkleeraanbod dat zij hebben gekregen: 79% vindt het aanbod duidelijk en 74% is er tevreden mee. Een deel van de jongeren die geen of slechts enige mate van inbreng had, is toch tevreden met het werkleeraanbod dat hij of zij uiteindelijk krijgt. Mogelijk speelt hier een rol dat jongeren soms zelf niet goed weten wat ze willen, zoals in het onderzoek onder gemeentes werd geconstateerd. Aan de andere kant is ruim een kwart van de jongeren (28%) in meer of mindere mate teleurgesteld en vindt meer dan een derde (36%) dat het aanbod niet of helemaal niet is toegesneden op zijn of haar persoonlijke situatie.

Bijna alle oud-WWB'ers (92%) zijn geïnformeerd door de gemeente over de overgang naar de WIJ, bij ruim één op de drie ging dat middels een persoonlijk gesprek of een groepsbijeenkomst. Uit het onderzoek onder gemeentes blijkt dat een enkele gemeente de overgang vooral administratief heeft afgehandeld, maar in diverse casestudiegemeentes bleken alle oud-WWB'ers opnieuw te zijn opgeroepen. Daarbij werden ontheffingen van de arbeidsplicht soms herzien (bij bijvoorbeeld alleenstaande ouders), hetgeen intensieve gesprekken met jongeren vereiste. De gemeentes gaven aan dat zij 90% van de oud-WWB'ers in staat achtten om een werkleeraanbod uit te voeren.

Aard van het werkleeraanbod

De gemeentes is in de Monitor gevraagd om de werkleeraanbiedingen te registreren volgens de treden van de re-integratieladder. Daaruit blijkt dat de meeste werkleeraanbiedingen kunnen worden gekarakteriseerd als arbeidsactivering (48%) of arbeidstoeleiding (26%). Arbeidstoeleiding is in de meeste gemeentes (17 van de 20) het meest gegeven type werkleeraanbod, in de grote steden komt maatschappelijke activering het meest voor. Slechts 3% van de werkleeraanbiedingen kan worden gekarakteriseerd als "Zorg". Wel geeft 24% van de jongeren aan dat een hulptraject onderdeel uitmaakt van hun werkleeraanbod; veel werkleeraanbiedingen hebben dus wel een zorgcomponent.

Voor jongeren is de re-integratieladder onbekend en hen is gevraagd het aanbod te karakteriseren naar werk, stage, onderwijs en persoonlijke hulp. Daaruit blijkt dat 59% van de aanbiedingen werk of een stage omvatten, eventueel in combinatie met een opleiding. De opleiding kan bestaan uit een korte arbeidstraining (bijvoorbeeld tot medewerker callcenter of heftruckchauffeur), maar ook de combinatie van vier dagen werken en een dag naar school komt voor.

6.1.4 Werkleertrajecten

Uit de gemeentegegevens blijkt dat de meeste werkleeraanbiedingen (96%) daadwerkelijk van start zijn gegaan. De werkleeraanbiedingen van het type zorg gaan het minst vaak van start, in ongeveer driekwart van de gevallen. Uit de jongereninterviews blijkt een lager percentage werkleeraanbiedingen van start te zijn gegaan (namelijk 64%), waarschijnlijk spelen ook hier interpretatieverschillen tussen gemeentes en jongeren een rol. Daarnaast is het jongerenonderzoek een momentopname, terwijl de Monitor de meest actuele stand van zaken weergeeft. Een deel van de jongeren die gedurende het interview aangaf nog niet te zijn gestart, kan intussen gestart zijn.

Een werkleertraject duurt gemiddeld circa zes maanden, trajecten van het type maatschappelijke activering duren gemiddeld het langst (circa 9 maanden). De variatie tussen jongeren en gemeentes is vrij groot, daarbij speelt een rol dat niet alle gemeentes de duur van een traject registreren voordat het traject is afgerond. Het onderscheid tussen een werkleeraanbod en een traject bestaande uit meerdere opvolgende werkleeraanbiedingen is uit de verzamelde data nagenoeg niet te maken.

6.1.5 Uitval en uitstroom

Jongeren kunnen gedurende het proces van de dienstverlening van de WIJ op verschillende momenten uitstromen dan wel uitvallen (dit komt in wezen op hetzelfde neer). We onderscheiden vijf mogelijke uitvalmomenten:

1. Jongere meldt zich, maar doet geen aanvraag (bijvoorbeeld omdat hij uitstroomt naar regulier onderwijs of werk of zelfstandig werk gaat zoeken);
2. Jongere doet een aanvraag, maar blijkt geen recht te hebben op een werkleeraanbod;
3. Jongere doet een aanvraag, maar haakt af voordat een werkleeraanbod is samengesteld (afhaker) (bijvoorbeeld omdat hij uitstroomt naar regulier onderwijs of werk of zelfstandig werk gaat zoeken);
4. Jongere doet een aanvraag, maar werkt onvoldoende mee om een werkleeraanbod te kunnen samenstellen (niet-meewerker);
5. Jongere ontvangt een werkleeraanbod, maar accepteert dit niet en voert het niet uit;
6. Jongere haakt af gedurende het uitvoeren van het werkleeraanbod.

Het is niet te kwantificeren hoe groot de uitval gedurende het eerste uitvalmoment is (voor aanvraag). Zoals aangegeven in 6.1.3 is deze groep waarschijnlijk groter als de gemeente probeert jongeren richting regulier onderwijs of werk te verwijzen voordat tot een WIJ-aanvraag wordt overgegaan. Onder de niet-melders kwamen wij een jongere tegen die ooit was geweigerd voor een aanvraag, omdat haar partner een baan had. Zij wilde echter een beroep doen op een werkleeraanbod (plus ondersteuning) en niet op een inkomensvoorziening. Het is niet duidelijk hoe gemeentes in algemene zin omgaan met NUG-gers (jongeren die geen recht hebben op een inkomensvoorziening als gevolg van inkomen van de partner) die zich melden op zoek naar werk of opleiding²². Bij het zoeken naar respondenten voor het onderzoek naar niet-melders troffen wij regelmatig jongeren die zich wel hadden gemeld, maar vervolgens geen aanvraag hadden gedaan (deze vielen buiten dit deelonderzoek en werden dus ook niet geïnterviewd). Na een eerste kennismaking of informatieronde zetten jongeren hun aanvraag niet door. Deze jongeren worden dus wel bereikt door de WIJ, maar vallen vervolgens soms meteen uit. Als ze daarna niet aan het werk gaan of een opleiding gaan volgen, en dus inactief worden, kan dit als probleem worden beschouwd.

Uit de registraties van gemeentes blijkt een te hoog inkomen de meest voorkomende reden te zijn om de aanvraag voor een werkleeraanbod af te wijzen omdat er geen recht op bestaat (uitvalmoment twee), mogelijk gaat het hierbij deels om NUG-gers. Het afwijzen van het recht op een werkleeraanbod gebeurt bij 0,7% van de aanvragen.

Uit de data van gemeentes blijkt dat 1,7% afhaakt (derde uitvalmoment) en 1,5% niet meewerkt (vierde uitvalmoment). Het onderscheid tussen deze uitvalmomenten is niet altijd scherp te maken. Uit het jongerenonderzoek blijkt een gezamenlijk percentage van 9%. Aangezien de status van een deel van de aanvragen in de gemeentedata niet bekend is, is het waarschijnlijk dat de uitval gedurende uitvalmoment twee en drie iets hoger ligt dan de genoemde 1,7% en 1,5%. Het is niet altijd vast te stellen wat de reden

²² Een specifieke gemeente geeft aan dat zij voor hoogopgeleide NUG-gers weinig kunnen betekenen, maar dat zij laagopgeleide NUG-gers wel ondersteuning bieden, bijv. in de vorm van sollicitatietrainingen.

is dat jongeren afhaken of niet meewerken, maar het vinden van regulier werk of het zelfstandig willen gaan zoeken naar regulier werk wordt vrij vaak genoemd (zowel in het jongerenonderzoek als bij de registraties van gemeentes) en daarnaast het volgen van een reguliere opleiding.

Volgens de registraties van gemeentes gaan bijna alle werkleeraanbiedingen van start (96%), er vallen dus weinig jongeren af bij het bovengenoemde vijfde uitvalmoment. Als belangrijkste reden om niet te accepteren noemen jongeren dat het aanbod niet aansluit op de persoonlijke omstandigheden of wensen. Jonge ouders geven soms aan dat een traject niet te combineren is met de zorg voor de kinderen, daarnaast worden er tal van persoonlijke redenen genoemd (verhuizing, wajong-uitkering toegekend gekregen, etc.). Uit de gemeentedata valt niet op te maken of werkleertrajecten voortijdig zijn beëindigd. Volgens het onderzoek onder gemeentes is het gemeentes er veel aan gelegen om jongeren binnen hun traject binnenboord te houden en daarmee de jongere niet uit het oog te verliezen.

De twintig deelnemende gemeentes rapporteren gezamenlijk 537 sancties. Dit komt neer op ruim 25 sancties per gemeente, waarbij dient te worden opgemerkt dat zeven van de twintig gemeentes geen enkele sanctie hebben gegeven. Beter gezegd gaat het om minder dan 3% van het totaal aantal aanvragen. Het uitsluiten van het recht op een werkleeraanbod is de meest gegeven sanctie (62% van de sancties).

6.1.6 Bereik

Jongeren raken via een grote verscheidenheid aan kanalen op de hoogte van de WIJ. Genoemd worden onder meer internet, vrienden, kennissen en familie, jongerenwerker, school, krant of folder, etc. De meeste jongeren zijn op de hoogte geraakt via internet (27%), het is daarom het opmerken waard dat IWI concludeert dat de informatie over de WIJ op de website van gemeentes soms moeilijk te vinden is. Gegeven dat internet de informatiebron bij uitstek is voor jongeren, lijkt het belangrijk relevante informatie online goed toegankelijk beschikbaar te stellen.

Niet-melders

Er blijkt een kleine groep jongeren te zijn die niet studeert en werkt, maar zich ook niet meldt voor de WIJ. Jongeren hebben verschillende motieven om zich niet te melden: ze achten zich niet in staat om zich te melden, ze kunnen zichzelf financieel redden, ze zijn onbekend met de wet- en regelgeving, ze hebben negatieve percepties van de dienstverlening van de gemeente/het jongerenloket, ze ervaren afschrikking of ze melden zich niet uit principiële gronden. De afschrikking bestaat er met name uit dat jongeren denken met regulier werk meer te kunnen verdienen en daarom geen werkleertraject willen doen en uit mispercepties van de mogelijkheden om een beroep te kunnen doen op de sociale dienst (ze denken bijvoorbeeld dat ze geen recht hebben op ondersteuning of uitkering omdat ze nog nooit hebben gewerkt). Veel niet-melders ondervinden geen afschrikeffect omdat ze eenvoudigweg niet op de hoogte zijn van de WIJ, laat staan van de wijze waarop deze is vormgegeven. Hoewel de groep niet-melders heel klein lijkt te zijn, kan het bereik niet los worden gezien van de uitvallers of uitstromers. Immers sommige jongeren melden zich wel, maar vallen uit voor het tot een werkleeraanbod of werkleertraject komt (zie voorgaande paragraaf).

We onderscheiden drie profielen of groepen van niet-melders. Het gaat in de eerste plaats om jongeren met complexe problemen, zoals verslaving, psychische problemen, schulden en vaak ook huisvestingsproblemen. Sommige van deze jongeren zijn actief in het criminele circuit. Daarnaast kan er een groep worden onderscheiden van jongeren die maatschappelijk inactief is; vaak hebben zij psychische of medische problemen (bijv. chronisch vermoeidheidssyndroom (VCS/ME) of angstaanvallen) of hebben zij moeite met het volhouden van baan of opleiding. Deze groep woont vaak bij de ouders en wordt door hen onderhouden. Daarnaast wordt een groep jongeren onderscheiden die vrijwillig of ongewild inactief is op de arbeidsmarkt maar voor wie de kans om zelf werk te kunnen vinden aanzienlijk tot groot is. Deze jongeren hebben wel andere activiteiten, zoals vrijwilligerswerk of verzorging van kinderen. De geïnterviewde niet-melders verschillen onderling sterk, maar een overeenkomst is dat veel van hen niet in een standaard hokje zijn te plaatsen en daardoor wellicht moeilijk te bereiken door instanties. Bij veel van hen zijn er al voor hun 18^e problemen opgetreden, bijvoorbeeld schoolverzuim, uithuisplaatsing, of medische problemen.

Een deel van de gemeentes is actief bezig om jongeren die tot de doelgroep behoren te vinden. Al met al vinden wij niet dat er veel jongeren zijn die de weg naar de WIJ niet kunnen vinden. Wel is de kennis over de WIJ vaak beperkt. Gemeentes geven aan dat sommige zorginstellingen en andere instanties die jongeren naar de WIJ doorverwijzen beperkt op de hoogte zijn van de WIJ. Volgens gemeentes zijn jongeren daardoor soms foutief geïnformeerd, hetgeen een punt van aandacht is.

Afschrikeffect

Uit de verschillende deelonderzoeken blijkt niet dat de WIJ een groot afschrikeffect oproept bij jongeren, ook niet bij de niet-melders. Uit het onderzoek onder jongeren blijkt dat jongeren werk of opleiding als het meest waarschijnlijke perspectief achten voor de korte en middellange termijn. Enkel bij sommige alleenstaande ouders en jongeren met een niet erkende ziekte of stoornis troffen wij jongeren aan die van mening waren dat het niet redelijk was van hen te verwachten dat zij een werkleertraject zouden doen.

Daarbij speelt ook mee dat jongeren waarvan de gemeente vindt dat zij tijdelijk niet in staat zijn om te werken of te leren tijdelijk geen werkleeraanbod hoeven te doen en jongeren die zich nog ver van de arbeidsmarkt bevinden via zorg- en opleidingstrajecten voor die arbeidsmarkt klaargestoomd worden. Er zijn aanwijzingen dat de WIJ op sommige groepen ook een aanzuigende werking kan hebben. Jongeren hebben recht op een werkleeraanbod en wensen daar gebruik van te maken: de WIJ is in plaats van een vangnet een (af te dwingen) recht op werk of een opleiding geworden. Sommige jongeren geven ook aan dat zij als onderdeel van de WIJ een startkwalificatie willen halen. Ook dit geeft aan dat de verwachtingen bij sommigen wellicht te hoog zijn.

6.1.7 De inkomensvoorziening

De gegevens van het CBS laten zien dat per april 2011 37.310 jongeren tot 27 jaar een inkomensvoorziening krijgen in het kader van de WIJ of WWB²³. Daarmee maken jongeren tot 27 jaar 10,5% uit van het aantal uitkeringsgerechtigden (WWB of WIJ) in Nederland. Het aantal jongeren met een inkomensvoorziening is sinds oktober 2009 toegenomen met ruim 40%; het aantal WWB'ers tot 27 jaar lag op dat moment op 26.520. Het aantal inkomensvoorzieningen groeide in deze periode iedere maand, met uitzondering van augustus tot en met oktober 2010. Het aantal WWB-uikeringen aan personen tussen 27 en 35 groeide ook, maar minder hard. Verklaring hiervoor kan (deels) worden gezocht in de economische situatie. Die vertaalde zich ook in het aantal mensen dat een beroep op de bijstand en WIJ moest doen. In 2010 is weliswaar een daling van de werkloosheid ingezet, maar het bijstandsvolume reageert met vertraging. Voor jongeren geldt bovendien dat zij sterker op conjunctuurschommelingen reageren dan ouderen. Jongeren stromen sneller in bij ongunstige economische ontwikkelingen, maar zij stromen ook eerder uit bij economisch herstel.

Volgens de gemeentedata ontvangt 63% van de jongeren met een werkleeraanbod een inkomensvoorziening. Dit percentage varieert tussen gemeentes van 55% tot 100%. Daarnaast zijn er ook jongeren die een inkomensvoorziening krijgen en zijn vrijgesteld van het doen van een werkleeraanbod. Volgens de gemeentedata leidt 57% van de WIJ-aanvragen uiteindelijk tot een inkomensvoorziening.

6.1.8 Ervaringen van jongeren

Jongeren zijn over het algemeen tevreden over de WIJ. Minder dan één op de vijf (17%) is negatief of zeer negatief over de WIJ als geheel. Over het werkleeraanbod is 74% tevreden. Daarbij vindt 64% dat het werkleeraanbod is toegesneden op de persoonlijke situatie en geeft 87% aan enige (33%) dan wel voldoende (54%) inbreng te hebben gehad bij de samenstelling van het aanbod. Jongeren vinden communicatie en hulp het belangrijkste facet van de WIJ. Het blijkt dat tevredenheid met de intake het sterkst bijdraagt aan de tevredenheid met de WIJ. De eerste klap lijkt een daalder waard te zijn.

Het merendeel van de WIJ-jongeren ziet werk als hun toekomstperspectief, over een jaar (44%) maar zeker over vijf jaar (70%). Het merendeel ziet de toekomst positief of zeer positief tegemoet. Een grote mate van veerkracht blijkt ook uit de interviews met niet-melders die ondanks de nodige problemen hun perspectief niet hebben verloren.

Jongeren met kinderen blijken een specifieke groep te vormen die de WIJ op diverse punten anders ervaren en beoordelen in vergelijking met andere groepen. Zo ontvangen zij minder vaak een werkleeraanbod en vaker een inkomensvoorziening dan gemiddeld. Daarnaast zijn zij minder tevreden over de WIJ. Diverse jonge ouders geven aan werk en zorgtaken moeilijk te kunnen combineren. Zij lijken relatief veel behoefte te hebben aan persoonlijke hulp. Gemeentes gaven aan dat in het verleden gemakkelijk ontheffing van de arbeidsplicht werd afgegeven aan ouders met jonge kinderen en dat de herziening daarvan soms op weerstand stuit. Ook geven diverse jongeren en gemeentes aan dat het

²³ In juli 2011 zijn vrijwel alle oud-WWB'ers overgezet naar de WIJ; sommige gemeentes deden dit al op een eerder tijdstip. Om het beeld consistent te houden zijn gedurende de volledige periode alle inkomensvoorzieningen (zowel WIJ als WWB) aan jongeren beschouwd.

vinden en krijgen van opvang in sommige gemeentes een probleem is vanwege wachtlijsten.

Jongeren zonder startkwalificatie hebben vaker dan jongeren met startkwalificatie behoefte aan een werkleeraanbod met een opleiding. Ze geven daarbij soms aan dat ze graag een opleiding binnen het regulier onderwijs zouden willen doen binnen de WIJ.

6.1.9 Mentaliteitsveranderingen als gevolg van de WIJ

Het is moeilijk om hard te maken dat de WIJ bepaalde mentaliteitsveranderingen bij jongeren of gemeentes in gang heeft gezet. Er zijn wel enkele aanwijzingen voor gevonden. Zo blijkt de helft van de WIJ-jongeren in eerste instantie vanwege een inkomensvoorziening een WIJ-aanvraag te doen. De andere helft doet dat echter primair om aan het werk te komen, een opleiding te krijgen of voor hulp bij persoonlijke problemen. De groep die zich in eerste instantie voor de inkomensvoorziening meldt, is minder tevreden over de WIJ dan gemiddeld. Anderzijds wordt de inkomensvoorziening relatief weinig als positief punt of verbeterpunt genoemd. Veel vaker gaat het om aspecten van het werkleeraanbod. Overigens kan een mentaliteitsverandering enkel plaatsvinden als jongeren op de hoogte zijn van het bestaan van de WIJ, voor jongeren die dat (nog) niet zijn, is een mentaliteitsverandering vanzelfsprekend niet mogelijk.

Gemeentes geven aan dat jongeren in doorsnee coöperatief zijn. De 'gemiddelde' gemeentelijke opvatting is dat driekwart actief meewerkt aan het werkleeraanbod, 20% stelt zich passief op en 5% werkt eerder tegen dan mee.

In het onderzoek onder gemeentes geeft de helft van de gemeentes aan jongeren anders te zijn gaan behandelen na invoering van de WIJ. Van de gemeentes die jongeren niet anders zijn gaan behandelen, geven sommigen aan dat zij al voor invoering volgens de geest van de WIJ handelden. Daarbij zijn sterker aansturen op arbeidsparticipatie, meer investeren in jongeren en meer verantwoordelijkheid bij jongeren leggen de vaakst genoemde veranderingen. Dit blijkt ook uit de toename van de samenwerkingsrelaties die gemeentes zijn aangegaan of nog willen aangaan met werkgevers, onderwijsinstellingen en zorgverlenende instanties.

6.1.10 Registratie door gemeentes

In de gemeente-enquête geeft 70% aan dat zij de aanpassing van de informatiesystemen voor de WIJ hebben afgerond. Uit de casestudies blijkt dat gemeentes meestal nog geen compleet en voor het genereren van beleidsinformatie bruikbaar overzicht hebben, zoals van de kenmerken van jongeren, de trajecten die zij doorlopen en de al dan niet succesvolle afloop daarvan. Ook bij het verzamelen van data over jongeren via gemeentes liep CentERdata hier tegenaan. Bij het invullen van de Monitor bleek verder een knelpunt te zijn dat informatie zich in sommige gemeentes op verschillende plekken bevindt, zoals bij verschillende afdelingen binnen de gemeente, werkplein versus gemeente, etc. Hierdoor was informatie niet goed centraal beschikbaar te krijgen. Sommige gemeentes laten de intake uitvoeren door een andere gemeente of een regionaal jongerenloket. Zo zien zij enkel de jongeren die doorstromen. Ten slotte zijn er ook uitvoeringsverschillen tussen gemeentes die vergelijking van data tussen

gemeentes lastig maken; een aantal voorbeelden hiervan werden in de voorafgaande subparagrafen genoemd.

6.2 Conclusies

De door het ministerie van SZW geformuleerde centrale onderzoeksvraag ten behoeve van de evaluatie luidde:

Op welke wijze wordt vorm gegeven aan de uitvoeringspraktijk van de WIJ en in hoeverre draagt dit bij aan het investeren in de arbeidsparticipatie van jongeren?

Op basis van de verschillende deelonderzoeken alsmede de geformuleerde antwoorden op de deelvragen zijn daarover de volgende conclusies te trekken:

Uitvoering gemeentes

De helft van de gemeentes geeft aan met de invoering van de WIJ sterker aan te sturen op arbeidsparticipatie, investeren in jongeren en/of eigen verantwoordelijkheid van jongeren. Ook werken zij intensiever samen met werkgevers, onderwijsinstellingen en zorgverlenende instanties. Mede gezien de vastgestelde verordeningen en werkwijze is uit het deelonderzoek onder gemeentes te concluderen dat gemeentes de paradigmawisseling die met de WIJ is beoogd, in hun werkproces hebben opgenomen. Gemeentes geven daarbij aan dat de regel is dat de inkomensondersteuning pas wordt toegekend als het werkleeraanbod is geaccepteerd.

Werkleeraanbiedingen

Gemeentes zijn actief bezig om alle jongeren een werkleeraanbod te geven en hebben dit bij 70% van de aanvragen (jongeren) gerealiseerd. Het aantal ontheffingen van de plicht tot arbeidsinschakeling is beperkt (11% van totaal aanvragen). De meeste werkleeraanbiedingen worden binnen twee maanden na aanvraag gedaan. Oud-WWB'ers worden vaak opnieuw herzien evenals voorheen gegeven ontheffingen. Een werkleeraanbod hoeft echter niet altijd daadwerkelijk uit arbeid te bestaan, maar kan ook een opleiding of zorgtraject omvatten. Een deel van de werkleeraanbiedingen is te karakteriseren als zorg (3%) of maatschappelijke activering (26%) hetgeen duidt op een grote afstand van de betreffende jongere tot de arbeidsmarkt. Deze werkleeraanbiedingen worden door de jongeren zelf niet altijd als werkleeraanbod herkend.

Inkomensvoorzieningen

De meeste werkleeraanbiedingen (63%) worden gegeven in combinatie met een inkomensvoorziening. Het totaal aantal inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ is na invoering van de WIJ gestaag gegroeid (in totaal met meer dan 40%). Dit kan deels komen door de conjuncturele situatie. Het aantal WWB-uitkeringen aan personen tussen 27 en 35 jaar groeide ook, maar minder hard. In april 2011 werden er ruim 37.000 inkomensvoorzieningen in het kader van de WIJ gegeven, dit komt neer op circa 2% van het totaal aantal jongeren tussen 18 en 27 jaar in Nederland.

Doorverwijzing naar regulier onderwijs en eigen verantwoordelijkheid

Meer dan de helft van de gemeentes probeert jongeren eerst te bewegen om zelf werk te vinden of om hun startkwalificatie te halen. Er zijn gemeentes die kansrijke jongeren

eerst naar een uitzendbureau sturen of hen opdracht geven om zelf een stage of baan te zoeken. Een deel van de gemeentes probeert jongeren al door te verwijzen naar regulier onderwijs of werk alvorens de WIJ-aanvraag in gang te zetten. Zodoende verrichten deze gemeentes veel werk dat uit de WIJ-aanvragen niet goed naar voren komt. Het lijkt niet altijd mogelijk om jongeren te bewegen alsnog een startkwalificatie te halen. Vooral oudere jongeren willen vaak aan het werk en geld verdienen. Het lijkt er op dat van jongeren die als kansrijk worden beschouwd een meer actieve houding wordt verwacht. Hoewel hoogopgeleide jongeren daar soms kritiek op hebben, is deze groep uiteindelijk net zo tevreden over de WIJ als gemiddeld.

Attitude van jongeren ten aanzien van WIJ en werkleeraanbieding

Hoewel de helft van de jongeren zich primair meldt voor het krijgen van een inkomensvoorziening, blijkt het merendeel coöperatief te zijn bij het samenstellen en uitvoeren van een werkleeraanbod. Een deel van de jongeren haakt af en kiest ervoor om zelf werk te zoeken. Een duidelijk afschrikkeffect wordt niet gevonden. Het krijgen van een werkleeraanbod kan daarentegen juist ook jongeren aantrekken die graag van hun recht op opleiding en werk (in veel gevallen in combinatie met een inkomensvoorziening) gebruik willen maken. Dit zou mogelijk passiviteit in de hand kunnen werken, al geven gemeentes niet aan dat hier op grote schaal sprake van is. In onze evaluatie komen wij dus zowel tekenen van afschrikkende als een aanzuigende werking van de WIJ tegen, maar beide duiden niet op een echt afschrikkeffect of een aanzuigend effect van de WIJ. Jongeren zijn over het algemeen tevreden over het werkleeraanbod dat zij hebben gekregen (74%) en over de WIJ als geheel (3,37 op 5-puntsschaal).

Arbeidsparticipatie

De WIJ heeft op verschillende manieren bijgedragen aan de arbeidsparticipatie van jongeren. Allereerst hebben veel gemeentes weten te bereiken dat een deel van de jongeren in een vroeg stadium nadat zij zich meldden voor de WIJ doorstroomden naar regulier onderwijs voor het behalen van een startkwalificatie of naar regulier werk. Daarnaast heeft de meerderheid van de jongeren die een WIJ-aanvraag deed een werkleeraanbod gekregen dat bestond uit activiteiten die de afstand tot de arbeidsmarkt verkleinen dan wel zich al zeer nauw verhouden tot regulier werk. Daarbij bestaat 13% van de werkleeraanbiedingen uit regulier werk, al dan niet met ondersteuning, en 48% uit arbeidsactivering. Na twee jaar is het nog niet mogelijk om de definitieve effecten van de WIJ op de (reguliere) arbeidsparticipatie te kwantificeren, wel wijzen de resultaten erop dat een beweging richting toegenomen participatie en eigen verantwoordelijkheid is ingezet.

Speciale groepen

Binnen de verschillende deelonderzoeken worden vier groepen geïdentificeerd die mogelijk extra aandacht behoeven:

- Alleenstaande ouders: ondervinden problemen met combinatie van werk en opvang (zorg), zijn minder vaak tevreden over de WIJ en krijgen vaker dan gemiddeld een inkomensvoorziening. Ze vormen binnen de oudere leeftijdsgroepen een substantiële groep in omvang.
- Jongeren zonder startkwalificatie: hun positie op de arbeidsmarkt zal naar verwachting verbeteren als zij een startkwalificatie halen, maar ze zijn hiertoe vaak niet bereid. Daarbij speelt een rol dat een overgang van WIJ naar

studiefinanciering in het oordeel van de jongeren vaak een inkomensteruggang impliceert.

- NUG-gers met grote afstand tot de arbeidsmarkt: NUG-gers hebben geen recht op een inkomensvoorziening, maar hebben soms wel ondersteuning nodig om aan het werk te kunnen komen. Hoewel deze personen financieel geen ondersteuning behoeven, gaat het hier wel om een groep die niet werkt of leert en onvoldoende is toegerust voor de arbeidsmarkt (dit kan samenhangen met bijv. het ontbreken van een startkwalificatie, onvoldoende taalkennis of sociale problemen). Daarmee zetten zij hun kansen op de arbeidsmarkt op lange termijn onder druk.
- Jongeren met specifieke problematiek: onder de niet-melders werden voornamelijk jongeren aangetroffen met een specifieke problematiek zoals chronische vermoeidheid, PDD-NOS, hoogsensitiviteit, stotteren, etc. Voor een aantal van deze jongeren was hun problematiek niet onmiddellijk zichtbaar, wat een deel van hun probleem vormt. Het feit dat een deel van deze jongeren zich vrijwel heeft teruggetrokken uit de maatschappij kan als zorgelijk worden opgevat. Tegelijkertijd is door de specifieke problemen van deze jongeren een algehele benadering niet mogelijk; maatwerk is voor deze jongeren een noodzakelijkheid.

Samenvattend kan uit de vijf uitgevoerde deelonderzoeken worden opgemaakt dat onder de WIJ gemeentes jongeren in de doelgroep in hoge mate weten te bereiken en velen via werkleertrajecten hebben weten te activeren. Ook zijn er veel jongeren al in een vroeg stadium, zelfs voordat het daadwerkelijk tot een WIJ-aanvraag kwam, uitgestroomd richting regulier onderwijs of werk. Daarmee lijkt het aantal inactieve jongeren (die niet werken of leren) te worden teruggedrongen. Gemeentes zijn als gevolg van de WIJ in toenemende mate samenwerkingsrelaties aangegaan met bijvoorbeeld het onderwijs en de zorgsector. Tegelijkertijd is het aantal jongeren in Nederland dat financiële ondersteuning krijgt in de vorm van een inkomensvoorziening toegenomen. Vanwege de conjuncturele situatie is niet met zekerheid te zeggen of dit een al dan niet structurele ontwikkeling is. Om beleid op dit terrein op termijn goed te kunnen analyseren is een systematische gegevensvoorziening van belang.

De effectiviteit van de WIJ moet in de context worden gezien van andere maatregelen, inspanningen en ingezette middelen. Allereerst is er sinds 2008 door ministerie en gemeentes (alsmede scholen en RMC's) hard gewerkt aan een integrale aanpak van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten (Warmerdam et al., 2010). Daarnaast is er in 2009 een actieplan Jeugdwerkloosheid gelanceerd, waarbij middelen zijn vrijgemaakt voor: het langer op school houden van jongeren, convenanten met 30 regio's, een matching-offensief, het creëren van leerwerkbanen en stages, en het creëren van kansen voor kwetsbare jongeren (zie Actieplan Jeugdwerkloosheid, 2009). De integrale aanpak schoolverzuim en het actieplan Jeugdwerkloosheid kunnen zowel de effectiviteit van de WIJ hebben beïnvloed als wel zelf positieve effecten op de positie van jongeren hebben gehad. Aangezien deze acties grotendeels in dezelfde periode hebben plaatsgevonden, zijn de effecten van de verschillende maatregelen niet goed te scheiden. De beleidsevaluatie van de WIJ gebaseerd op vijf deelonderzoeken geeft een integraal beeld van de uitvoering van de WIJ alsmede van de investering in de arbeidsparticipatie van jongeren tussen oktober 2009 en september 2011.

Geraadpleegde literatuur en documenten

Centrum voor Beleidsstatistiek, Centraal Bureau voor de Statistiek (2011), Jongeren 2009, in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

Inspectie Werk en Inkomen (2009), Buiten de Bijstand: Onderzoek naar mensen die afzien van een WWB-uitkering of deze niet krijgen toegekend.

Johnston, Mark (2010), Jeugdwerkloosheid onderzoek 2010, De Vos & Jansen, in opdracht van FNV Jong.

Knoef, Marike, Jorna Leenheer, Marijke von Bergh (2011), Experiment bevordering arbeidsparticipatie alleenstaande ouders WWB, CentERdata/IVA, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Memorie van Toelichting, Bevordering duurzame arbeidsinschakeling jongeren tot 27 jaar (Wet investeren in jongeren), Tweede Kamer der Staten Generaal, vergaderjaar 2008-2009.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2009), Actieplan Jeugdwerkloosheid.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2010), Gemeenten en niet-melders WIJ: acht inspirerende voorbeelden.

Raad voor Werk en Inkomen (2004), Duizenden werkloze jongeren buiten bereik arbeidsmarktbeleid, 6 oktober.

Raad voor Werk en Inkomen (2010), Kansen bekeken: Vervolganalyse van het onbenut arbeidspotentieel onder niet-uitkeringsgerechtigden in de krachtwijken, december.

Smit, Jessica (2010), De WIJ in 2010 en de bestrijding jeugdwerkloosheid, Gemeente Spijkenisse.

Vianen, Carla, Ben Kokkeler, Arthur van der Harg (2011), Doelgroep VSG en WIJ in beeld: Onderzoek naar de voortijdig schoolverlaters en de doelgroep WIJ in Emmen, BMC Onderzoek.

Warmerdam, Susan, Jos Lubberman, Mirjam Stuivenberg (2010), De leerplichtfunctie in Nederland: Onderzoek naar uitvoering van de Leerplichtwet door gemeenten, ECORYS, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Wet van 1 juli 2009, houdende bevordering duurzame arbeidsinschakeling jongeren tot 27 jaar (Wet investeren in jongeren), Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2009, 282.

Klankbordgroep

De volgende instellingen en personen namen deel in de Klankbordgroep:

- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid:
 - Charlotte Berg
 - Linda de Bruin(gedurende delen van het traject zijn ook Marit Valstar en Antoinette de Ruyter betrokken geweest bij de begeleiding van het onderzoek)
- DIVOSA
 - Arnoud Boer
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
 - Andries Kok
- Landelijke Clientenraad (LCR)
 - Els Roetering
- Vertegenwoordigers Nederlandse gemeenten
 - Karima el Bouchtaoui, gemeente Den Haag
 - Aad Hamoen, gemeente Alphen aan de Rijn

Namens het IWI waren de volgende onderzoekers betrokken bij de evaluatie:

- Jos Raadschelders
- Wim Storms

A Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag van de beleidsevaluatie WIJ luidt

Op welke wijze wordt vorm gegeven aan de uitvoeringspraktijk van de WIJ en in hoeverre draagt dit bij aan het investeren in de arbeidsparticipatie van jongeren?

Deze vraag is door SZW uitgewerkt in de volgende onderzoeksvragen:

Kwantitatieve analyse

- *Wat is de inhoud van het werkleeraanbod?*
- *Wat is de duur van het werkleeraanbod?*
- *Wat is de duur van een traject (meerdere werkleeraanbiedingen)?*
- *Wat zijn de kenmerken van jongeren in de WIJ (leeftijd, geslacht, etniciteit, opleiding, thuiswonende, alleenstaanden etc)?*
- *Wat is het aantal jongeren dat een werkleeraanbod aangeboden gekregen heeft?*
- *Wat is het aantal jongeren dat een werkleeraanbod geaccepteerd heeft?*
- *Wat is het aantal jongeren dat een inkomensvoorziening ontvangt?*
- *Wat is het aantal jongeren dat geen invulling kan geven aan het werkleeraanbod?*
- *Wat is het aantal jongeren dat reeds beschikt over een startkwalificatie?*
- *Wat is het aantal jongeren dat wordt doorverwezen naar regulier onderwijs?*
- *Wat is het aantal jongeren dat afhaakt (de aanvraag niet doorzet) + reden?*
- *Wat is het aantal jongeren dat terugkomt op een eerder werkleeraanbod + reden?*
- *Wat is het aantal jongeren dat niet meewerkt + reden?*
- *Wat is het aantal jongeren dat afziet van het werkleeraanbod + reden?*
- *Wat is het aantal jongeren dat uitstroomt uit de WIJ + reden?*
- *Wat is het aantal jongeren dat een sanctie opgelegd heeft gekregen + reden?*
- *Wat is het aandeel alleenstaande ouders?*
- *Wat is het aandeel 16/17 jarigen?*
- *Krijgen jongeren binnen twee maanden een werkleeraanbod aangeboden?*

Onderzoek onder jongeren

- *Hoe ervaren jongeren de werkwijze van gemeenten?*
- *Hoe ervaren jongeren de inhoud van het werkleeraanbod?*
- *Hoe ervaren de jongeren het doorlopen traject?*
- *Ervaren jongeren een afschrik-effect?*
- *Wat noemen jongeren als reden om de aanvraag van een werkleeraanbod niet door te zetten?*
- *Wat noemen jongeren als reden om af te zien van een werkleeraanbod?*
- *Hoe ervaren jongeren hun inbreng in het werkleeraanbod?*
- *Vinden jongeren dat het werkleeraanbod aansluit bij hun mogelijkheden en wensen?*

Overzicht onderzoeksvragen gericht op uitvoeringspraktijk van de WIJ, uitgevoerd door IWI

- *Welke activiteiten hanteren/ontwikkelen gemeenten om jongeren die zich niet melden voor een werkleeraanbod binnen het zicht te krijgen voor het alsnog doen van een werkleeraanbod?*
- *Op welke wijze werken gemeenten samen met andere partijen zoals zorginstellingen, scholen en werkgevers?*
- *Op welke wijze geven gemeenten invulling aan het genereren van voldoende aanbod samenwerking gemeenten, ROC's en werkgevers)?*
- *Op welke wijze geven gemeenten invulling aan het bevorderen van juiste, tijdige en volledige diagnosestelling?*

- *Op welke wijze geven gemeenten invulling aan het aanbieden van een werkleeraanbod dat leidt tot de kortste weg naar duurzame arbeidsparticipatie?*
- *Op welke wijze wordt invulling gegeven aan het rekening houden met de wensen van de jongeren ten aanzien van het werkleeraanbod?*
- *Hebben gemeenten nieuwe instrumenten ontwikkeld met de WIJ?*
- *Wat doen gemeenten met de jongeren die een risico vormen?*
- *Lichten gemeenten de doelgroep voor over de WIJ?*
- *Hoe ervaren gemeenten de samenwerking met andere partijen zoals werkgevers, ROC's, jeugdzorg etc?*
- *Hoe ervaren gemeenten het gedrag van jongeren.*
- *Wat doen gemeenten om risicogroepen te bereiken.*
- *Wordt er bij jongeren zonder startkwalificatie gestreefd naar het behalen van een startkwalificatie?*
- *Hoe heeft de gemeente de cliëntenparticipatie vormgegeven?*
- *Welke jongeren vormen een risico (welke jongeren haken af, weigeren etc)?*

B Onderzoeksverantwoording

B.1 Onderzoek onder gemeentes naar uitvoering van de WIJ: enquête en casestudies

De Inspectie voor Werk en Inkomen (IWI) heeft onderzoek verricht onder gemeentes met als doel om een beeld te krijgen van hoe gemeentes invulling hebben gegeven aan de uitvoering van de WIJ. Daartoe heeft IWI een enquête onder 40 gemeentes gehouden en daarnaast 8 casestudies onder gemeentes uitgevoerd.

Het onderzoeksdesign kent drie fases:

(1) In de eerste fase, tot medio 2010, is relevante wetgeving bestudeerd, zijn de aan de gemeentes opgedragen taken geanalyseerd en heeft een inventarisatie en literatuurstudie van verordeningen en beleidsnota's van veertig geselecteerde gemeentes plaatsgevonden.

(2) Vervolgens is een enquête uitgevoerd in oktober/november 2010, een jaar na de invoering van de WIJ. Op zo'n moment hoeft de situatie nog niet stabiel te zijn. Ook om die reden zijn geen hoge eisen gesteld aan de nauwkeurigheid van de uitspraken die op grond van het onderzoek mogelijk zijn. De schriftelijke enquête bestond grotendeels uit gesloten vragen met voorgegeven antwoorden. Wel was bij vrijwel elke vraag ruimte voor een toelichting. De veertig gemeentes die de inspectie voor het onderzoek heeft geselecteerd, hebben alle de enquête ingevuld.

(3) Aansluitend op de enquête zijn casestudies uitgevoerd. Voor de casestudies zijn lijsten met gespreksonderwerpen opgesteld. Per gemeente zijn interviews gehouden met minimaal zes sleutelfiguren, zoals jongerencoaches, beleids- en uitvoerend medewerkers en vertegenwoordigers van samenwerkingspartners zoals RMC en Regionale opleidingscentra (ROC's). Een beperkt dossieronderzoek vormde onderdeel van elke casestudie om een indruk te krijgen van de wijze waarop gemeentes de WIJ toepassen en dat vastleggen.

De veertig geënquêteerde gemeentes zijn aselekt getrokken, gestratificeerd naar gemeentegrootte (20 gemeentes met meer dan 50.000 inwoners, 12 met 20.000 tot 50.000 inwoners en 8 met minder dan 20.000 inwoners), zodat verschillende typen gemeentes voldoende in de steekproef zouden worden opgenomen. Om precieze getalsverhoudingen aan te geven is de steekproef aan de kleine kant. Bij de bespreking van de resultaten en in de tabellen zijn procentuele uitspraken daarom afgerond op 5 procent.

Zeven van de acht *casestudiegemeentes* zijn een selectie van de 40 geënquêteerde gemeentes. Daarbij is gezocht naar een zo groot mogelijke variatie in uitvoeringsmodaliteiten. De gemeentes waar de casestudies zijn uitgevoerd, zijn vooral grote en middelgrote gemeentes. Deze keus is gemaakt omdat veel onderwerpen van de evaluatie een zekere schaalgrootte van de uitvoering veronderstellen, willen de ervaringen en opvattingen van de gemeentes niet zijn getekend door de 'toevallige' samenstelling van de groep WIJ-jongeren in de afgelopen tijd. Een van de casestudiegemeentes heeft de uitvoering aan een buurgemeente uitbesteed, waarop de casestudie zich vervolgens heeft geconcentreerd. De achtste gemeente heeft zichzelf aangemeld, maar was wel een gemeente waarmee een andere geënquêteerde gemeente samenwerkt.

B.2 Kwantitatief onderzoek naar jongeren in de WIJ met gemeentedata: Monitor

Binnen het kwantitatieve onderzoek naar jongeren in de WIJ wordt data verzameld onder een representatieve groep gemeentes met behulp van de zogenaamde Monitor. Het doel van dit deelonderzoek is om gegevens te verzamelen, en te analyseren, over jongeren in de WIJ, die veelal (nog) niet via het CBS beschikbaar zijn. Data via het CBS komen vertraagd beschikbaar en gezien de korte doorlooptijd van de beleidsevaluatie, was het doel zo te garanderen dat er bijtijds relevante data beschikbaar waren. De datauitvraag ging inhoudelijk ook iets verder dan de data zoals die aan het CBS moeten worden opgeleverd.

B.2.1 De Monitor

Het deelonderzoek is gestart met een voortraject dat is uitgevoerd door het bureau Regioplan. In het voortraject is de Monitor opgezet en gebouwd. CentERdata is niet betrokken geweest bij het technische of inhoudelijke ontwerp van de Monitor.

De Monitor is gebouwd als Access applicatie waarin gemeentes permanent hun gegevens bijhouden. Idealiter heeft iedere cliëntmanager toegang tot de applicatie en werkt deze continu bij. In Figuur 14 is het invoerscherm weergegeven.

Figuur 14: Invoerscherm Monitor

Monitor WJ versie 0.9.17 dec 09 - Database (Access 2000 file format) - Microsoft Access

Home

Clipboard Font Rich Text Refresh All Save Delete Records New Spelling More Filter Advanced Find Replace Go To Select

OpenWindow wij_monitor_data

Monitor WJ

Vaste kenmerken

Burger Service Nummer: _____

Datum aanvraag WIJ: _____

Datum beschikking WIJ: _____

Geboortedatum: _____

Oud WWB: _____

Geen recht op werkleeraanbod: _____

Afhaker WIJ: _____

Toelichting: _____

Niet-meewerker: _____

Beëindiging WIJ: _____

Toelichting: _____

Datum beëindiging WIJ: _____

Werkleeraanbod

Datum start traject: _____

Werkleeraanbod: _____

Inkomensvoorziening: _____

Afzien van aanbod: _____

Toelichting: _____

Datum einde traject: _____

Sanctie: _____

Bezwaar/beroep: _____

Alleenstaande ouder: _____

Startkwalificatie: _____

Geen invulling aanbod: _____

Record: 1 of 1 No Filter Search

Met behulp van de bovenstaande naar links of rechts wijzende pijltjes, kunt u navigeren tussen een vorig of volgend werkleeraanbod voor dezelfde jongere.

De Monitor kent een aantal knelpunten, zowel technisch als inhoudelijk van aard. Zo ontstaan er gemakkelijk incomplete en lege records als per ongeluk een record wordt aangemaakt en weer gesloten, omdat iedere wijziging direct wordt opgeslagen. Verder worden er geen checks op de ingevulde gegevens gedaan zodat er gemakkelijk situaties kunnen worden ingevoerd die in de realiteit niet kunnen kloppen. Daarnaast blijken sommige variabelen voor meerdere uitleg vatbaar. Een voorbeeld zijn de variabelen niet-meewerker en afhaker. Ten slotte wordt het variabele deel soms in het geheel niet

ingevuld als er nog geen werkleeraanbod is gedaan; variabelen zoals alleenstaand ouderschap en startkwalificatie zijn daardoor voor veel jongeren missend. Ten slotte blijkt dat diverse gemeentes de Monitor niet willen gebruiken en enkel bestaande data uit hun eigen systemen willen opleveren.

Dit brengt met zich mee dat het moeilijk is om een enigszins consistente dataset te verkrijgen, hetgeen ook veel extra programmeerwerk vergt.

B.2.2 Deelnemende gemeentes

In totaal zijn 23 gemeentes bereid gevonden om data te leveren. Op 1 mei j.l. heeft de laatste data-uitvraag plaatsgevonden. In Tabel 39 is een overzicht te zien van de gemeentes die data leveren in het kader van de Monitor. Ook is aangegeven of de datalevering al dan niet volledig is.

Hieruit blijkt dat een gemeente (Hengelo) uiteindelijk niet in staat bleek data te leveren en twee andere gemeentes (Spijkenisse, Oldenzaal) enkel managementinformatie konden opleveren die voor de doeleinden van de Monitor onvoldoende bruikbaar bleken. Spijkenisse heeft eigen informatie geleverd maar deze is in een geheel eigen formaat en als zodanig niet in te passen in de tabellen. De informatie die Oldenzaal tot nu toe kon leveren is te beperkt om op te nemen. Met zowel Spijkenisse als Oldenzaal zijn we in gesprek gegaan om meer bruikbare gegevens te ontvangen, maar dit is uiteindelijk niet gelukt. Uiteindelijk zijn de analyses gebaseerd op de data van twintig gemeentes. Daarbij hebben twee gemeentes maar tot 1 februari kunnen leveren (Nunspeet en Pijnacker-Nootdorp).

Zes gemeentes gebruiken de Monitor niet en leveren data vanuit hun eigen systemen: Alphen aan de Rijn, Den Haag, Nijmegen, Rotterdam, Sittard-Geleen en Pijnacker-Nootdorp. Bij de gemeentes die uit hun eigen systemen leveren is het zo dat meestal niet over alle variabelen gegevens konden worden geleverd.

Tabel 39: Overzicht gemeentes en datalevering Monitor

	Gemeente	Manier van leveren	Aanlevering data	Toelichting
1	Alkmaar	Monitor	Compleet	
2	Alphen a/d Rijn	Eigen formaat	Compleet	
3	Barneveld	Monitor	Compleet	
4	Bunnik	Monitor	Compleet	
5	Capelle a/d IJssel	Monitor	Compleet	
6	De Bilt	Monitor	Compleet	
7	Den Haag	Eigen formaat	Gedeeltelijk, bruikbaar	
	Heiloo	Monitor	Compleet	
9	Hengelo	Eigen formaat	Nee	Uiteindelijk is gebleken dat datalevering niet haalbaar was.
10	Leidschendam-Voorburg	Monitor	Compleet	
11	Nijkerk	Monitor	Compleet	
12	Nijmegen	Eigen formaat	Gedeeltelijk, bruikbaar	
13	Nunspeet	Monitor	Gedeeltelijk, bruikbaar	Heeft geleverd tot 1 februari

14	Oldenzaal	Monitor	Gedeeltelijk, niet bruikbaar	Management-informatie ontvangen – niet bruikbaar
15	Pijnacker-Nootdorp	Eigen formaat	Gedeeltelijk, bruikbaar	Heeft geleverd tot 1 februari
16	Rotterdam	Eigen formaat	Compleet	
17	Sittard-Geleen	Eigen formaat	Compleet	In september gestart
18	Smallingerland	Monitor	Compleet	In september gestart
19	Spijkenisse	Eigen formaat	Gedeeltelijk, niet bruikbaar	Managementinformatie ontvangen, over 2010 – niet bruikbaar
20	Utrechtse heuvelrug	Monitor	Compleet	
21	Voorst	Monitor	Compleet	
22	Wijk bij Duurstede	Monitor	Compleet	
23	Zeist	Monitor	Compleet	

Er is zo goed mogelijk geprobeerd om een representatieve steekproef van gemeentes samen te stellen, zowel qua gemeentegrootte als regio. Ongeveer de helft (tien van de negentien) van de deelnemende gemeentes kan tot de Randstad (provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) worden gerekend. Verder geldt dat er drie zeer grote gemeentes (meer dan 100.000 inwoners), 10 grote gemeentes (tussen 50.000 en 100.000 inwoners) en zes middelgrote gemeentes (tussen 20.000 en 50.000 inwoners) meewerken. Kleine gemeentes (tot 20.000 inwoners) zijn niet benaderd voor de Monitor²⁴.

Box: Toelichting standaarddeviatie als maat voor spreiding

De standaarddeviatie s is een maat voor de spreiding van een variabele (te noemen x). De standaarddeviatie is de wortel uit de variantie en wordt als volgt berekend:

$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n-1}}$$

Waarbij \bar{x} het gemiddelde is en n het aantal waarnemingen.

Hoe groter de waarde, hoe groter de spreiding rondom het gemiddelde is.

B.3 Onderzoek onder jongeren in de WIJ: online en telefonische interviews

Het doel van dit deelonderzoek is om middels een representatief onderzoek onder jongeren in de WIJ een beeld te krijgen van ervaringen van jongeren en van de uitvoering van de WIJ vanuit het perspectief van de jongeren.

²⁴ Aanvankelijk was er middels een stratified sample techniek geprobeerd evenveel zeer grote, grote en middelgrote gemeentes aan te trekken (iedere omvangsgroep circa 6 deelnemers). Vanwege het beperkt aantal zeer grote gemeentes (26) bleek het niet realistisch om 6 zeer grote gemeentes te werven en is vervolgens geprobeerd om het aantal grote gemeentes extra te vergroten. Zodoende is het uiteindelijke resultaat in lijn met de beoogde steekproefstrategie.

B.3.1 Enquête

Ten behoeve van het jongerenonderzoek is een vragenlijst opgesteld. De vragenlijst is zowel geschikt om online in te vullen als om telefonisch af te nemen. De te interviewen doelgroep zijn jongeren die een aanvraag hebben gedaan voor de WIJ. In principe gaat het dus om dezelfde jongeren als waarover in het kwantitatieve onderzoek werd gerapporteerd. Het invullen van de vragenlijst kost ongeveer 20 minuten. De vragenlijst is als codeboek in Appendix C toegevoegd.

Bij het ondervragen van de jongeren zijn drie kernvragen relevant:

- Hoe ervaart de jongere de dienstverlening van de gemeentelijke instantie?
- Hoe ervaart de jongere de WIJ als geheel?
- Waarom heeft de jongere bepaald gedrag vertoond of bepaalde beslissingen genomen?

De drie kernvragen zijn uitgewerkt tot verschillende meer specifieke vragen en vraagitems. We onderscheiden drie fases in de WIJ: de intake, het werkleeraanbod en het werkleertraject. Bij iedere jongere zullen de kernvragen gesteld worden over de fases die voor de betreffende jongere van toepassing zijn (een jongere die zojuist een werkleeraanbod heeft gekregen, krijgt vragen over de intake en het werkleeraanbod, maar nog niet over het daadwerkelijke werkleertraject). Daarnaast vragen we ook naar het toekomstperspectief van de jongere en vragen we naar een aantal achtergrondkenmerken (geslacht, ouderschap, opleiding, etc.).

De vragenlijst bestaat uit een combinatie van open vragen en gesloten vragen (meerkeuze vragen). Veel meerkeuzevragen hebben een categorie "anders" waarbij de respondent een toelichting kan geven. Hoewel meerkeuzevragen voor de jongeren makkelijker te beantwoorden zijn en meer mogelijkheden voor data-analyse bieden, hebben we ervoor gekozen enkele vragen open te stellen.

B.3.2 Methode en werving

De initiële insteek van het jongerenonderzoek was om telefonische interviews te houden. Dit heeft bij een moeilijk benaderbare groep de voorkeur. Bovendien kan een telefonische interviewer uitleg geven als de vraag niet wordt begrepen. Gedurende het onderzoek is ervoor gekozen om parallel ook een online enquête uit te zetten. Dit had vooral een praktische reden, veel gemeentes waren niet bereid om telefoonnummers van jongeren vrij te geven, terwijl zij vaak wel een brief wilden uitsturen aan jongeren met een verzoek tot deelname aan een online enquête

Het werven van jongeren voor het onderzoek loopt via twee stappen. Allereerst moeten gemeentes bereid gevonden worden om telefoonnummers of e-mailadressen van jongeren te leveren. Vervolgens moeten de jongeren worden benaderd om daadwerkelijk te participeren in het onderzoek.

Op diverse manieren zijn gemeentes geworven. Allereerst heeft CentERdata de meeste gemeentes die deelnemen aan de Monitor benaderd, een aantal gemeentes benaderd die meedoen aan een vergelijkbaar project over alleenstaande bijstandhouders in de WWB, evenals een aantal persoonlijke contacten. Daarnaast heeft er een oproep gestaan in de

verzamelbrief die het ministerie van SZW periodiek naar gemeentes verstuurd. Uiteindelijk zijn er 20 gemeentes bereid gevonden om mee te werken.

De privacy van zowel jongeren als gemeentes wordt gewaarborgd. De gegevens en adressen van deelnemende jongeren zijn enkel bekend bij CentERdata en worden nooit gedeeld met gemeentes of met het ministerie. De resultaten van het jongerenonderzoek worden niet uitgesplitst op gemeenteniveau. Gemeentes met minimaal 25 respondenten uit hun gemeente kregen een kwantitatieve rapportage over de resultaten in hun gemeente. Jongeren ontvangen een cadeaubon van 15 euro als vergoeding voor hun deelname.

De manier waarop de gemeentes gegevens hebben geleverd is divers. Al snel bleek dat niet veel gemeentes zonder meer bereid waren om zonder meer telefoonnummers te leveren. Wel waren er gemeentes die in plaats daarvan een brief aan de jongeren wilden sturen met antwoordstrook waarin jongeren konden aangeven of zij wilden worden gebeld. Aangezien dit weinig telefoonnummers opleverde, is besloten om parallel ook een online enquête op te zetten. Vervolgens kon in de te versturen brief de jongeren de mogelijkheid worden geboden om de enquête online in te vullen (er werd een webadres gegeven) of een antwoordstrook in te vullen om telefonisch te worden benaderd (mixed mode design). In onderstaande tabel staat een overzicht van de deelnemende gemeentes en de manier waarop zij gegevens hebben aangeleverd.

Tabel 40: Overzicht gemeentes die medewerking leveren aan het jongerenonderzoek

Gemeente	Provincie	Gemeentegrootte	Manier van leveren
Alkmaar	Noord-Holland	Groot	Brief gestuurd naar jongeren met antwoordstrook en vervolgens telefoonnummers geleverd aan CentERdata.
Alphen aan de Rijn	Zuid-Holland	Groot	
Pijnacker-Nootdorp	Zuid-Holland	Middelgroot	
Den Haag	Zuid-Holland	Zeer groot	
Vlaardingenvaars	Zuid-Holland	Groot	Heeft telefoonnummers en adressen geleverd
Vaals	Limburg	Klein	Een selectie van telefoonnummers en e-mailadressen geleverd
Asten	Noord-Brabant	Klein	Een brief uitgestuurd met antwoordstrook en webadres
Geldrop-Mierlo	Noord-Brabant	Middelgroot	
Helmond	Noord-Brabant	Groot	
Hengelo	Overijssel	Groot	
Katwijk	Zuid-Holland	Groot	
Laarbeek	Noord-Brabant	Middelgroot	
Leiden	Zuid-Holland	Zeer groot	
Leiderdorp	Zuid-Holland	Middelgroot	

Lisse	Zuid-Holland	Middelgroot	
Noordwijk	Zuid-Holland	Middelgroot	
Noordwijkerhout	Zuid-Holland	Klein	
Oegstgeest	Zuid-Holland	Middelgroot	
Sassenheim	Zuid-Holland	Middelgroot	
Smallingerland	Friesland	Groot	

Er is zo goed mogelijk geprobeerd om een representatieve steekproef van gemeentes samen te stellen, zowel qua gemeentegrootte als regio (Tabel 40). Zeven van de twintig deelnemende gemeentes liggen buiten de Randstad (provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland). Twee van de deelnemende gemeentes zijn zeer groot (meer dan 100.000 inwoners), zeven gemeentes groot (50.000-100.000 inwoners), acht gemeentes middelgroot (20.000-50.000 inwoners) en drie gemeentes klein (minder dan 20.000 inwoners).

B.3.3 Respons

Op 3 maart jl. was de totale respons 512 compleet ingevulde interviews: 115 telefonische enquêtes en 397 online enquêtes. Overigens was de bruto respons 530 interviews, maar 28 respondenten werden na een eerste inspectie als onbetrouwbaar aangemerkt en verwijderd.

De steekproef bevat een grote diversiteit aan jongeren. Tot de respondenten kunnen bijvoorbeeld ook ex-gedetineerden, ex-zwerfjongeren, vrouwen in Blijf-van-mijn-lijf huizen, jongeren met psychische problemen en jongeren met zeer zwakke taalbeheersing worden gerekend. De financiële vergoeding die de jongeren wordt geboden, zal de motivatie van deze groepen jongeren wellicht hebben gestimuleerd.

B.3.4 Regressie-analyse

Om de verschillen in evaluatie tussen jongeren te begrijpen is een regressie-analyse uitgevoerd met waardering voor de WIJ als afhankelijke variabele en sociaal-demografische karakteristieken van de jongeren, motivatie om zich te melden, waardering van de intake, het werkleeraanbod en het werkleertraject als verklarende variabelen. In Tabel 41 zijn de resultaten weergegeven, meer informatie over regressie-analyse als analysetechniek vindt u in onderstaande box.

Tabel 41: Regressie-analyse algehele evaluatie WIJ

Variabele	B	t-waarde (p-waarde)
<i>Sociaal-demografische kenmerken:</i>		
Man	0,152	2,01 (0,05)
Ouder (heeft kinderen)	-0,247	-2,83 (0,01)
Startkwalificatie	-0,011	-0,16 (0,88)
Hoogopgeleid	0,016	0,12 (0,91)
Oud-WWB	0,033	0,37 (0,71)
Thuiswonend	-0,017	-0,22 (0,83)
Leeftijd	-0,002	-0,16 (0,88)
<i>WIJ-gerelateerde variabelen:</i>		

Geld als motivatie om zich te melden	-0,160	-1,82 (0,07)
Waardering intake	1,062	14,78 (0,00)
WLA gekregen	0,110	1,09 (0,28)
Waardering WLA*	0,521	5,77 (0,00)
WL-traject gestart	0,037	0,33 (0,82)
Constante	5,143	10,26 (0,00)
R²	0,443	

De evaluatie van de WIJ is gemeten op een 5-puntsschaal: 1 - zeer negatief tot 5 - zeer positief

Regressie-analyse is een statistische techniek voor het analyseren van gegevens waarin (mogelijk) sprake is van een specifieke samenhang, aangeduid als regressie. Daarbij verklaart regressie-analyse de verschillen in de afhankelijke variabele (algehele evaluatie WIJ) tussen de waarnemingen (hier: de verschillende jongeren) uit een set van verklarende (onafhankelijke) variabelen. De coëfficiënt (B) meet de samenhang tussen een bepaalde onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabele, gegeven dat alle andere onafhankelijke variabelen gelijk zijn. Als de bijbehorende *t*-waarde hoger is dan 1,96 ofwel de *p*-waarde lager dan 0,05, dan is de relatie significant. Met 95% zekerheid kan dan worden gesteld dat de gevonden samenhang van nul afwijkt en niet op toeval berust.

Voorbeeld 1: een man waardeert de WIJ gemiddeld 0,158 hoger dan een vrouw, gegeven dat de betreffende man en vrouw niet verschillen in leeftijd, woonsituatie, waardering voor de intake, het al dan niet krijgen van een WLA e.d. Echter omdat de coëfficiënt niet significant is, mogen we aan deze samenhang geen uitspraken ontleen – de gevonden samenhang moet als verwaarloosbaar worden beschouwd, omdat het gevonden effect waarschijnlijk op toeval berust.

Voorbeeld 2: de waardering van de intake heeft een positieve samenhang met de evaluatie van de WIJ. Als de waardering van de intake met een punt toeneemt, dan ligt de waardering voor de WIJ gemiddeld 1,057 hoger (op een schaal van 1 tot 5) (coëfficiënt is 1,057).

Voor meer informatie over regressie-analyse zie bijvoorbeeld Hair et al. *Multivariate Data analysis*, Chapter 4, Prentice Hall, Sixth edition.

B.3.5 Coderen van open vragen

De enquête bevat een aantal open vragen. Jongeren kunnen daar in een open ruimte hun antwoord geven in hun eigen verwoording. Om open vragen goed te kunnen analyseren moeten ze worden gecodeerd. Dat wil zeggen dat de antwoorden in (nog nader te definiëren) categorieën worden ingedeeld. Het coderen is behoorlijk tijdsintensief en kent enige mate van subjectiviteit. Om hiermee zo goed mogelijk mee om te gaan is gebruik gemaakt van 2 codeurs die afzonderlijk alle vragen codeerden. Daarbij gingen de codeurs als volgt te werk:

- Codeur 1 hakt antwoorden, als deze meer dan 1 opmerking bevat
- Codeur 1 gaat de gehakte antwoorden in categorieën indelen waarbij hij zelf nieuwe categorieën aanmaakt als dat nodig is.

- Nadat hij alle antwoorden heeft gecodeerd, verwijderd hij de antwoorden. Een week nadien codeert hij alle antwoorden in de zelf gevormde categorieën opnieuw.
- Codeur 2 codeert ook alle antwoorden in de door Codeur 1 gevormde categorieën. Als hij denkt dat er aanvullende categorieën nodig zijn geeft hij dat aan.
- Codeur 1 en 2 controleren hun antwoorden en berekenen in welk procent van de gevallen hun antwoorden overeenkomen (inter-judge reliability). Een vuistregel is dat de inter-judge reliability idealiter boven 80% ligt.
- Codeur 1 en 2 bekijken de antwoorden waarbij zij het niet eens waren en komen alsnog tot overeenstemming.

Drie vragen uit de enquête zijn volledig gecodeerd (zie Tabel 42). In onderstaande tabel wordt weergegeven hoeveel categorieën er zijn gevormd en hoe hoog de inter-judge reliability was. Bij geen van de vragen gaf de tweede codeur aan dat er nieuwe categorieën diende te worden toegevoegd. De inter-judge reliability lag overal boven 80%.

Tabel 42: Open vragen en codering

	Aantal categorieën	Inter-judge reliability
Kun je in je eigen woorden weergeven wat je van het werkleeraanbod vond en waarom? (v20)	3 categorieën: positief, negatief of positief en negatief	99%
Wat zijn volgens jou de meest positieve punten van de WIJ? (v35)	12	82%
Wat zijn volgens jou de belangrijkste punten die moeten worden verbeterd aan de WIJ? (v36)	10	82%

Tabel 43: Positieve en negatieve ervaringen van jongeren over het persoonlijke WLA

	Omschrijving	Percentage*
Negatief	Jongere maakt negatieve opmerking(en)	20%
Positief	Jongere maakt positieve opmerking(en)	65%
Positief en negatief	Jongere maakt zowel negatieve als positieve opmerking	15%

* Alle percentages zijn gebaseerd op het totaal aantal jongeren dat een WLA heeft ontvangen.

Tabel 45 bevatten de resultaten van de genoemde positieve punten en verbeterpunten. De categorieën zijn vervolgens teruggebracht tot zes hoofdcategorieën (tussen haakjes aangegeven in de tabellen): communicatie, werkleeraanbod, inkomensvoorziening, motivatie, maatwerk en snelheid. Op deze manier kunnen de positieve punten en de verbeterpunten worden vergeleken. Deze vergelijking is opgenomen in de hoofdtekst.

Tabel 44: Positieve punten van de WIJ volgens jongeren

	Omschrijving	Aantal keer genoemd	% van jongeren
Algeheel positief	Ongespecificeerd positief of noemt drie of meer van onderstaande facetten	28	6,1%
Persoonlijk contact en hulp (COM)	Persoonlijke aandacht en hulp, luisterend oor	80	17,5%
Communicatie, informatievoorziening, bereikbaarheid (COM)	Jongere begrijpt goed wat er gebeurt, wat de mogelijkheden zijn en hoe procedures lopen. De gemeente is goed bereikbaar	10	2,2%
Werkleeraanbod (WLA)	Jongere noemt het werkleeraanbod: een aanbod of traject dat bestaat uit werk/ en of opleiding	39	8,5%
Opleiding (WLA)	Jongere noemt specifiek opleidings- of integratiemogelijkheden	33	7,2%
Werk (WLA)	Jongere noemt specifiek hulp bij zoeken naar baan of het werk en de baan zelf	22	4,8%
Inkomensvoorziening (INK)	Het inkomen, de uitkering, het loon of stagevergoeding	48	10,5%
Biedt toekomstperspectief (MOTIV)	Het biedt jongeren een toekomstperspectief, vangnet voor kansarmen	51	11,1%
Het activeren van jongeren (MOTIV)	Het idee dat jongeren iets moeten gaan doen voor hun geld	43	9,4%
Voor jongeren (MAATW)	Een regeling specifiek voor jongeren	6	1,3%
Biedt maatwerk (MAATW)	Wij is goed toegerust voor specifieke situaties en groepen, er zijn veel mogelijkheden, aandacht voor specifieke behoeftes en omstandigheden	34	7,4%
Snelheid van procedures (SNEL)	Jongeren noemen de snelheid van procedures.	4	0,9%

* Omdat een jongere meer dan één positief punt kan noemen, tellen percentages niet op tot 100%

Tabel 45: Verbeterpunten van de WIJ volgens jongeren

	Omschrijving	Aantal keer genoemd	% van de jongeren
Algeheel negatief	Ongespecificeerd negatief of noemt drie of meer van onderstaande facetten	24	5,2%
Persoonlijk contact (COM)	Jongere heeft wisselende contactpersonen, vindt het contact onpersoonlijk of onvriendelijk	63	13,8%
Communicatie, informatievoorziening, bereikbaarheid (COM)	Jongeren begrijpen niet goed wat er gebeurt, wat de mogelijkheden zijn en hoe procedures lopen. Consulente(n) of gemeente slecht bereikbaar	69	15,1%
Snelheid (SNEL)	Het duurt te lang, vaak gecombineerd met specifiek knelpunt	27	5,9%
Mogelijkheden voor werk, baan vinden (WLA)	Helpen bij het vinden van een baan, meer verschillende mogelijkheden, werk aanbieden	18	3,9%
Opleiding (WLA)	Meer mogelijkheden voor scholing, opleidingen en cursussen	18	3,9%
Inkomensvoorziening (INK)	Inkomensvoorziening (uitkering of loon) te laag, onrechtvaardigheid van de beloning	38	8,3%
Luisteren naar wensen en behoeften van jongeren (MAATW)	Ook jongere serieus nemen, luisteren naar wat jongere wil en kan	22	4,8%
Speciale groepen en maatwerk (MAATW)	Aandacht voor specifieke groepen, behoeftes en omstandigheden, meer maatwerk leveren	41	9,0%
Gemeente proactiever (MOTIV)	Gemeente doet te weinig, het moet te veel uit de jongere komen	16	3,5%

* Omdat een jongere meer dan één verbeterpunt kan noemen, tellen percentages niet op tot 100%

B.4 Onderzoek onder niet-melders: diepte-interviews

In februari 2011 is besloten om, naar aanleiding van Kamervragen, een klein aanvullend deelonderzoek te doen naar niet-melders, jongeren die niet werken of studeren maar zich ook niet bij de WIJ hebben gemeld. Het doel van het deelonderzoek is om een beeld te krijgen van de achtergrond van niet-melders en de redenen en motieven die zij hebben om zich niet te melden. In totaal zijn 15 jongeren geïnterviewd. De interviews zijn ofwel telefonisch (3 interviews) of face-to-face (12 interviews) afgenomen. Daarnaast is er een face-to-face interview gehouden met een jongere die gedurende langere tijd niet-melder was, maar zich inmiddels heeft gemeld voor de WIJ (zoals pas gedurende het gesprek bleek).

Jongeren ontvangen voor een telefonisch interview, net als de geïnterviewde jongeren in de WIJ, een cadeaubon van 15 euro, voor een persoonlijk interview ontvangen zij een cadeaubon van 25 euro als vergoeding voor hun deelname. De jongeren zijn geïnterviewd in de periode maart - juli 2011. De face-to-face gesprekken zijn op een door de jongere gekozen locatie uitgevoerd. In de meeste gevallen was dit bij de jongere thuis, maar ook een buurthuis, station, een speeltuin en een inloophuis waren gesprekslocaties.

De privacy van de geïnterviewde jongeren is gewaarborgd. Hun adressen en telefoonnummers zijn enkel gebruikt voor het eventueel toesturen van de cadeaubon (de meeste jongeren ontvingen deze al meteen na afloop van het interview). De interviewverslagen bevatten geen contactgegevens of namen. De verslagen worden niet openbaar gemaakt en enkel gebruikt om het onderzoeksverslag (zoals weergegeven in dit rapport) samen te stellen.

De interviews zijn semi-gestructureerd. Daarbij laat de interviewer de jongere zijn levensverhaal vertellen op het gebied van onderwijs en arbeid. Vervolgens wordt ingegaan op de huidige situatie van de jongere wat betreft dagbesteding en levensonderhoud. Gedurende dit deel van het interview komt aan de orde waarom de jongere zich niet heeft gemeld voor de WIJ. Aangezien de WIJ voor veel jongeren als term onbekend is, wordt dit uitgelegd of worden er synoniemen gebruikt als melden bij sociale dienst, bij jongerenloket, uitkering, etc. Aan het eind van het gesprek wordt met de jongere gesproken over zijn toekomstplannen en wensen. Door de WIJ als onderdeel van een meer algemeen levensverhaal over onderwijs en arbeid te laten fungeren, is het gemakkelijker om de drijfveren en motieven van jongeren boven tafel te krijgen. Op deze manier komen jongeren ook gemakkelijker toe aan het uitspreken van andere facetten van hun leven zoals problemen in hun jeugd, drugsgebruik en zwart werken.

Het jongerenonderzoek in de WIJ geeft aanknopingspunten voor het vinden van niet-melders. Bij de telefonische interviews hebben de interviewers een achtergrondschets opgenomen van de geïnterviewde jongeren. Jongeren die de weg naar de WIJ moeilijk hebben kunnen vinden representeren mogelijk een groep waarbinnen ook niet-melders zijn te vinden. Op basis van deze inventarisatie alsmede enkele vrijblijvende gesprekken met experts komen wij tot de conclusie dat de volgende groepen in aanmerking komen:

- Getrouwde vrouwen met jonge kinderen / huisvrouwen (kiezen er mogelijk bewust voor om inactief te zijn);
- Vrouwen op de vlucht voor echtgenoot of familie;
- Jongeren met psychische problemen (troffen wij veel aan in de telefonische interviews);
- Jongeren die chronisch ziek zijn maar niet onder de Wajong of WAO vallen (bijv. ME, chronisch vermoeidheidssyndroom);
- Schoolverlaters die voor langere tijd werkzoekend zijn;
- Jongeren die uit detentie komen;
- Jongeren met grote afstand tot Nederlandse samenleving en die opvang in eigen groep vinden (besloten groepen zoals Somaliërs, zigeuners, streng Christelijke groepen);
- Jongeren die in principe niets met uitkeringsinstanties te maken willen hebben;
- Jongeren met beperkte kennis en aansluiting tot de samenleving (zwakbegaafden, daklozen, drugsverslaafden, e.d.);
- Jongeren die zich voor korte of langere tijd bewust bezighouden met activiteiten die geen geld opbrengen (bijv. vrijwilligerswerk, reizen, mantelzorg);
- Hoopgopgeleiden die van mening zijn dat de gemeente hun niets te bieden heeft en zonder hulp werk zoeken.

Het doel is om een zo gevarieerd mogelijke steekproef samen te stellen van jongeren die in één of meer van bovenstaande doelgroepen behoren. Voor ieder van bovengenoemde groepen zijn uiteindelijk een of meer jongeren gevonden.

C Codeboek vragenlijst jongeren

Dit codeboek bevat de vragenlijst zoals deze aan de jongeren in de WIJ is afgenomen. De variabelennamen worden **vet** weergegeven en corresponderen met de namen in de dataset. De toevoeging **_N** achter de namen van de variabelen geeft aan in welk jaar en maand de afname plaatsvond (bijvoorbeeld 1001 = 2010 januari). De routing van de vragenlijst wordt bij de desbetreffende variabele *cursief* weergegeven.

nohold

nummer van het huishouden

nomem

lidnummer in het huishouden

weeknr_N

jaar en weeknummer afname vragenlijst

vip

IP adres

intro

Introductie en intake

Volgens onze informatie heb je contact gehad met de sociale dienst van je gemeente, een werkplein of het jongerenloket om in aanmerking te komen voor een regeling onder de Wet Investeren in Jongeren, de WIJ. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wil graag van jongeren horen wat zij van de WIJ vinden en wat hun ervaringen zijn. Hierover willen wij je nu een aantal vragen stellen.

v01

Viel je voordat je met de WIJ te maken kreeg onder de WWB (de bijstand)?

- 1 ja
- 2 nee

if v01=1

v02

Wanneer ben je van de WWB naar de WIJ overgegaan (omgeklapt)?

v02a

Maand

- 1 januari
- 2 februari
- 3 maart
- 4 april
- 5 mei
- 6 juni
- 7 juli
- 8 augustus
- 9 september
- 10 oktober
- 11 november
- 12 december
- 13 ik weet het niet meer

v02b

Jaar

1 2009

2 2010

3 ik weet het niet meer

v03

Hoe ben je geïnformeerd over de overgang naar de WIJ?

1 Via een brief of folder van de gemeente

2 Via een telefonisch gesprek met de gemeente

3 Via een persoonlijk gesprek met een consultant van de gemeente

4 Anders, namelijk

5 Ik ben hierover niet geïnformeerd door de gemeente

if v03=4

v03a

Anders, namelijk: open

endif

endif

if v01=2

v04

Hoe ben je op de hoogte geraakt van het bestaan van de WIJ?

1 Via internet, bijv. een website van de gemeente of het jongerenloket

2 Via berichtgeving in een krant of een gemeentelijk informatieblad

3 Via school

4 Via een jongerenwerker of buurthuis

5 Via een banenbeurs of jongerenbijeenkomst

6 Via vrienden, kennissen of familie

7 Weet ik niet meer

8 Anders

v05

Waar heb je je gemeld om in aanmerking te komen voor de WIJ?

1 Sociale dienst van de gemeente

2 Een jongerenloket

3 Een werkplein

v06

Vanaf nu spreken we over 'de gemeente', het gaat hierbij zowel om de sociale dienst, het werkplein en/of het jongerenloket. Wat was de belangrijkste reden om je te melden bij de gemeente?

1 Een baan vinden

2 Opleiding of hulp krijgen om kansen op werk te vergroten

3 Een inkomensvoorziening (uitkering) krijgen

4 Hulp krijgen bij persoonlijke of sociale problemen

v07a t/m v07b

Wanneer heb je je bij de gemeente gemeld? Als je het niet meer precies weet, maak dan een zo goed mogelijke inschatting.

Maand

1 januari

2 februari

3 maart

4 april

- 5 mei
- 6 juni
- 7 juli
- 8 augustus
- 9 september
- 10 oktober
- 11 november
- 12 december
- 13 ik weet het niet meer

- Jaar
- 1 2009
- 2 2010
- 3 ik weet het niet meer

endif

v08t1 t/m v08t3

Het proces van de WIJ bestaat normaal gesproken uit 3 fases: 1) intake, 2) werkleeraanbod, 3) start van werklertraject. We willen je nu een aantal vragen stellen over de intake. Met de intake bedoelen we het contact dat je met de gemeente hebt gehad toen je je meldde voor de WIJ en nog geen werkleeraanbod had. Als je inmiddels al een werkleeraanbod hebt gekregen, richt je dan op de periode tot en met het moment dat je het aanbod kreeg.

Wat vond je van het contact dat je had met de medewerkers van de gemeente?

- 1 Zeer onprettig
- 2 Onprettig
- 3 Prettig
- 4 Zeer prettig

- 1 Zeer ondeskundig
- 2 Ondeskundig
- 3 Deskundig
- 4 Zeer deskundig

- 1 Zeer onpersoonlijk
- 2 Onpersoonlijk
- 3 Persoonlijk
- 4 Zeer persoonlijk

v09t1 t/m v09t2

Wat vond je van de informatie vanuit de gemeente gedurende de intake?

- 1 Zeer onduidelijk
- 2 Onduidelijk
- 3 Duidelijk
- 4 Zeer duidelijk

- 1 Zeer onvolledig
- 2 Onvolledig
- 3 Volledig
- 4 Zeer volledig

v10

In hoeverre kon je bij het samenstellen van het werkleeraanbod je wensen en ideeën naar voren brengen? Het werkleeraanbod is een aanbod vanuit de gemeente dat bestaat uit een opleiding en/of (begeleid) werk eventueel gecombineerd met persoonlijke hulp. Mogelijk ontvangt een jongere daarnaast ook een inkomensvoorziening.

- 1 Er was voldoende ruimte voor mijn ideeën en wensen
- 2 Er was enige ruimte voor mijn ideeën en wensen
- 3 Er was geen ruimte voor mijn ideeën en wensen

v11

Heb je inmiddels een werkleeraanbod gekregen? Een werkleeraanbod is een aanbod van de gemeente dat bestaat uit een opleiding en/of (begeleid) werk of een combinatie van beide.

- 1 ja
- 2 nee

if v11=2

v12

Waarom heb je nog geen werkleeraanbod gekregen?

- 1 Ik moet zelf dingen doen voor ik het werkleeraanbod kan krijgen (zoals formulieren invullen of diploma's aanleveren)
- 2 Ik wacht nog op een werkleeraanbod vanuit de gemeente
- 3 Ik heb mijn aanvraag ingetrokken
- 4 Ik bleek geen recht te hebben op een werkleeraanbod
- 5 Ik bleek geen werkleeraanbod te hoeven doen om in aanmerking te komen voor een inkomensvoorziening (bijvoorbeeld vanwege psychische, sociale en/of medische problemen)

if v12=3

v13

Waarom heb je je aanvraag ingetrokken?

- 1 Ik had regulier werk gevonden
- 2 Ik ging met een reguliere opleiding beginnen (school)
- 3 Ik ging verhuizen of ga binnenkort verhuizen
- 4 Anders, namelijk

if v13=4

v13a

Anders, namelijk: open

endif

endif

if v12=4

v14

Waarom had je geen recht op een werkleeraanbod?

- 1 Ik volg een reguliere opleiding (school)
- 2 Mijn inkomen is te hoog
- 3 Ik zat in detentie of moet dat binnenkort
- 4 Ik heb onbetaald verlof
- 5 Ik ben zelfstandig ondernemer
- 6 Anders, namelijk

if v14=6

v14a

Anders, namelijk: open

endif

endif
endif
if (v11=1)

v15

Hoeveel tijd heeft er gezeten tussen je aanmelding en het moment dat je een werkleeraanbod kreeg?

- 1 Minder dan een week
- 2 Tussen een week en 4 weken
- 3 Tussen 4 weken en 8 weken
- 4 Tussen 8 en 12 weken
- 5 Langer dan 3 maanden

v161 t/m v164

Het werkleeraanbod In dit deel stellen we je een aantal vragen over het werkleeraanbod. Een werkleeraanbod is een aanbod van de gemeente dat bestaat uit een opleiding en/of (begeleid) werk of een combinatie van beide. Waar bestond het werkleeraanbod uit? (meerdere antwoorden mogelijk)

v161 Hulptraject bij persoonlijke problemen

v162 Opleiding

v163 Stage

v164 Werk

0 nee

1 ja

v17

Kun je in je eigen woorden uitleggen wat het werkleeraanbod inhield? open

v18

Ben je op het werkleeraanbod ingegaan?

- 1 Ja, maar het werkleertraject moet nog starten
- 2 Ja, er is inmiddels een werkleertraject gestart
- 3 Nee, ik heb van het aanbod afgezien
- 4 Nee, de gemeente was niet in staat het werkleeraanbod daadwerkelijk uit te voeren

v19

Kreeg je bij het werkleeraanbod ook een inkomensvoorziening (uitkering)?

- 1 Ja, ik kreeg een inkomensvoorziening (uitkering) aangeboden
- 2 Nee, ik kwam niet in aanmerking voor een inkomensvoorziening

v20

Kun je in je eigen woorden weergeven wat je van het werkleeraanbod vond en waarom?

v21t1 t/m v21t4

Kun je aangeven in hoeverre je het eens bent met de volgende uitspraken over het werkleeraanbod?

Het was duidelijk voor me wat het werkleeraanbod inhield

- 1 Helemaal mee oneens
- 2 Mee oneens
- 3 Mee eens
- 4 Helemaal mee eens

Ik was teleurgesteld over het werkleeraanbod

- 1 Helemaal mee oneens
- 2 Mee oneens
- 3 Mee eens
- 4 Helemaal mee eens

Het werkleeraanbod was toegesneden op mijn persoonlijke situatie

- 1 Helemaal mee oneens
- 2 Mee oneens
- 3 Mee eens
- 4 Helemaal mee eens

Ik was tevreden met het werkleeraanbod

- 1 Helemaal mee oneens
- 2 Mee oneens
- 3 Mee eens
- 4 Helemaal mee eens

if v18=3

v22

Waarom heb je afgezien van het werkleeraanbod?

- 1 Het aanbod sluit niet aan bij mijn wensen
- 2 Ik heb regulier werk gevonden (baan)
- 3 Ik ga een reguliere opleiding volgen (school)
- 4 Ik ben verhuisd of ga verhuizen
- 5 Anders, namelijk

if v22=5

v22a

Anders, namelijk open

endif

endif

if v18=4

v23

Welke situatie is dan nu op je van toepassing?

- 1 Ik heb me teruggetrokken uit de WIJ
- 2 Er komt een nieuw werkleeraanbod
- 3 De gemeente heeft mij geen nieuw wla aangeboden
- 4 Ik heb wel een inkomensvoorziening, maar geen werkleeraanbod

endif

if v18=4

v24

Het werkleertraject De volgende vragen gaan over het werkleertraject, dat is de daadwerkelijke uitvoering van het werkleeraanbod. Hoeveel tijd heeft er gezeten tussen het moment dat je het werkleeraanbod kreeg en je daadwerkelijk met het traject begon?

- 1 Minder dan een week
- 2 Tussen een week en 4 weken
- 3 Tussen 4 weken en 8 weken
- 4 Tussen 8 en 12 weken
- 5 Langer dan 3 maanden

v251 t/m v255

Kreeg of krijg je gedurende het werkleertraject nog op andere manier inkomen dan via een eventuele inkomensvoorziening vanuit de gemeente? Meerdere antwoorden mogelijk.

v251 Loon

v252 Stagevergoeding
v253 Alimentatie
v254 Anders, namelijk
v255 Nee, geen ander inkomen
0 nee
1 ja

if v254=1

v25a

Anders, namelijk open

endif

v26

Hoe lang ben je met het werkleertraject bezig?

- 1 Kortere dan een maand
- 2 Tussen een maand en 3 maanden
- 3 Langer dan 3 maanden
- 4 Ik ben voortijdig met het werkleertraject gestopt
- 5 Ik heb het werkleertraject afgerond

if (v26<4)

v27

Wat vind je van het werkleertraject tot nu toe? Daarbij kun je denken aan de inhoud van het werkleertraject zelf en de begeleiding vanuit de gemeente.

v28

Hoe tevreden ben je met het werkleertraject?

- 1 Heel tevreden
- 2 Tevreden
- 3 Noch tevreden, noch ontevreden
- 4 Ontevreden
- 5 Heel ontevreden

endif

if (v26>3)

v29

Wat vond je van het werkleertraject? Daarbij kun je denken aan de inhoud van het werkleertraject zelf en de begeleiding vanuit de gemeente. open

v30

Hoe tevreden was je met het werkleertraject?

- 1 Heel ontevreden
- 2 Ontevreden
- 3 Noch ontevreden, noch tevreden
- 4 Tevreden
- 5 Heel tevreden

v31

Welke situatie is nu op je van toepassing?

- 1 Ik zal een nieuw werkleeraanbod krijgen
- 2 Ik ben met een nieuw werkleertraject gestart
- 3 Ik ben uitgestroomd uit de WIJ

endif

endif

endif

v32

Alles bij elkaar genomen (de dienstverlening van de gemeente, de inkomensvoorziening, de mogelijkheden op werk of school), hoe beoordeel je de WIJ?

- 1 Zeer positief
- 2 Positief
- 3 Neutraal
- 4 Negatief
- 5 Zeer negatief

v33

Huidige bezigheden en toekomst Kun je aangeven wat op dit moment je belangrijkste dagelijkse bezigheid is?

- 1 Bezig met werkleertraject
- 2 Werk (niet als onderdeel van een werkleeraanbod)
- 3 Vrijwilligerswerk
- 4 School/opleiding (niet als onderdeel van een werkleeraanbod)
- 5 Zorg voor kinderen of familieleden
- 6 Geen dagelijkse bezigheid
- 7 Anders, namelijk

if (v33=7)

v33a

Anders, namelijk open

endif

v34

In hoeverre kun je met je huidige inkomen rondkomen?

- 1 Ik kom goed rond
- 2 Ik kom soms niet goed rond
- 3 Ik kom niet goed rond

v35

Wat zijn volgens jou de meest positieve punten van de WIJ?

v36

Wat zijn volgens jou de belangrijkste punten die moeten worden verbeterd aan de WIJ?

v37

Alles bij elkaar genomen, hoe tevreden of ontevreden ben je op dit moment met je leven als geheel?

- 1 Heel tevreden
- 2 Tevreden
- 3 Noch tevreden, noch ontevreden
- 4 Ontevreden
- 5 Heel ontevreden

v38

Als je je indenkt hoe je leven eruit zal zien over een jaar. Wat denk je dat je meest belangrijke dagelijkse bezigheid zal zijn? Als je het niet zeker weet, geef dan aan wat je het meest waarschijnlijk acht.

- 1 Werk
- 2 School/opleiding
- 3 Stage of werk met begeleiding
- 4 In een uitkeringssituatie
- 5 Thuis, zorg voor kinderen of familie
- 6 Vrijwilligerswerk
- 7 Vertrokken uit Nederland
- 8 Anders, namelijk

if (v38=8)

v38a

Anders, namelijk open

endif

v39

Als je je indenkt hoe je leven eruit zal zien over vijf jaar. Wat denk je dat je meest belangrijke dagelijkse bezigheid zal zijn? Als je het niet zeker weet, geef dan aan wat je het meest waarschijnlijk acht.

- 1 Werk
- 2 School/opleiding
- 3 Stage of werk met begeleiding
- 4 In een uitkeringssituatie
- 5 Thuis, zorg voor kinderen of familie
- 6 Vrijwilligerswerk
- 7 Vertrokken uit Nederland
- 8 Anders, namelijk

if (v39=8)

v39a

Anders, namelijk open

endif

v40

Hoe kijk je tegen je toekomst aan?

- 1 Zeer positief
- 2 Positief
- 3 Neutraal
- 4 Negatief
- 5 Zeer negatief

v41

Algemene gegevens Tot slot willen we je nog enkele algemene vragen stellen. Wij stellen deze vragen om de resultaten van het onderzoek straks beter te kunnen begrijpen. (Wij garanderen je privacy: je gegevens blijven in het bezit van het onderzoeksbureau, gegevens van individuele jongeren worden nooit naar buiten gebracht en nooit gekoppeld aan adres- of persoonsgegevens). Wat is je leeftijd?

v42

Heb je kinderen?

- 1 ja
- 2 nee

if v42=1

v43

Hoeveel kinderen heb je?

v44

Hoe oud is je [jongste] kind?

endif

v45

Wat is je woonsituatie?

- 1 Ik woon zelfstandig
- 2 Ik woon bij mijn ouders
- 3 Ik woon (getrouwd of ongetrouwd) samen met mijn partner
- 4 Ik woon in bij familie of vrienden
- 5 Anders, namelijk

if (v45=5)

v45a

Anders, namelijk open

endif

v46

Wat is je hoogst voltooide opleiding?

- 1 basisschool
- 2 VMBO/ LBO/ MAVO
- 3 MBO
- 4 HAVO/VWO
- 5 HBO
- 6 universiteit

if (v46=3)

v47

Welk niveau betreft het?

- 1 MBO 1
- 2 MBO 2
- 3 MBO 3
- 4 MBO 4
- 5 Het oude systeem, 3 of 4 jarige opleiding

endif

v48

Ben je man of vrouw?

- 1 man
- 2 vrouw